پشتنگایەتی مەینەت لە زانکۆی هەندران

هاوەڵم لەگەڵ ئەو گەنجانکارییە جڤاکیی و کولتووریانەی کە لە ئێستادا بە بوونی پلانی سیاسەتی پەروەردە بە گوشاری هەمەتەرزی دەرەکیی لە کوردستاندا رووبەڕوون، پشتنگایەتی مەینەت، سەرباری ئاستەنگ و گرفتکانیش، هەم لە بواری خوێندن و هەمیش لە بواری مافی گشتیی و چالاکییە مەدەنییەکان، لە بری تەدامان جگەی تەواماننە.

مەینەت لەو ساڵانەی دواییدا لە بواری خوێندندا، ئاگەرچی خوێندنیش خواستەکی ماریفەیی نییە، کەچی کێژەکان لە کوڕەکان زیاتر نمرەی بەرز و یەکەمەکانن. لە پەلەکانی خوێندنیشدا کچەکان زیاتر لە کوڕان لە پشی پشتوە دادنیشن و خولیای فەربوون و چالاکیان لە کوڕان چاکترە.
هەروەک لە بزاڤە کەمەڵایەتیی و خوێنشاندانەکاندا مەینەکان بە خوێندەوار و نەخوێندەوارەکانیشەوە، وەک ای کەمی ڕێژەیان، لە نەرینەکان بە حەماستر دروشمەکان دەردەبڕن. بە نموونە لەو دووسەی خوێنشاندانەکانی مامۆستایان لە سلێمانی و هەولێر لە پێناو مووچە، خوێنشاندانی گەنجەکی باداوە کە هاوینی رابردوو بە هەی بەئاویی و ئێستایش خوێنشاندانی قوتابیان لە پێناو بینی دەرماڵە و خراپی خزمەتگوزاریی لە بشە ناوخۆییەکانی قوتابیانی زانستگەکان.
هەبەت هەکارەکی سەرەکی لە هاتنە پشەوەی مەینەت لە کاتی ناڕازاتیەکان، ئەو مەرجی کار و بەرپەرسیاریێە سەختانەن کە کەمەگەی و ئەو دەخە نوێیەتە سەر مێتنە. هەروەک وەک ای سەرهەگرتنی نەرینەت بە دەروەی کوردستان و سوودمەندبوونی نەرینەت لە دەخی بندیوار کە لەرە بە چەشنی ئاماژ بە نەرینەت ڕەخساوە.

شەن و کەو کردنی ئەو بابەتە تولانییە، لە ئەرکی ئەرە نییە.
هەر چەندێک بەت، ئەو دیاردەی دەرکەوتنی پشتنگایەتی مەینەت لە کەمەگەیەکی نەر ڕەتنەردا، تەرزە دیاردەیەکی ئومێدبەخشە.

لە زانینی ناوە کە بەین هەنووکە دەخی سیاسەتی حکومانی لە کوردستاندا، بە دەر لە مەیل و ڕوانگەی جیاواز یان دژ و کەکی هەر یەک لە ئەمە، لە تەنگانەیەکی بنبەستدا بەدەوە دەچێت:

گرێک نییە مشتومڕ لەسەر راستیی و ناڕاستیی کۆکەکەبوونی بڕیکاریی، ئاستی نزمی خزمەتگوزاریيە سەرتاپاییکانی هاتوچۆ، تەندروستیی، شۆکۆربوونی کارەبا، گرانبوون و قاتانی نەفت و غاز ...، بگرین.

کێشەی سەرەکی ئەو خانیشاندان و هەڵشاخانانەی کە جار و بار لەوێ و لەرێ دەستە جیاوازەکان دەینوێنن، هەڵگری هزری پەرشیيکی بنەڕەتی نیشتمانیی و جڤاکیی نین؛ لەوێ مامۆستایانی بەمووچە لە پێناو بەمووچەیی پچڕ پچڕ لەوێ لەرێ رژێک دێنە شەقام، لەرێ خوێندکاران نارەزایەتیی لە پێناو دەرماڵە و خراپیی خزمەتگوزاریی بەشە ناوخۆییەکانی خۆیان هەڵدەچن و بە ئەنجام دانیشنوێ، لەێ لە گەڕەکێک کەمەڵێک خەڵک لەبەر نەبوونی ئاوی خواردنەوە تووڕە دەبن و لەرێ لەبەر گرانبوونی نەفت و بەنزین بێزاری دەردەبڕن و ... لە هیچێک لەو چاڵاك و بێزارانە بە دەست ڕەو تەنگژە و بەدادییانەی بەرانبەریان دەکرێت، هاوکار و هاوئاهەنگی یەکتر نین، بۆیە هەوڵ و هاوارەکانیان زوو لە بیر دەچنەوە.

لەوێش بترازێ، ئێستا لەو کاتەی کە قوتابیانی زانستگەی سلێمانی لە پێناو مافەکانیان لە شەقامان، هاوکات لە پێشەنگەی کتێب لەو شارە، کە زیاتر نووسەر و منوەر و ئەفەندیی پیاو بەڕەوەی دەبڕن و سەردانکارەکانیشی زیاتر نەرینەن، هیچ پەیوەندییەکی مەعریفیی لە نێوان ئامادەیی ئەو پێشنگەیە و ناڕەزایی خوێندکاران رووناداتە، تەنە ئەو نووسەر و ئەهلی سەردانکارە ئەوەی بە گرنگ کە ئەوارە گەایەوە ماڵەوە، کەمەنتەکی کەمیدیی یان فڵسەفاندنەکی هەرزەگەیانەی وەک پیکچووانەی "ڕاپەڕینی خوێندکارانی پاریس، ٦٨" بەو ناڕەزایەتییە کاتییەی خوێندکارانی سلێمانی بنووسن، کە ئەمێش دەمەکە بووە بەشەک لەو گوتە بە تەکستە گواستنەوە باوانەی ئەرە.

لە کەتادا کاتێک ئەو بزاڤە ناڕەزایەتییانەی، کە لەوەدەچێت مەبەستی سەرەکیی تێیاندا ببینێت یان ناچارە بە هەی مەرجی ژیانیان ببن بە پێشەنگ، دەبن بە ئامانجێکی هوشیارانە نوێ، کە توانیان ناڕەزاتییە پچڕ پچڕەکان و پەرشی دەستە و توژە جیاوازەکان یەک بخەن و ئامانجەکانیان یەکبخەن بە دەستبەرکردنی چاکەی ژیانێکی شکۆدار، لە کەمەگەیەکدا کە شکۆی شکێنراوە.

[هەندرێن]

http://www.dengekan.com/nwseran/handren.htm

تراژیدیای کیمیابارانکردن و ماڵوێرانی "پیاوەکان بە خەونیش نەگەیانەوە"ی مەحموود نەجمەدین

سەران محەمەدەسوورە

یەکەم

مرۆڤ سروشتێکی غەریب و دانەسەپکناوی هەیە، کە لەناگاتت بەجمەت، چجای بە کوردێک، کە لەنێو دۆاوکێییەک دایە، کە ئێستا نا ئێستا دووژمن کیمیاباران و ئینفالت دەکات، شەی براکوژیی ڕاحت دەهاڵت. بۆیە تاکی کورد هەمیشە بیری بە ماڵوێرانی بووە، وڵاتگیشتووە بیر لە دەرەوە بکاتەوە و دەرەوەش بە بوون بکات، چونکە لە ئانوساتی تاڵانکردن و بەسەردادانی بێگانە و نەیارانییدا بووە، ئەو هەستە غەریبییەش بووتە ماڵ و وا بکاتی یەک بەیەکمانەوەیە. هەر بۆیەشە کەمتر کات بە ئەم کورد غەریبەیە هەڵکەوتووە، کە لە خێی بدوەت و بهزرەت.

بۆیە کارکردن لە هزرین لەخۆ، زۆر کەم بووە، ئەو هەندەی تێگەیشتن لەخۆ و لە کوردبوونیش کەڕ هەبووە و هەیە، مینا هەڵهێنجانی ئاوێکی سازگار بووە/ـە لە بیرێکی قووڵ بەبێ ئامراز، خەیاڵکردن بە وەها کارێك سەخت، بەڵام لە نەکران بەدەر نەبووە و نییە، دەریچەی وەها کارێکیش کاری چیامرۆڤکە، بۆیە مەموزینی ئەحمەدێ خانی بە کورد نە تەنێ دەریچە، بەڵکوو ئاو و ئاورێکی هەردەم سازگار/لەدایسانە بەدیار چارەنووسی کوردبوونەوە. خانیش ئەو پرۆمیتێسەی کوردە، کە لە ڕۆگەی مەموزینەکەیەوە ئاورێکی دایساویی لە بیرە دۆزەخییەکە،

بەڵام نووتەك و سەرانسەر ژاناویی بۆ كوردبوون هەڵهێنجا.
لەوەا، پرسی مرۆڤ بەدرێژایی ژیان پرسی مانەوە و ناسنامە بووە، چونكە مرۆڤ بەبێ خاك و ئازادیی، بێناسنامەیە. ئەم بێناسنامەبوونەشی جگە لە ئایینده‌یەكی لەرزۆك، نایكات بە خودان بیركردنەوە و هزرین لە خۆی. هەر میللەتێكیش خەم و خەونی سەرەكیی خۆی بریتیی نەبوو لە هزرین لە ناسنامە و بوونی خۆی، ئەوە دەخرێتە پەراوێزی مێژووەوە. هەبەت یاریكردنی ناسنامە و ئازادیی، لە دەرەوەی مێژوودا جگە لە نانەزگە هیچی تری لێنازێت.

دووەم
پیاوەكانی كورد نە لە ئابردووداگەڕاونەتەوە، نە لە ئێستا و نە لە ئایینده‌شدا ناگەڕێنەوە، دەڵێن و ژن و كچە بێنازەكانی نیشتیمان دەبێ تاڵیی دووریی‌یان و هەبێاوییان لە نیشتمان بچێژن، دەڵێن و ووبە ئاڵاستەی ئەو بایەشدا وەرناچەرخێنن، كە بێنی تامەزرۆیی و چاوەڕوانیی كوشندەی ژنەكانیانی هەگرتووە. ئەمەش ئەوە وێنادەكاتەوە، كە لێكهەبڕان، ئاوارەیی و كارەسات بۆ كورد، بووەتە چارەنووس و بەردی سیزیف، كە دەبێ لەگەیدا بژین. ئەو ژیانەی بە مكووبوونەوە نەتژێنێ، نەتهاڵێ و ئاتنەچەكێنێت، چ ژیانێكە؟
بەڵێ پیاوەكان نەگەڕانەوە و ناشگەڕێنەوە، ژن و منداڵانیشمان پەڕاگەندەی وڵاتان دەبن، ئەمە ئەگەر لە ئابردووداسست و هەواش ڵێی كردبێت، ئەوە ئەمڕۆ بەهۆی كەمتەرخەمی گوتاری سیاسیی كورد لەبەرانبەر تراژیدیاكانیدا خراتر و مەترسیدارترە. چونكە بەدرێژایی ئەم سی ساڵەی حكومەتی هەرێمی كوردستان، نەیتوانیووە جگە لەخەمی بنەماڵەیی و حیزبێنیی، تراژیدیاكانی میللەتەكەی بخاتە بەردەم پرسی بیركردنەوە لەخۆی و پرسی قسكردنی مرۆڤ. بۆیە ئەوە ووونە كە لایەنی سیاسیی كورد لەبەردەم كارەساتە گەورەكانی میللەتەكەی بدەنگ، كڕ و كوێرە. هەبەت ئاگەر هۆشبووبێت وەك گوتمان ئوندی خەم بووە كە مركێكی حیزبیی لێبدرێت، ئوندێ خەم نەبووە كە بەم كارەساتە گوزارشت لە قسكردنی مرۆڤی كورد بكرێت و بیخاتە بەردەم یادەوەریی خۆی و جیهان. خۆبەخاوەنكردن لە تراژیدیای میللەتی كورد لەلایەن هەرێمی كوردستەوە هێشتا لە بەرژەوەندیی حزبیی و بنەماڵەیی ەتی نەداوە، بۆیە تراژیدیاكانی ئەم میللەتە لەنێو گوتاری سیاسیی و پەروەردەی ئەم هەرێمەدا هێشتا لە دەوری پرسە و پێنج خوولەك وەستاندا وەنەوز دەدات.
بۆیە ئەگەر هاتبوایە لە ئابردووش زۆربەی ئەو كارەساتە گەورانەی بەسەر كورددا هاتووە، ئەگەر وێژەوانان بە خەم و بەتەنگەوە

نەبوونایە ئەستا تەواو لەیادکرابوون، چونکە لایەنی سیاسیی کورد نە لە ئابردوودا و نە لە ئەستاشدا بەتەنگ ئەم کێشەیەوە بێکاتە مارکسی سیاسیی و مەزهەبیی و ژاردەستەیی خۆی نیشانبدات، نە توانیوویشیەتی ئەزموون لەم کارەساتانە وەربگرێت، بۆیە یادەوەریی کورد زیاتر لە یادەوەریی هەر میللەتێکی تر بەدەست فەرامۆشیی و لەیادچوونەوە گیرۆدەیە، بەتایبەت دوای گەشەی مۆدێرنیزم و گەشە زانستییەکەی، کە دیوە نەگریسەکەی کورد بەتایبەتی و دونیایە بە گشتیی، ئەوەندەی کورد دوای مۆدێرن بەدەست کارەساتەکانیەوە گیرۆدە، هاوکات کەمتەرخەم بووە، ئەوەندە لە سەتەکانی ئابوردوودا بەدەستیەوە نەتاوەتەوە. ئەمەش بۆ شکستی لایەن و گەشەنەکردوو یان خەساندن و نەناساندنی کارەساتەکانیەتی دوای ئەم لێشاوەی ئامێین و قرکردنە.

سێیەم ـــ یەك

تا ئەستا کارەساتی کیمیابارانکردن و قڕکردنی کورد نەبووتە چالاکییەکی سیاسیی و فەرهەنگیی پڕ جووڵە، شەوق و خولیا. وەك وتمان "تراژیدیاکانی کورد لەدوای نیوەی دووەمی سەتەی بیستەم" لە چالاکیی سیاسییدا تەنیا وەک نمایش و بارخەرییەک بۆ حزبی کوردیی ماوەتەوە و لە چالاکیی فەرهەنگییشدا وەك گوتارێکی لاواز، بەکەک و بەهەزر ەی کردووە. بیرکردنەوە لە کیمیابارانکردن و ئەنفال لەپڕوردەی ئەمدا، هیچ نییە جگە لە پێنج خولەک وەستان بەدیار یادەوارییەک کە گوتاری ەشنەبیریی و پڕوردەییەکەی وای لێنەکردووە بیری لێبکرێتەوە. تەنە بیرهێنانەوەیەکی شینگێڕیی و واوەیلا بووە، تراژیدیاش هەرگیز لە شینگێڕیی و واوەیلادا ناتوانێت دیمەنەکانی بخاتە بەردەم پرسی قڕکردن و سینەوەی مرۆڤ و بیژنەتەوە.
بۆیە ئەوەی ئەمڕۆ بەفریای ئەمەی کورد دێت، گەانەوە و سینەمایە. وەك چۆن کارەساتەکانمان کەموزار لە پێشداش لەەگەی شیعرەوە توانیی کورد لە خەودا نەهەتەوە و نەیخاتە خەوێکی درۆخایەنەوە، ئیتر هەر لە ەی زارەکیی و نووسینەوە جا لە کارەساتی دمدمەوە بگرە تا شەشی ئەیلوول:

شەشی ئەیلوول ئەزانن ئەوە ئەی قەومی وەفاکردار
ئەوە ەژێ بوو دوژمن قەتڵوعامی کوردەکانی کرد.
ئەحمەد موختار جاف

بەام دوای ئەوە کارەساتەکان ئەگەرچی قووڵتر و گەورەتر بوون، بەام نووسینەوە، خەم و خەونیش-لە لایەنی سیاسی بگەە- وەژە بەتایبەتیی لەتەك ئەم تراژیدیایانەدا سست و بەکاوەخۆ هەنگاوی

ناوه و نەیتوانیووه لە ئاست گەورەیی ئەو تراژیدیایانەدا بێت و ڕێبکات.

سێیەم ـــ دوو
ئەمڕۆ شێوەی هەر میللەتێک بە گۆیانەدنی تراژیدیاکانی، لەڕێگەی گۆرانیو و سینەماوە دنیا ڕادەچەکێنێت و دەیهێنێتە تەك خۆیەوە. **ئاخۆ ئەمە توانیومانە لە ڕێگەی وێژەوە بەتایبەتی گۆرانیو و سینەماوە، دونیا بنینێ تەماشای خەمان و خەمان لە خەمان و ئەویتر لەخەمان بهزرێنین؟**
ئا لێرەوەیە، کە نووسەری ئەم ڕێمانە "مەحموود نەجمەدین" هاتووە، هۆشیارانە دەیەوێت تەکەز بخاتە سەر تراژیدیایەك و لە ڕێگەیەوە یەکەمجار ئەمە/کورد بخاتە بەردەم هزرین لە خەمان و ئەوجا بردنی ئەم تراژیدیایە بۆ بەردەم چاوی دونیا.
بەهەر حاڵ، ئەدەبی گۆرانەوەی هەر میللەتێك لە نەهامەتیی و کارەساتە گەورەکانییەوە سەر دەردێنێت، ئەمەش ناسنامەی نەتەوەیەکی زیندوو بە دونیا دەبەخشێت. لە ئەدەبی کوردیدا یەکەم هەنگاوی لەم جۆرە لە قەڵای دمدم (1966)ی عەرەبی شەمۆ و ژانی گەل (1956نووسراو، 1972 چاپکرا)ی ئەحمەد موختار جافدا دەستپێدەکات. ڕێمانی "پیاوەکان بە خەونیش نەگەڕانەوە" جووڵەیەکی دیکە و بەردەوامی نووسینی گۆرانەوەی کوردییە، کە دەیەوێت کارەساتێکی گەورەی کورد لەڕووێك لە ڕووێکان بگێڕێتەوە و وێژەی کوردیی بخاتەوە بەردەم بەرپرسیاریێتی خۆی.
ئەم ڕێمانە لە چوار بەش پێکهاتووە، هەر بەشە و لەژێرناونیشانێکدا ناونراوە، کە ئەم ناوانەش لە دنیا و جیهانبینیی کوردییدا نائاشنا و نەبیستراو نین، چونکە بوونەتە هۆی ئەوەی چەندین هەزار کەس پێیەوە شەهید، بریندار و وەندا ببن، ئەمانیش: (تابۆن، سارین، ڤێکس و خەردەل)ـن.
لەم ڕێمانەدا کیمیابارانکردنی کورد بووەتە تەمای سەرەکیی ڕێمانەکە، کە تێیدا باس لە ژیانی ئەو منداڵ، لاو و پیرانە دەکرێت، کە بۆنێك، بۆنکی بووح دەیان کوژێت، باس لە ژیانی ئەو ژنانە دەکرێت، کە لە خاك، خۆشەویست و ماڵەوەیان دابڕێندراون، ئاوارە و سەرگەردان بوون، ئەم ئاوارەییەیەش جگە لە ونکردنی ناسنامە و پێدانی ناسنامەیەکی تر، کە هی خۆی نییە نایکاتەوە بەو مرۆڤەی کە پێشتر هەبووە، بەتایبەت ئەمە لە کارەکتەری سەرەکییدا کە شکۆفە/مەهتابە، ڕەنگیداوەتەوە. چونکە هەوڵدانیان بۆ دۆزینەوەی بنەماڵەکانیان و گەڕانیان بەدوای منداڵیی و زێدی لەدایکبوون، گەڕان بە دوای بەدەستهێنانەوە یان دۆزینەوەی ناسنامەیە. کە کورد

بەردەوام لەژێر ترسی سێنەوەی ناسنامەکەیدا ژیاوە. بۆیە ئەم ڕمانە هەوڵێکی گەورەی گۆڕانەوەی کوردییە، کە دەیەوێت ناسنامە و ئازادیی، تراژیدیای کورد، بخاتە بەردەم یادەوەیی خەمان و دونیای دەوروبەرمان.

سێیەم ــ کۆتایی

ئەوەی لەم ڕمانەدا، جگەی سرنجە سێنەوەی شیوەن و واوەیلایە، سێنەوەی نووزەنووز و پرسەدانانە بۆ خۆ/کورد، هەبەتە میللەتی شینگێڕ و پرسەدانەر خاڵییە لە شەوق و شادیی، هەرچەندە ئەگەر سەیری واقیعی ژیانی کۆمەڵایەتیی خەڵك بکەین، ئەم شینگێڕییە بەو شێوە تاکلایەنە نابینرێت، کە وەها ئەدەبیاتی کوردیی تەنیووە، بۆیە کەمجار ڕمان و بەرهەمێکی ئەدەبی کوردیی دەبینین کە لایان لەم شادیی و ئەدەبی ژیاندۆستییە کردبێتەوە، بۆیە ئەم ڕمانە، ماڵاوایکردنە لە گۆڕانەوەی تازینامە و شیوەننامە، مەرگلاواندنەوە لە بەرانبەر بۆخواستیی و ئادەستبوون بە چارەنووس، بۆیە (پیاوەکان بە خەونیش نەگەڕانەوە) نیشاندانی ماندوویەتیی میللەتێکی بۆخاك، بۆنیشتمان و بۆماڵە، ماڵێك کە هەم ژن لێی دابڕێندراوە، بەڵام دەکۆشێت و دەیەوێت بۆی بگەڕێتەوە، چونکە حەوداڵ بەژیانە، تراووسکاییی شادییەك هەردەم لەنێو ئەگ و دەمارەکانیدا هاموشۆیەتی و دەنگی کارەکتەر (ژن لەنێو ڕمانەکەدا) دەنگێکی ژیاندۆستە، هاوکات ئەوە پیاوەکانیش لە پاڵ ژنەکاندا، نەك وەك ئیتمی باوی ئەدەب (ژن لەپاڵ پیاودا)، ئەوە دەیانەوێت بە شادیی و ئازادیی ئەم ژیانە بژن، بۆیە چاولەبوونی ژنان لەم ڕمانەدا ئەوە خوویا دەکاتەوە، کە بزەی شادییی بەژیاناوەتەبوون لەسەر لێوی خوێنەر نەژاکێنێت. بەکورتیی دیوە گەش و سەرکەوتووەکەی ئەم ڕمانە لەلای من جەختکردنەوەیە لە ژیان، بەدەستهێنانی شادیی و گەیشتنە بە مەستیی ژیان. ئا ئەمەیە کردەی وێژە.
بۆیە وێژە…
وێژە تاکە ڕگەیە لە پێواریی گوتاری سیاسییدا، کە دەتوانێت ئا ئەمانەی باسیان لێوەکرا قووچیان بکاتەوە و ئەمەش بکاتەوە بە مرۆڤکی خاوەن یادەوەریی، شاد و شادییساز. تاکێك بەرهەمبهێنەتەوە، کە چیتر تراژیدییەکانی بە شین و واوەیلا نەکات و نەنووسێتەوە، بەکوو لە ڕگەی ئەو هۆشارییە فەرهەنگییەی کە دروستی دەکات، گوزارشت لە تراژیدییەکانی بکات و خێی و دونیا بنێتە بەردەم خەمی خۆیەوە. ئیتر فەرهەنگی هۆشاریی وا دەکات ئەوە لەم تاکە بستێنەتەوە کە چیتر هەگری غەمگینیی، نائومێدیی و

خەبەکەمبینین نەبێت، کە گوتاری سیاسی کوردیی وایکردووە تاکی کورد، جگە لە غەمگینیی، نائومێدیی و خەبەکەمبینین، خاوەنی ویست و خواستێکی تر نەبێت. بەداخەوە سەرانی کورد نەیانتوانیووە مرۆڤی کورد بکەنەوە بە خاوەن ویست و خواستێك لە دەرەوەی ئەم سێ تێگەیە. ئەوە وێژەیە لەم پێواریییەدا، جێگەی ئومێدە و گەشە بە داییساویی ئەو ئاوەرە دەدات و فووی پێداناکات، کە ئەحمەدێ خانی لە بیرە دێزەخییەکەی کورد هەیهێنجا.

سەران محەمەدەسووەرە
سنە

لە بەختەوەرییەوە بۆ بەدبەختی سەبارەت بە ئەمانی لافاو.. ئانانی: ئیدریس عەلی

ئەمانی (لافاو) یەکێکە لە شاکارە جوانەکانی نووسەری ناوداری فەرەنسی (ئەمیل زۆلا) و لە لایەن نووسەر و وەرگێڕ (ئەردەشێر عەبدوڵا)ەوە، بە شێوەیەکی جوان و سەرنجڕاکێش وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی کوردی، ئەم ئەمانە یەکێک لەو کەمانە کتێبە نوێیەی کە دزگای چاپ وپەخشی سەردەم، لە پەشانگای نێودەوڵەتی کتێبدا، ئەژی 18/11/2021 لە شاری سلێمانی بەشداری تێدا دەکات.

وەرگێڕی ئەم کتێبە شارەزایەکی باشی لە دنیای فراوان و فرەهەندەکەی ئەم نووسەرە گەورە فەرەنسییە هەیە و پێشتریش لە دووتوێی کتێبێکدا لەکەینەوەی خەی سەبارەت بە ژیان و ئەهەندەکانی ئەم نووسەرە چاپ وبڵاوکردەتەوە، بگومان هەر وەرگێڕێک بەم ئادەیە مەعریفە و شارەزایی لەسەر هەر نووسەرێکی جیهانی هەبێت، چاوەڕێی ئەوەی لە دەکرێت جوانترین و بە گرترین وەرگێڕان پێشکێش بە کتێبخانە و خوێنەری کوردی بکات.

ئەمانی لافاو، بە سروشتی خەی ئەمانەکە تێیدا خوێنەر بەر چەندین ئاست لەژیان، دڵ و جیاواز و تەما دەکەوێت، دیارترینیان بووەنی

ململانێی مرۆڤ لەگەڵ دیاردە و کارەساتە سروشتییەکاندا، ئەوەش لەپەناو مانەوە لەژیاندا، هاوکات ئەو دیوە پەنهانەی مرۆڤمان پیشان دەدات کە لە ناخی خۆیدا هەڵگری چەندین تایبەتمەندیی سروشتیی و خودییە، لەوانەش بوونی تەماع و باوەشکردن بە ژیاندا و بینینی هەموو شتەکان لە چوارچێوەی قازانجپەرستی و هەوەی زیاتر و پتر بە پاوانکردنی هەموو شوێنەکان بە خودی خۆی.
هەمانی لافاو بە قەبارە گچکەیە و خوێنەری وریا لە ماوەی تەنها یەک کاتژمێردا تەواوی دەکات، بەڵام لە ناوەڕۆکدا بڕێندار گەورەیە و زەریەك لە هەوداو و دیمەن و کەسایەتییەکانی تا ماوەیەکی زۆری داهاتوو، لە خەیاڵ وزیهنی خوێنەردا دەمێنێتەوە و بەردەوام دەیانهێنێتەوە پێشچاوی خۆی، چیرۆکی سەرەکیی هەمانەکە لە هەوداوەکەی واقیعییەوە وەرگیراوە و ئەمەش یەکێکە لە تایبەتمەندییەکانی نووسینی (ئەمیل زۆلا) و بەو شێوازەوە بەرهەمەکانی دەناسرێنەوە، بەڵام لەسەر ئاستی زمان و تەکنیک و هەوداو و شێوازی گێڕانەوە شاعیریانەکەی، بە ئەندازەیەک هونەرانەدووەیتی، کە خوێنەر کتومت وا هەست دەکات لەبەردەم شاشەیەکی گەورەی سینەمادایە و هەوبەوو بەر دیمەنە ترسناکەکان و هوخساری تەقیو و ناخی هەڵچووی کاراکتەرەکان دەکەوێت.

ئەم هەمانە یەک مانگ دوای کارەساتە سروشتییەکە نووسراوە و تێیدا شاپەواوانی حیکایەتەکە ژیانی ئابردووی خۆی دەگێڕێتەوە، بە دەستپێکێکی بەهێز کە تێیدا خۆی دەناسێنیت، خوێنەر وەدووی خۆی دەخات و دەیانبات بست بە بستی ئەو شوێنانەیان پیشان دەدات کە کارەساتە تراژیدییەکە هەوێداوە، یەک ئەو کارەکتەرانەیان پێ دەناسێنێت کە هەندێکیان لافاوەکە ئایماڵین و غەرقی مەرگی کردن، هەندێکیشیان لە ململانێی نێوان مەرگ و ژیاندا، بەست و حەوسەڵەیان نامێنێت و بە جۆرێک دووچاری دەخی شەواوی دەرووونی دەبنەوە، کە تەنها دەریچەیەکی ڕزگاربوون لە لەخۆکوشتندا دەبینێنەوە.
لویس هەبیە، پاڵەوانی هەمانی (لافاو)ە، جوتیارێکی بەختەوەرە و خۆی گوتەنی لە ئاسمانەوە خێر وقازانج و بەرەکەت باریوە بەسەر خۆی و کەڵگە و ئەرزەکانیدا، تەمەنی حەفتا ساڵە و لە گوندی سان ژوری دەژی، هاوسەرەکەی مردووە و ئەم لە خانوە گەورەکەیدا نە ئارامی لەگەڵ کوڕە و کچ و برا و نەوەکانیدا دەژی، لویس، زۆر بە وردی باس ئاکنجیانی خانوەکەی دەکات، ناوی یەک بە یەکیان و سروشت و تەمەن و ئاستی خێزانداریان دەخاتە ڕوو، هەنگە خوێنەر لە سەرەتادا پێی وا بێت ناساندنی ئەم کەسانە زیادەن، بەڵام لەگەڵ بەرەوپێشچوونی هەوتی هەوداوەکاندا خوێنەر بێ دەردەکەوێت کە ئەو وردەکارییە

چەند گرنگ بووە لە ناساندیاندا.

لە ماڵەکەی لویسدا، لە گوندە ئارامەکە، هەموو شتێک بەپێی یاسا ونڕیتی تایبەت بە خۆی بەڕێوەدەچێت، هەموان کار و وەزیفەی خۆیان دەزانن و تەنانەت لە کاتی نانخواردن ودانیشتیان بە دەوری مێزەکەدا، هەرکەس و بەپێی تەمەن و جێگە و پێگەی خۆی کورسی بە دانراوە، گەورەکان لە بەشی سەرەوە و بچووکەکانیش لە بەشی خوارەوە، لویس لەو جوتیارە بەختەوەرانە بوو کە هەموو شتێک لە بەرژەوەندیی ئەودا بووە، قازانجێکی زۆری لە کێگە و ئەرزەکانی دەست دەکەوت، ئەمەش وای لە کردبوو لە جووتیارێکی سادەوە خۆریکبوو وردە وردە سروشتی چینایەتی دەگۆڕا بە کەسێکی دەوڵەمەند و خاوەن مووک و زەدەبایی و سەرمایە، هەربۆیە لەگەڵ ئەو گۆڕانە چینایەتییەدا، خۆن و بیرکردنەوەکانی ئەمیش گۆڕانیان بەسەردا هات، خۆنەکانی بە فراوانبوونی زەوی و زارەکەی و ئەسپ و ماڵومااتەکەی زیاتر بوو، چاوی لەوەبوو خانوەکەی بکات بە چەند قاتێک و کاتێک هەرکام لە نەوەکانی بچنە ژیانی هاوسەریيەوە، ئەم قاتێکی دیکە بە خانوە گەورەکەی زیاتر بکات، بیری دەکردەوە لە داداهاتوودا خانووەکەی سەری دەگاتە هەور و بزەیەکی تەر و تۆخ لە دەنیشتە سەر لەوەکانی و دەڵی تژی دەبوو لە شادی،بە گشتی لای پیرەی جووتیاری بەختەوەر پەوەری شانس و بەخت ئەوەیە کەسەکان لەگەڵ یەکدیدا شێ نەکەن پارەی زەر کەبکەنەوە و نەوەی زەر بخەنەوە، بە خۆیشی هەروای کردووە، پارەی زەری کەکردەتەوە و کەسێکی بەکەشە بووە و نەوەی زەری ستەتەوە.

یەکێک لەحیکمەتەکانی ئەم ماڵانە ئەوەیە کە فەرمان دەکات چاوی تەماع و بەرژەوەندیخوازیمان هەندە زەر نەبێت، فەرمان دەکات کەپارە و سەرمایە ناتوانن مرۆڤ لەهەندێک قەیران و دەخی تەنگانەدا بپارێزن، بە ئەم مەبەستەش (ئەمیل زۆلا) ناوەتی ڕووداو و گێڕانەوەکە لە دەخکەوە دەبات بە دەخکی تر، ئەو زیانە ئارامەی باڵی بەسەر گوندەکەدا کێشاوە دەشوەت و مەرگی بە کەمێی مرۆڤ و درەخت و ئاژەڵان، لە بەرگی لافاوکی دەڕۆق و بەڕوحمدا ناوچەکە بە تاریکی دەتەنێت و چ هیوایەکیش نامێنێت و (لویس) لە جووتیارێکی بەختەوەرەوە دەبێت بە بەدبەختکەی تەنیا و نە سامانەکەی بە دەمێنێتەوە، نە هیچ کام لە منداڵ ونەوەکانی.
بە هەی بەردەوامیی شەست ساعات بارانبارینەوە، ڕووباری نزیک گوندەکە پڕ دەبێت و لافاو بە پانتایی ناوچەکەدا بەاودەبێتەوە، لویس کاتێ هەست بە گەیشتنی مەترسی دەکات بە سەر ماڵەکەی، سەرجەم

ئەندامانی خەزانەکە دەباتە قاتی سەرەوە و بەو ئومێدەی لافاوەکە دامرکێتەوە و مەرگ زەفەریان پێ نەبات، یەکێک لە دیمەنە جوان و سەرنجڕاکێشەکانی ئەم بەشە ئەوەیە سیمای سەرجەم ئەندامانی خەزانەکە ترس دایدەگرێت، دڵەڕاوکێ و تەکچوونی باری دەروونیان دەگات بە شۆنێک کە چیدی بەوایان بەوە نامێنێت کەسیان بە سەلامەتی لێی دەرچن، لەم دیمەندا مرۆڤگەلێک بەرچاستە دەبن کە بە هەموو شێوازێک ململانێ دەکەن لەگەڵ مەرگدا، ژیان و شیرینی و چێژکانی ژیان لەو ساتەدا سەد بەرابەر بەها و گرنگیی زیاتر پەیدا دەکات، لە چاوی هەر کەسێکدا بەوایەک دەبینرێت کە وەک مەم لەبەردەم زریانی مەرگدا خەریکە دەتوێتەوە، نووسەر بە جۆرێک ترس و هەڕەشەی مەرگی لە ڕەگەی لافاوەکەوە وێنا کردووە، کە هیچ خوێنەرێک نییە وا هەست نەکات خەی یەکێکە لە قوربانییەکان.

سەرەنجام دەخی ئەندامانی خەزانەکە بە شۆنێک دەگات، کە هەر یەکەیان بە جۆرێک دەبنە قوربانی و لافاوەکە ئایاندەماڵێت، بەڵام غەمگینترینیان ئەوانن کە هیچ هیوایەکیان بە ژیان نامێنێت و لە پرسەیەکی خۆکوژیدا خۆیان هەڵدەدەنە نەو لافاوەکە، ڕەژی دواتر کە ناوچەکە ئارام دەبێتەوە و خەڵ هەڵدێت، پیرەی جووتیاری بەدبەخت خەی تاک و تەنیا دەبینێتەوە و لە دەخێکی نائارامدا بەیار دەدات کە هەرچی لە کەڵگە و سەروەت و سامان و زەویییەکانی هەیە یەبەخشێت بەو خەزانانەیە کە مندااڵیان هەیە، ئەو کارەسات سروشتییە و دەخە غەمگینەی دوای مردنی سەرجەم منداڵ و برا و نەوەکانی ووبەووی دەبێتەوە، گەڵانێکی ئەوتە لە شەوازی ژیان و بیرکردنەوەیدادروست دەکەن، کە خوێنەر لە شوێنی خۆیەوە نەفرەت بە ئەوانە دەنێرێت کە تەر نابن لە ژیاندا و چەندیان هەبێت، هەشتا هەر چاوەڕێی زیاتر دەکەن.

لە ڕاستیدا ئەم نووسینە هیچ نییە جگە لە هەوڵێکی سادە و بە زمانێکی سادە، بە ئەوەی خوێنەر هان بدەین خۆیان لە چێژ وجوانیی ئەم ژیانە بێبەش نەکەن.

رانانێک بۆ کتێبی دەستەبات و ئازادی.. سیڤەر یاسین

دەستەبات و ئازادی
نوسینی: ئامین جەهانبەگلوو
وەرگێڕانی:عەتا جەمالی

لە بەشکانی کۆتای کتێبی"دەستەبات و ئازادیدا"، باس لە بیریارێکی فەرانسی دەکات، ناوی ئۆو: ئەلێکسی دەتۆکفیلێ. بەگومان ئۆو گەلانێ خرایانە لەسەدەی نۆزدەهەمدا ژیاوەدات، دەبەتەهەی جۆ سەرنجی فەیلەسوف کەمەناسکان . هەر لەوسەدەیەدا کەمەناسی وەک زانستێکی سەربەخۆ لەدایک دەبێت.
کاری ئەمانۆ لەکەینەوەو تەئامانۆ لەو پشکۆتنایە لەبوارێ جیاجیاکانی کەمەگادا ژیاوەدات. یەکەک لەوکەسانەی کەزۆر بەجدی و گرنگیەوە هەوڵی لێکدانەوەی گەلانکاریەکانێ دەدات کۆ لەبارەی کەمەایەتی و سیاسی و ئابوریدا ، تەکفێلێ. تەکفیل دەڵێت : دوونەتەوەی گەورەهەن کەدروسبونیان جیاوازێ بەئام داهاتویان هاوشێوەی یەکدیە، ئەوانیش ژوسەکان و ئەمریکەکانێ. ئەوەدەڵێت ژوسەکان بەپرسەیەکی نادیموکرات و کۆیلایەتی داتێپەدەبێت. ئەمرکەکانیش وەاتێکی دیموکراتن. ئەو دەڵێ گەرچی دروسبونی ئەو دوودەوەتێ جودایێ بەئام هەزەک هەیێ بەرەویەک ئاراستەیان دەبات. تەکفیل بەوردو گرنگیەوە لەشەشی فەانسی دەکەتەوە. ئەو ململانێ درێژخایەنەی چینی ئەریستەکرات وچینی خوارەوەی کەمەگا کەتوانای بەشداریکردنیان نیێ لەسیاسەت و پێگۆ گرنگەکانی دەوەت، والەم بیریارێ دەکات، بۆ نمونەیەکی دیموکراتی بگەڕەت. ئەو وەاتەی تەکفیل گرنگی پێدەدات، ئەمریکایێ کۆ ژوانینەکی نوێ و دیموکراتی بۆ کەمەگای ئەوروپەکان بەرهەمبێنێت. بەتوندیش ئەوێ ژێد دەکاتەوێ کۆ ئەزمونی ئەمریکا لەئەوروپا دوبارێ بکرێتەوێ. دوای سەردانەکەی تەکفێل لەسالی 1930بۆ ئەمریکا، هەست بەوێ دەکات کەشەی ئەمریکا و ئەوروپا دین نیێ. ئەوروپا دەبێت پاساو نەهێنێتەوێ بۆ گەلانەوێ ، بەکودەبێت هەنگاو بەرەو پێشەوێ بنێت و کاتی گەلانەوێ نیێ.
دووپرسیارەکەی تەکفێل لەفەرانسا:
۱- ئەمریکا بۆچی وەاتێکی دیموکرات لیبەاڵە؟
۲- فەانسا بۆچی بەتوانایێ لەدروستکردن وپێکهێنانی سیستمیکی دیمکراتی؟

تەکنەل جیاوازی نێوان ئەمریکاو ئەورووپا دەکات و پێی وایە ئەمریکاشێشی بەدیموکراتی تێپەڕاندوە نەک وەک فەرانسا لەژێر ئینتیبداد وهەلومەرجەکانییدابێت. ئەمریکا خاوەن سیستمێکی کۆن نەبوە هەتا بەربەست دروستبکات بۆ دیموکراتی و نوێبونەوە.
زۆربەی کەمەندگای ئەمریکا لە چینی وەرزێرە مەناوەندەکات پێکهاتوە.
گەلی ئەمریکی هەست بەنایەکسانی ناکەن . ئەمش بۆ پێچوونەی فەرانساوە کەجیاوازیەکی چینایەتی قوڵ بونی هەیە.

بەگشتی تەکفیل باوەی وایە ، مانای دیموکراسی مانای دروستکردنی هەلومەرجی یەکسانە، پلەوپێستەکان لەدەستی یەکدیدان. دەبێت حاکمێت بەتەواوی لەدەستی خەڵکدابێت نەک لەدەست چینێک و گروپێکدا کە خاوەنی هەموو بیارێکی بڕیاردانی خوازانەبێت. حاکمێت لە ئەمریکادا شتێک نیە شارەوە بێت لەچاوی خەڵک.

لەچاخەکانی بەرلەدیموکراتی ، واتا سەردەمی یونانیو ڕۆمەکاندا ، ئەوروپا توشی نایەکسانیەکی ئاشکرا بووە ، بەهەی ئەوحاکمێتەی کەلایەن چینی ئەریستەکرات و دەسەڵات دارو بەڕێوە دەبران.
تەکفیل دەڵێت: پاش شۆڕشی فەرانسی پێناچێت مەدەرنەکان بنەماکان و ئازادی بەپێی پێوەری نایەکسان لەمەرجەکاندا پێناسەبکرێت.ل 222
ئەو باوەی وایە دوای شۆڕشی فەرانسی کەتای بنایەکسانەکاندە لەهەلومەرجەکاندا. حاکمێت لەدەستی بۆشکی دیاریکراوی کەمەڵگادا نامێنێت.
جیاکردنەوەی دەسەڵاتەکان لەئەمریکادا، دەبێتەهەی بەرگریکردن لەهەر جۆرێک بە قەرخکاری و دورستکردنی نایەکسانی لەنێوان چینەکاندا.
ئەوانیش دەسەڵاتی یاسا دانان و دادوەریکردنە.

تەکفیل باسی ڕۆیکی تری دیموکراتی دەکات لە ئەمریکادا، ئەویش: چاپەمەنی و ڕۆژنامەگەریە. لەئەمریکادا ڕۆژنامەو چاپەمەنیکان سەربەخۆن و تەعبیر لە چینێکی دیاریکراو ناکات ، بەڵکو تەعبیر لە حەزو داواکاریو کۆشکانی زۆرینەی کەمەڵگادەکات.
ئەم پێچوانەی ڕۆژنامەگەریە لەفەرانسادا ، کە ڕۆژنامەگەری پێناسەی چینێک دەکات، تەعبیر لە داواکاری چینێک لەچینەکانی کەمەڵگادەکات. ئەمش مانای ئەوەدەگەیەنێت، ڕۆژنامەیێک لە فەرانسادا نەهاتەبون کەبەرگری لەکەمەڵگا بکات.

تەکفیل دەیەوێت لەڕێگای سیستەمێکی دیموکراتیەوە ، کەتای بێنێت

بەو نایەکسانیانە و نادادیەی کە بەرەکی مرۆڤی ئەوروپی گرتوە.

سیڤەر یاسین

بەیەکـــــــداچوونی دوو دیمەن.. ئازاد سوبحی

دیمەنی یەکەم:
ویست و لەکدانەوەکانت شەو و ناوەختیان بۆ نییە، هەر بۆیشە بەم ئەنگوستچاوەی بەرگـی مەتەکەی ترسـی لە خەی ئاسانـدووە، مەری بەیارەکت پێ دەکەن. هەرچەند خاوەن هەستەکی بگەردی، بەڵام هەر لەی دەسەمیتەوە.
حەوش و بانەکە زیاتر لە کەلاوەیەکی چەکراو دەچن، جەستە بچکەلەکەت لە ناوەڕاستیا چەقی پەت بەستووە و چاوەوانی ئەنومایینت لەوە دەکات، پەپلیکانەکان بە یەکدیت دەسپەرن، سوورىبوونت لەسەر هەسانت بەو کارەی مەبەستتە، چەند هەنگاوەکی گورجت پێ تاو دەدات، ترسەکە زیندەبچاڵ دەکـات، خەت لەبەر لـووتی ئەو ژوورەدا دەبینیـت کە دەمەکە خولیـای کـردنەوەی دەرگـاکەی لە مەشکتـا چەکەرەی کـردووە، دەسـتت ئاراسـتەی دەسـکەکەی دەکەیـت، جیـیـیـەڕۆ... دەنگەکە لەگەڵ بەدەنگی شەوزەنگەکەدا لە لەقتەیەکی فلیمە تەقنەرەکانی هیتشکەک دەچن، گەرووی ژوورەکە والـا دەبەتەوە، بە قەبارەی خەی تاریکی لە دێیدا لەنگەری گرتووە وەک نیازی جەهەشتنی ئەو هەرەمەی نەبەت. دەستت مارەکی پەنجسەرە و بەرەو سویچی ئەلەتریکەکە بە دیوارەکەدا هەدەگژەت، چرکەیەک و چراخان دە بەو تاریکییە دەدات کە نیازی کەچکردنی نەبوو، سەڵاوی ترس و ئەایی هوروژمی بۆ هەنایت، ویستت ئایمانی، گوقوڵاخ بوویت، پەردەی گوەت تەمارگەیە بە هەر دەنگەک، چرپەیەک بە هانای گوەتەوە هات، شتەکانت لە تەک چوو، شپرزە بوویت، مەبەستەکە وەک فەندیەک لە شەقەی باڵی دا و لەت ون بوو، چەند هەنگاوەکت لەسەر زەوی ژوورەکە کەکە کرد، سەرت لە چوارچەوەی دەرگاکەوە بەرەو دەرەوە تەکانی دا، کەست بەدی نەکرد بۆیە هەمن بوویتەوە و ترپەکانی دەت لەگەڵ هەمنیەکەتدا دوو ئاستەهەی تەریب بوون، ئاوەک و تیشکی چاوت کەلوپەلی ژوورەکەیان تاوتوە کرد. ئا...

ئاس دەزیتەوە.
(بە وەک بت ڕاوەستاوی...؟ خۆت نەتوت هەر بگەڕێ ئەوە... ئیتر... کەس دیار نییە و ماڵی مامۆستاش لێ میوانیین، بۆیە من هەرگیز شتی وام لێ دەست نەهاتووە).
مەشکت خستە بەر تەوژمی بگوێی گەردابی خۆیانەکی فەنکەوە، دەتەوێ ئاوەشێنی ویستێ هەڵپووکاوەکانت بکەیت، کە لە سووچ و سیلەکانی ناختا کز هەڵکۆماون، بە هەر نرخێک بە دەیانەوێ بە هەورێکی سفت بارانێکی درژخایەن دابارێنیتە نێو گەرووی شەقاریانەوە.
(بە ئارەزووی دڵی خۆم بناو بازاڕ و شەقامەکانا دەسووڕێمەوە، حەز لە چی بکەم بە سێ و دوو دەیکەم و لەگەڵ هاوڕێکانما دەچینە سینەما و چایخانە و... و... و پارکێ ئەکەم بە تەف و ئاراستەی ناوچەوانی ئاسۆی دەکەم بۆئەوەی ئیتر نڵێت: تۆ سواکەری و پارت نییە».
دەستەکانت دوو دەڵپ جیوەی بەرینن و داناسکێن. بۆم خامۆشییە ئەخزنیان نابێت بۆیە دەسکی سنووقێک بە توندی دەگرنێ خۆیان. بۆشایی ناوەوەی گورزەتیشکی چاوەکانت هەڵدەمژن. دەستە چەتوونەکانت ئەقڕە ناگرن بۆیە دەکوتنە سەر کەمەڵێک دیناری نێو سنووقەکە، بە لەرزەلەرز دەیانگرنێ خۆ. ترپەکانی دڵت لە پەوڕی لەدانەکانیانا بەرزترین خاڵ دەسنیشان دەکەن.
کەمەڵێ پارەکە دەئاخنیتە نێو قووڵایی گیرفانتەوە، دەستی ئاگاداری بە چواردەوردا سەرت پێ بادەدات، ژووری خانووە کۆنەکەتان کە لەمە پڕپووتتر بوو هاتۆتە بیرت، قەزت لە هەردووکیان کردەوە، پێشیمان بوویتەوە چونکە زانیت ئەوە کڕچی ماڵی مامۆستان. یادگارییەکی زەرت لەو خانووە جێ هێشت کە چوار پێنج ساڵ پێش ئێستا دوای مردنی باوکت، دەستی ناچاری بە دایکتی فرۆشت و بەرە بەرە بەدەم ڕۆژگارەوە لە پارەکەتان دەخوارد تا ئەویش...
-کۆم سالار... وا خەریکە پارەکەشمان لێ بن بێت چار چییە...؟
-...!؟
ئەم وشانەی دایکت وای لێ دەکردیت زیاتر مشووری کارێک بخەیت. دڵگران بوویت. بەیارت دا ئەم شوێنە جێ بهێڵیت پێش ئەوەی بە دز بناسرێیت، بەیە ژوورەکەت هەنایەوە سەر باری پێشوو. جارجاریش بە گۆشەی چاو سەرەتاتکەی سووچی دینارەکانی گیرفانت بوو.

دیمەنی دووەم:

-کچە ئاخر زەعیفە کە ئابووری چوو ئیتر...
وشە بگەردەکانی شلێری هاوسێیان لە گوێیدا دەزرنگێنەوە، لەکاتێکدا ئەم بە درژایی شەقامەکە شوێنپێی خۆی دەنەخشان، ویستی

وشکان بە بای گونەدان شن بکات. ئەو ساتەی وەبیر هاتەوە کە شلەر هەردوو چاوی ئەبڕق بوون و بە چوار نینۆکی دەستی ڕاستی، هووەتە ئاکەی خۆی بە شەرمەزاریەوە دەنیەوە وختە ئەم پێی ڕاگەیاند کە دەیەوێ لە بازاڕی مامەکردنی حەز و لەزەتدا ببێتە ئەندامێکی لەهاتوو و ئاوی ئارەزووکان بکاتە هەتوان و زامی نەبوونیشی خۆی پێ ساڕێژ دەکات.
«ئەیەکە کچکە»ی شلەر زەنگێک بوو و لە کەسای مەشکی ئەمدا بانگی چەکدانەدان و ملشەنەکردنی دەدا، بەیە ئەمیش جارجار بە هەڵداوان و پەلەپەووزە، دەیویست بەرەو پیری ئەو دەنگە خەرخوازە بچێت، بەڵام کە کارساتەکەی شەوکەی سالاری کوێی وەبیر دەهاتەوە و تەماشای کراس و دەرپێ و سوخمە و شەوشاتاکەی خۆی دەکرد، بە «چوک و نێ»کی سەرکەشانە کەتایی بە هەموو شتێک دەهانی و دەرگای وەڵامی سەرکەم دەکرد، کەچی ئەم شلەری وەک درەختێک دەهاتە بەرچاو کە لەسەر لووتکەتەپەلکەیەک هەوابە و هەگبی بە زەویدا شۆڕ بووبێتەوە. هەرچەند گەردەلوولی قاتوقڕی و تەنگی پێ هەڵچنیت، ئەم هەر خاوەنی ئەو هەگ و زەویە بێت.
بەخیلی بەو دەبات کە نایەوێت خۆی بەدەستەوە بدات.
(خە شلەریش مەردی مردووە، کەچی وەکوو هەموو ئافرەتێکی ئاسایی ئەم شارە دەژیت. ئەو هەرچەندێک بێت کار دەکات و خۆی و دوو هەتیوەکەی سەرگەردان نابن).
-شلەر گیان من وەک تۆ نیم، تا ئێستا هیچ کارێک شک نابەم.
-مەترسە، هەمووی لەسەر من.
بیرەوەرییەکانی زنجیرەچیایەکی سەرکەشن بە درەژایی هەرەمی ساڵەکانی ژیانی مارئاسا دەخشێن. هابردوو، ئێستای ئەم دەسنیشان دەکەن. ئەمانیش تابلۆیەکن هەردوو هەوەکەی نەخشێنراوە.
دیوەکیان: تیایدا هەنگی سپی و زەرد دوو هەنگی سەرکین، بەڵام سپییەکیان زیاتر پەڵی هاویشتووە و بە باڵەکانی هەوبەرەکی فراوانی ئاسمانی نیگارەکەی تەی کردووە، سەرکردەی جیهانەکەیە و هەنگەکانی تر تەکەا لە دەوری دەگەڕێن، هەرچەند هەنگی هەشیش لە سیلە و ئەملاوئەولای هەوە نەخشێنراوەکە وەک هەتیوەکی داماو بەدی دەکرێ.
دیوەکەی تریان: سەرتاسەری نیگارەکە هەش داگەڕاوە، وەک پاشماوەی بەردومانی جەنگەکی بێئامان. هەنگەکان هەموو ئاوازی پرسە لەدەدەن. دەڵێی (کەست)ێکی گەورە کەووتووە. لە ناوەڕاستی ئەو هەموو هەنگە دزێو و ئاوێتەبووانەدا لەسەر جەمسەری تووڵەگەیەکی درەژخایەن، دایکێک فرمێسکی چاوە گەشکانی دەچنێتە گەرووی دوو کەرپێ و هەرسەکیان بە پرشنگی چاویان تووڵەگەکە دەکەن. تەمەکی چێش

کەتایی بە جەمسەرەکەی تری تووڵەیەکە دەهێنێت. بەڵێ ئەوا ئێستاش بەیار دەدات، بگرە دەیەوێ بە کردەوە ئەو بەیارە بەسەر خەیدا بسەپێنێت. ئەی ئەوە نیە پەیکانی بە لەرزەلەرز شەقام و کەنارەکان جێ دەهێن.
(خەشت چاک دەزانیت بەرەو کام زەلکاوی بگەن دەخلیسکێی، بۆیە خەتی تیا دەبینی، لە چێپاوە خستەکیدا مەلە دەکەیت، مەنگی و لەنگەری زەلکاوە بگەنەکە دەپێکیت، بەڵێ جانەوەری ترسناک دەکەونە سەرت، ونجەونجەت دەکەن، مەمکە خەکانت هەڵاج دەکەن. کەس فریات ناکەوێ، نە سالار نە شیرین نە… نە نە. دەڵوانیتە جەستەی خەت، لەی دەترسیت. دەزانی ئەمە (تۆ)یەکەی جاران نیە، بۆیە دەڵێ: ئەمە تابلۆی ژیانی داهاتووم).
ترپەکانی دڵی لە یەکتری دەپڕن و زیاد دەکەن. بە پێچەوانەوە هەنگاوەکانی قورستر دەبن. وەک دژی بەیارەکە بن، خەی بە لانەواز و نامۆ تەدگات چونکە نازانێت سەدان جار بە بارتەقای ژمارەی زەڵکانی ئەم جیهانە، ئافرەتی بێچارەی ئەوئاسا هەن و لە زبڵخانەی ئەم چەرخە ووشکەدا لەگەڵ خۆنە هەواسراوەکانیانا گینگڵ دەدەن.
زەری نەماوە، هەمووی چەند کەلانەکە و دەگاتە شوێنی مەقسەد (بە کەلبە شتەکانی کراس و سوخمە شەکانت دادەدڕێت، ماری حەوتسەری ئارەزووە پەنگخواردووەکەی تێت بەردەدات، لە هەموو ووبەرەکی لەشە سرکەکەتدا جەقەپاڵی حەزی شێت دەناخشێنێت، لاقە سپیەکانت دەبنە سەدارەی ئابووە و شەرەف و کەمەڵە وشەی لەم بابەتانە. ئەو نرکەنرکەتی، تە لە ناخەوە دەناڵێنی. وێنەی هاوسەرە نەژراوەکەت مەودای بەر دیدەت دەتەنێت. دەبێتە چاودێرێکەری بەزمەکەتان. دەتەوە لە بیری خەتی بسیتەوە و بێت ناکرێ. سیمای سالار و شیرینیش دەنێ مەوداکەوە. لە دەبنەوە. ئەوەی دەتەوە وەری دەگرێت و وەدەر دەکەوێت. کەمەڵە لاوی برسی و تینووە و… و دوات دەکەون، ڕاوت دەکەن، بە جاری دووەم ووتت دەکەنەوە و بە بەرچاوی خەڵکەوە لەشت دەکرێژن، مەرەکی تایبەتیت پێوە دەنێن و دەیکەنە شوناسنامەی ژیانت).
هەڵەنی ئەتەمبەڵەک ڕایدەچڵەکێنێ. بە ئاوەدانەوە لانەیەکە دەگرێت. وشکانی شلەژ دەبارە و بیستبارە دەبنەوە. وردەجانەوەرن و ئاخنراونەتە کاسەسەری ئەموە. لە هەمان کاتدا دەستی سەبووریشن بە لەشی شکەتیەوە. خەی بە سەری دواکەوتانەوە گرە دەدات. هەوەستێک دەکات. لەپڕ ئاراستەی ڕەوتەکەی پێچەوانە دەکاتەوە.
-دەبێ هەر کارێک بدەزمەوە.

سەرچاوە: گۆڤاری «کاروان»، ژمارە «۲۵»ی تشرینی یەکەمی ۱۹۸٤

تیۆری ڕەخنەیی وەک هاوسەنگکەر و جێبەجێکردنی لە ڕەوانی (مرۆڤەکان هەرزان).. دا گۆران سەباح

ئەم تیۆریستانە دەستی باڵایان هەیە لەم قوتابخانە ڕەخنەییەدا: نۆرمان هۆلاند، ستێینلی فیش، لویس ڕۆزبلانت، وۆلفگانگ ئایسەر، هانس-ڕۆبێرت جۆس، ڕۆلان بارت، ئای ئەی ڕیچاردس و دەیڤد بلیچ. تیۆریستی نوێ، لەیس تایسەن، زۆتر پێڕەی پێ داوە.
ئەم تیۆرە ورد دەبێتەوە لە ئەزموون و پێوەندیی خوێنەر بە دەقەکی ئەدەبی. لە سی و چلەکان لەگەڵ لەشاوی ڕەخنەی نوێ بەدەر کەوت و لە حەفتاکان درەوشاوییەوە، بەتایبەتی لە ئەمریکا و ئەڵمانیا (لەیس، ٢٠١٥).
تیۆرەکە فراوان و گشتگیرە، بەڵام مانای ئەوە نییە هەر کەس بە کەیفی خۆی شتێک لەسەر ڕەمانێک بنووسێت و پێی وابێت ئەم تیۆرەی جێبەجێ کردووە. نا. داخی گرانم لە نێو کوردان وایە. لەڕەوە دوو پێشنیاز دەکەم بە ئەوانەی لە بواری ڕەخنەی ئەدەبیدا کار دەکەن: ١- یان واز بێنن؛ ٢- یانیش وەرە ئەم تیۆرانە بخوێنەوە، باش هەرسیان بکە، ئەوجە لەسەر دەقی ئەدەبی جێبەجێیان بکە. کاری ڕەخنەیی وا دەبینم بەزم دەبێتەوە و هەڵنجم دە.
تیۆرەکە "دەق چییە؟" و "دەق چی دەکات؟" لێک جیا ناکاتەوە. بە پێچەوانەی ڕەخنەگرە نوێکان، لێکی جیا دەکەنەوە و زۆرجاریش لێیان دەبێتە کێشە (لەیس، ٢٠١٥).
تیۆریستانی وەڵامی خوێنەر دوو باوەڕیان هەیە: ١- نابێ ڕەڵی خوێنەر لە تێگەیشتنی ئەدەب فەرامۆش بکرێت؛ ٢- خوێنەر هۆشیارانە و چالاکانە مانا لە دەق هەڵدەهێنجێت (لەیس، ٢٠١٨).
لە بیرمان نەچێ، هیچ دوو خوێنەرێک هەمان خوێندنەوەیان نییە بە دەقێک. بەپێی تیۆرەکە ئەم فاکتەرانە کار لە وەڵامی خوێنەر دەکەن لە پەڕەی خوێندنەوەدا: ئاستی ڕۆشنبیری، تەمەن، ئاستی زانیاری، ئەزموون، شوێن، چێژ، کەشوهەوا، کات و پاڵنەر (motive: مەتیف).
لەیس تایسەن (٢٠١٥) دەڵێت تەنانەت دەکرێ خوێنەرێک دوو خوێندنەوەی

جیای هەبێت بە هەمان دڵق لە دوو کاتی جیاوازدا. ئەو بەسەر خەمدا هاتووە. کاتی خۆی یەکەم بووم لە شەیدایانی ڕەمانی "دواهەمین هەناری دونیا"ی بەختیار عەلی، کەچی دوای چەند ساڵێک دووبارە خوێندمەوە، نەمتوانی تەواوی بکەم و فڕێم دا. ئەمڕۆ ڕەمانێک دەخوێنیەوە زۆرت پێ جوانە، هەنگێ دوو ساڵی تر بیخوێنیەوە هەمان خوێندنەوەت بۆی نەبێت. بۆ؟ هزر و زانیاری و تەواوین و ئەزموونت گۆڕاون.
مەتیقی خوێندنەوەی دڵق گرنگە. بۆ چ چاوەک و بۆ چ مەبەستێک دڵقەکە دەخوێنیەوە؟ بۆ مەبەستی چێژوەرگرتن؟ بۆ هەنگدانەوەی ئەزموونی خۆت؟ بۆ ڕاڤەکردنی توخمەکانی ڕەمان وەک گرێ، کارەکتەر، کات و شوێن، تەکنیک؟ بۆ ڕاڤەکردنی تەما؟ لیستی مەبەستی خوێندنەوە بژمارە.

لویس تایسەن (٢٠١٥) ئەم تیۆرە ڕەخنەیی دابەش دەکات بەسەر پێنج بەشدا:

1. تیۆری مامەڵەی وەڵامی خوێنەر (Transactional reader-response theory)
2. کاریگەریی ستایل (Affective stylistics)
3. تیۆری سۆبجەکتیڤی وەڵامی خوێنەر (Subjective reader-response theory)
4. تیۆری دەروونیی وەڵامی خوێنەر (Psychological reader-response theory)
5. تیۆری کۆمەڵایەتیی وەڵامی خوێنەر (Social reader-response theory)

وەک دەبینین تیۆرەکە فراوانە و چەندان وردە تیۆری لە دەبەتەوە. با یەک بە یەک باسیان بکەین، تەیان بگەین.

1- تیۆری مامەڵەی وەڵامی خوێنەر

لویس ڕۆزنبلات (Louise Rosenblatt) ئەم لکەی داهێناوە. لویس ئافرەتکی ئەمریکییە، لە ٢٠٠٥ مرد.
ئەو نە خوێنەر نە دڵق ڕەت دەکاتەوە. پێی وایە هەردووکیان گرنگن بە بەرهەمهێنانی مانا. ئەم لکە تیۆرە ڕاڤەی مامەڵەی نێوان دڵق و خوێنەر دەکات. چۆن ئەو مامەڵەیە ڕوو دەدات؟ کاتێ ڕەمانێک دەخوێنینەوە، پەڕەی خوێندنەوەکە جووڵێنەر، خوێنەر بە شێوەی خۆی وەڵامی دەداتەوە. لە کاتی خوێندنەوەدا، هەستکردن، جوڵانی یادەوەری، وروژاندن، خەیتنەوە ڕوو دەدەن (لویس، ٢٠٠٥). ئەمانە کاریگەرییان

هەیە لە دروستکردنی مانا لای خوێنەرەکە. بە لەمانە، شتێلی تریش هەن دەگمەن: خوێندنەوەی دەقی پێشتر، ئاستی ئاگایی و زانیاریی خوێنەر، چەشنی خوێنەر، باری دەروونی و فیزیکی خوێنەر. بە تەواوکردنی پێسەکە، خوێنەر هەنگاو چەند جارێک پەرەگرافێک، لاپەڕەیەک، بەشێک، یان تەواوی هەمانەکە بخوێنێتەوە. لویس ناو لەم پێسەیە دەنێت: پێسەی خەیاڵستکردنەوە. ئەم پێسەیە مانای دەق لای خوێنەر کامڵ دەکات.

لویس باسی دوو جۆر خوێندنەوە دەکات: ئیستاتیکی و هووکەش (Aesthetic and Efferent). خوێندنەوەی هووکەش تەنیا زانیاری و هووداو دەگرێتەوە. خوێندنەوەی ئیستاتیکی مانای پشتی زانیاری و هووداوەکانە. بە نموونە، خوێندنەوەی هووکەش بە هەمانی (مرۆڤی هەرزان) ئەمانە دەگرێتەوە: شووشە، پاڵەوانی هەمانەکە، دیمەنێت چارێک بە پێتای خەکوشتن بەدەزێتەوە. کەمەرێک هووداو هوو دەدەن. بە کوورتی، خوێندنەوەی هووکەش واتە تەگەیشتن لە چیرۆکەکە، لە هووداوەکان. خوێندنەوەی ئیستاتیکی بە هەمان هەمان: مرۆڤی هەرزان کەدەکانی مرۆڤبوون، کەدەکانی فەلسەفە، کەدەکانی دەروونناسی و زانست و تەکنەلۆژیا تاقی دەکاتەوە.

2- کاریگەریی ستایل

ئەم لکە تیۆرە دەمێت دەقێکی ئەدەبی لە کاتی خوێندنەوە لەدایک دەبێت. تا نێیخوێنیەوە، شتێک نییە وجودی هەبێت. دەقەکە هێستە بە هێستە، تەنانەت وشە بە وشە دێتە هاژکرن تا تەبگەین چۆن ستایل کاریگەری هەیە لەسەر خوێنەر لە پێسەی خوێندنەوەدا (لەیس، ٢٠١٥).

دەق مانای نییە بەبێ خوێنەر، بگرە مانەکەی بەندە بە ئەنجامانەی خوێنەر پێیان دەگات. بۆ باسی بنیادی دەقەل بکەین بۆپێی ئەم تیۆرە، دەبێ بگەڕێنەوە سەر ئەو ئەنجامانەی خوێنەر هەیهەنجاون لە دوای خوێندنەوەی دەقەکە. بە نموونە، با هاژیەکی ئەم پەرەگرافە بکەین لە هەمانی مرۆڤی هەرزاندا:

شووشە دەمێت، "وا دەن." دەنگی ترسئامێز، ناخی تژیێ لە هەوا. دیمەنێت بەت چی تری بینیو و چی بیستووە لە کاتی کەمادا؛ لەباتیان، خەی گرمەی دەکات، ئەژنەی بە سینگییەوە دەنووسێنێت. چاوانی وەک تیر لە بەشایی ئاسماندا گیر دەکات."

یەکەکە لە پەرەگرافە هەرە گرنگەکانی هەمانەکە. پەرەگرافی

پێش کەتایی. تا ئەم پەرەگرافە خوێنەر وا دەزانێت کەتایی هاتووە، بەڵام ئەم پەرەگرافە بەچوونەکان بەرەواژ دەکاتەوە. ئەم پەرەگرافە زەر شت بە خوێنەر دەڵێت، بەڵام لە هەموویان گرنگتر ئەوەیە کە نایڵێت. ئەو شتەی کە ئەم پەرەگرافە نایڵێت ئەوەیە خوێنەر لە دنیایەوە دگوازتەوە بە نادنیایی. دەستەواژەی "وا دێن" گرنگترین دوو وشەیە لەم پەرەگرافە، چونکە رەمانەکە دەباتە ئاستەیەکی تر. نازانین کێ دێت، نازانین چی دێت، بەس دەزانین مرۆڤایەتی لەبەردەم هەڕەشەیەکی گەورەدایە، ئەم پەرەگرافە کەتایی هاتووە بە کراوەیی بۆچ دەڕەت تا خوێنەر خۆی پێشبینی بکات، تەواوبکات.

لەم نموونە سادەیەدا بەمان دەردەکەوێت هاڤێی دەق بەپێی ئەم تیۆرە هاڤێی وشە و هێستە و پەرەگرافە، پەیوەندییانە بە خوێنەر و ئەزموونی خوێنەر. هەڵخەگر بەگە دەهێنێتەوە لە نێو خودی دەقەکە بە پاڵپشتیکردنی هاڤە و لێکدانەوەکانی.

تیۆری سەبجێکتیڤی وەڵامی خوێنەری

دێیڤد بلیچ (١٩٧٨) دەڕە شتێک نییە بە ناوی دەقی ئەدەبی. بەپێی ئەم تیۆرە دەقی ئەدەبی بریتییە لە وەڵامی خوێنەر بە دەقەکە. واتە بە خوێنەر دەقی ئەدەبیمان نییە. ئەو دەقەیشی هەڵخەگرێک شی دەکاتەوە وەڵامی خوێنەرە.

باشە مانای چییە کاتێ دێیڤد دەڕە بە لێکدانەوەی مانای خوێنەر بە دەق، شتێک نییە بە ناوی دەقی ئەدەبی؟ بە وەڵامی ئەمە، دەبە بزانین دەقی ئەدەبی لای دێیڤد چییە. لای دێیڤد دوو شت هەن: ئەبجێکتی هاستی و ئەبجێکتی سیمبولی. وشەی چاپکراو، کاغەز، بەرگ، هێستە، پەرەگرافی هەمانێک هەمووی ئەبجێکتی هاستین. کاتێ خوێنەر ئەم ئەبجێکتە هاستییە دەخوێنێتەوە، هەستکردن، جوانی یادەوەری، بیرهاتنەوەی ئەزموون هوو دەدەن، ئەمانە ئەبجێکتی سیمبولین (دێیڤد، ١٩٧٨). کەواتە هەڵخەگر بەپێی ئەم سیمبولانە شرۆڤەی هەمانێک دەکات، نێک بەپێی ئەبجێکتی هاستی. هەر ئەنجامێک خوێنەری پێی بگات، ئەوە دەقی ئەدەبییە، واتە دەقی ئەدەبی وشەی چاپکراو نییە لەسەر کاغەز، ئەوەیە لە میشکی خوێنەردا دروست دەبێت دوای خوێندنەوە.

3- تیۆری دەروونیی وەڵامی خوێنەر

هەڵخەگری دەروونشیکاری، نەرمان هەلاند، پێی وایە مەتیف (پاڵنەر)ی خوێنەر کاریگەری ئەوتەی هەیە لەسەر چۆنێتیی

خوێندنەوە. هەلاند (١٩٧٥) دەڵێ لێکدانەوەکانی خوێنەر بۆ دەقێک خودی خوێنەرەکە ئاشکرا دەکات، نەک دەقەکە. پێی وایە چۆن لایەنی دەروونیمان دەجووڵێ لە ژیانی ڕۆژانەماندا، ئاواش دەجووڵێ کاتێ دەخوێنینەوە. بە نموونە، باوکت هەردەم سەرخۆش و چەندان جار لە دایکتی داوە. لە ژیانتدا ناتوانە کەس بە هیچ شێوەیەک باسی باوکت بکات چونکە پێی تڕک دەچی. لایەنی دەروونیت بە هەمان شێوە وەڵامی دەبێت بە کارەکتەرێکی نێو ڕۆمانێک کە هەمان سیفەتی باوکتی هەبێت.
خوێندنەوەی دەقێکی ئەدەبی لای خوێنەر بە پێکردنەوەی پێویستی و ئارەزووە دەروونییەکانە (نەرمان، ١٩٧٥). من دەڵێم بە چاککردنەوە و لێکدانەوەی دەروونیی خوێنەرەکەش. بە نموونە، بۆ خوێنەرێک قوربانی دەستی دەبابی بێت، کاتێ مرۆڤی هەرزان دەخوێنێتەوە خەی دەبینێتەوە لە کارەکتەری مێتال کە قوربانی دەستی دەبابییەتی. مرۆڤی بەپێی ئەزموونی دەروونیی خەی ڕاڤەی شتەکانی دەوروبەری دەکات. هەمان شتێ لە کاتی خوێندنەوەی ڕۆمانێکدا.
پێسەی لێکدانەوە و ڕاڤەکردنی دەق لای نەرمان سێ قۆناغە: مەدی بەرگری، مەدی خەیاڵ و مەدی گەڕان. با بەین ئەم سێ قۆناغە لەسەر ڕۆمانی مرۆڤی هەرزاندا تاقی بکەینەوە. بەرنی لومێ دەناسێنێت بە دەستی لەدەستدانی ژنەکەی، خەتای خەی بووە، ئەو منداڵی نەدەویست، بەڵێ ژنەکەی بەجێی هەشت. خوێنەرێک ئەزموونێکی هاوشێوەی هەبێت، کاتێ دەخوێنێتەوە، خەڵ بەرگری لە کارەکتەرەکە دەکات، پاساوی بۆ دێنێتەوە. پاشان خەیاڵ دەکات لەسەر ئەم کارەکتەرە، مادام ئەو وایە، دیارە هەر ئەو بەتەنە وا نییە، خەی پێ چاک دەکاتەوە. پاشان قۆناغی یەکەم و دووەم بەکار دەبات بۆ قۆناعێتکردن و ڕازیکردنی خەی، بە شاردنەوەی حاڵەتە دەروونییەکەی.
نەرمان پێی وایە هەموو نووسەرێک خوێنەریشە. وەک ڕۆمانێووس، ئارام محمد (٢٠٢١) دەڵێ خوێنیەری یەکەم لە ناو نووسەردایە. کاتێ ڕۆخنەگرێک ڕاڤەی مرۆڤی هەرزان دەکات دەبێ ڕاڤەی گەران سەباحی سەخوێنەر بکات نەک گەران سەباحی نووسەر. بەم شێوەیە دەبێ ڕۆخنەگر خودی نووسەر لە خوێنەری ناو نووسەرەکە جیا بکاتەوە.
4- تیەری کەڵەپایەتیی وەڵامی خوێنەر
ستەینلی فیش (Stanley Fish) دەڵێ خوێندنەوەی خوێنەر بە دەق سەرچاوە ناگرێت لە خودی خوێنەر، بەڵکو لە نێو ئەو کەمەڵگەیە، ئەو ژینگەیە لەی دەژی. ئەو شتانەی وەریدەگرین

لە ماڵەوە، لە برادەران، لە بازاڕ، لە میوانداری، لە قوتابخانە، زانکۆ، پەیمانگە، شوێنی کار، هتد، ئەمانە هەموویان هەیە لە پەسەندی خوێندنەوەی دۆق. کەمێک بیار دەدات نێک تاک (فیش، ١٩٦٧). کەواتە ئەم پێچەوانەی تیۆری وەڵامی خوێنەری سەبجێکتیڤە کە تاک تاکی سەرەکی هەیە لە پەسەندی خوێندنەوەدا.

کاتێ خوێنەر دەچێتە نێو پەسەندی خوێندنەوە، کەمێک شت لەگەڵ خۆیدا دەبات کە پەیوەندییان بە خودی خۆی نا، بە دەوروبەرەکەیەوە هەیە. ئەو شتانە یارمەتی دەدەن لە تێگەیین لە ڕەمانەکە. بە نموونە، ڕەخنەگرێک دە ڕەمانی مرۆڤی هەرزان دەخوێنێتەوە. لێکدانەوە و ڕاڤە و تێگەیشتنی لە ڕەمانەکە دەوەستێتە سەر ئەوەی چی لەگەڵ خۆیدا هێناوەتە پەسەندی خوێندنەوەی ڕەمانەکە. بەو باکگراوندێکی بەهێزی ئایینی هەبێت، هەرچی لە ئایین تێگەیشتووە لەوە بەکاری دەبات بە ڕاڤەی دۆقەکە. بەو دژی ئایین بێت، ئەویش بەکار دەبات بە لێکدانەوەی دۆقەکە. بەیە، ئەوەی پابەندە بە ئایین دەڕە غەدرت لە ئیسلام کردیە لە مرۆڤی هەرزان، ئەوەشی ناپابەندە دەڕە ئیسلامت نوە کردیتەوە و پێی ناخۆشە. خوێنەرێک پێمی گوت، "هەر گەیشتمە باسی نوێژکردن، یەکسەر کتێبەکەم فڕە دا." بە ئەم خوێنەرە وای کرد؟ کاردانەوەکەی ی تێگەیشتنەکەی دەگەڕێتەوە بە باکگراوندەکەی.

بەپێی کارەکانی لەیس تایسەن (٢٠١٨) لەسەر تیۆری ڕەخنەیی وەڵامی خوێنەر، دەکرێ ڕەخنەگر ئەم پرسیارانە بکات بە ڕانان و ڕاڤەکردنی دۆقێک. ئەمانە هەندێ پرسیارن، ڕەخنەگر ئازادە و دەتوانێت دەیان پرسیاری لەم جۆرە بکات:

6. چۆن مامەڵەی نێوان دۆق و خوێنەر مانا بەرهەم دێنێت؟ چۆن ناتەواوی دۆق دەبێتە سەرچاوەی ڕاڤەکەرن؟ (بە نموونە، چ ڕووداوێک، کارەکتەرێک، وەسفێک، هتد، حەقی خۆی پێ نەدراوە لە دۆقەکە؟).
7. ڕاڤەی ستە بە ستەی کورتە چیرۆکێک چیمان پێ دەڵێت لەبارەی ئەزموونی خوێندنەوەی دۆق؟ جیاوازیی ڕاڤەی "دۆق چی لە خوێنەر دەکات؟" و "دۆق چی دەڵێت؟" چیە؟
8. تەمای شوناس چۆن دروست دەبێت لە پەسەندی خوێندنەوەی دۆقێکدا؟
9. خوێندنەوەی خوێنەر بە دۆقێک چیە، یان، خوێندنەوەی خوێنەر چیمان پێ دەڵێت لەسەر دۆقێک؟

سەرچاوەکان

ئارام محمد (۲۰۲۱). پەل ریکەر و پرسی گەانەوە. هەولێر.
Bleich, David. Subjective Criticism. Baltimore, MD: The John Hopkins University Press, 1978.
Fish, Stanley. Surprised by Sin: The Reader in Paradise Lost. New York:St. Martin’s, 1967.
Holland, Norman. Five readers reading. New Haven, CT: Yale, 1975.
Lois Tyson. Critical Theory today. New York: Rouledge, 2015, 2018.
Rosenblatt, Louise. Making Meaning with Texts: Selected .Essays. Portsmouth, NH: Heinemann, 2005

هەبژاردەیەک لە نوسراوەکانی مەنسور حیکمەت.. ئامادەکردنی: کاوە عومەر

سەبارەت بە کەبوونەوەی گشتی کرێکاران، ئەنجومەنی نوێنەرایەتی، سەندیکاو نیقابە، کاری ئاشکرا و "یاسایی"و…

مەنسور حکمەت

کاوە عومەر

لەفارسیەوە کردوویەتی بە کوردی

۱-وەڵام بە کەمەک پرسیار سەبارەت بە" کەبوونەوەی گشتی کریکاران، ئەنجومەنی نوینەرایەتی، سەندیکا و یەکیەتیە کریکاریەکان، کاری ئاشکراو یاسایی"و…

تبینی: ئەم نوسینە مژووکەی دیارنیە بەڵام بابەتەکە پەیوەندارە بە باساکانی زستانی ساڵی ١٣٦٦ ی ناو حزبی کۆمۆنیستی ئێران.

پرسیارکان لە دۆخەکەدا نەهاتوون، بۆ ئەنجام باسکان ئەکەن ولەوەڵامەکاندا دەتوانیت پرسیارکانیش دەست نیشان بکەیت.

پرسیاری١: ئەوەندە شتێکی سروشتیە کە هیچ کەس ناتوانن بەهای دەستپێکردنی ئەموو پیلانگێڕی لەدژ ئەنجام بدەن. هیچ ژمارەک ناتوانێت لەبەرانبەر ئەم کارە فراوانە لە کرێکاران هەمان ڕەفتاری سەرکوتگەرانە و پلیسی ئەنجام بدات کەلەبەرانبەر بە لیژنەیەکی نوێنەرایەتی ،دەستەیەکی نهێنی یان هەیئەتی دامەزرێنەری یەکێتیەکی نهێنیدا دەیکات.کەبونەوەی گشتی شەوازێکی نمونەیی هاتنەمەیدانی کرێکارانە بەشێوەیەکی ڕەخنەگراو و ئاشکرا.واتە بەو شێوەیەی کە کرێکار بەمانای واقیعی وشەکە نیشان ئەدات.کریکارە بەتاک کەوتوەکان لە ناوەندە نهێنیەکاندا فشارێکی زیاتریان نابیت لە خوێندکارە بەتاک کەوتوەکانی ناو ناوەندە نهێنیەکان.بۆ ئەم کاریگەری گردبونەوە لە کەبونەوە گشتیەکاندا هەزێکی واقیعیە. بۆچی چونکە کرێکار لە ئاشکرا بون وجەماوەری بونەوەی جوڵانەوەکەیدایە کە دەتوانێت وەکو کرێکار بەپەوە ڕابوستێت.

پرسیاری٢- دەستەی نوێنەراتی کرێکاران،خەی لەخەیدا هەشتا ڕەخنەگراوی کرێکاری نیە،چونکە نە قەوارەیەکی بتەو دروست دەکات و نەبارودۆخێکیش بۆ ئەوجەماوەرە کرێکارەی کە(ئەندامی لیژنەی نوێنەران نین)پێناسە دەکات، گومان نیە لە سەپاندنی نوێنەرانی خۆت بەسەر خاوەن کارو دەوڵەت، بەدەستهێنانی جۆرێک لە حسانەی دوفاکتۆ بەیان لەبەرانبەر ئەرژەوەندیەکانی ئەوان بکەن)، ناساندنی کەسایەتیە کرێکارەکان وکردنیان بەئابڕانی کردەیی لە ئاستی سەرتاسەریدا، پشتیوانی جەماوەری لە نوێنەران و هتد، بەگشتی چینی کرێکار کە لە لانی کەمی ڕەخنەگراو بون بە بەشێ لەمەیدانی تێکشاندا بەهەزتر دەکات و یەکجار بەسودە. بەڵام ئەمە هەشتا وەڵامی پرسیارێک کە هەسوڕاوکی کەمەنیزمی کرێکاری لەبەردەم خەیدا داینابێ لە بزوتنەوەی کرێکاریدا نادات.پرسیارەکە ئەویە.چۆن دەتوانرێت قەوارەیەکی،یەکخراوەی، بە بەشداری و خۆ نیشاندانی یەکگرتوانە وکاری بەردەوامی جەماوەری کرێکاران دروست بکەیت.ئەنجومەنی نوێنەرایەتی،سەرئەنجام ئەنجومەنی نوێنەرایەتی.بەهەر ئەندازەیەک کە جێگەی پشتیوانی کرێکاران بێت.هەشتا ئەنجومەنێکی جیاکراوەی ناو کرێکارانە کە پشتی بە ڕەخنەگراوکی کرێکاران قایم نیە.هەیئەتی نوێنەرانی کرێکاران لە ئێران.لەگەڵ سەرانی یەکێتیەکانی لە ئەوروپادا بەرانبەر نین چونکە بەشێوەی واقیعی

بەنووسنەرایەتی"ڕێکخراوەکی کرێکاری"لە بەردەم خاوەنکاردا
نوێستاون. بەدڵنیای دەنگی متمانەی کرێکاران، یان وەک
بەکرێکاران، هێشتا جێگای هەبونی پشتیوانی ودەنگی ڕێکخراوەک کە
لایەن کرێکاران خۆیانەوە دامەزرا بێت ناگرێتەوە. ئەگەر لیجنەی
نوێنەرایەتی کرێکاران بوستنن، کرێکار هێشتا لەگەڵ ئەو پرسیارە
کۆنەدا بەرەو ڕووە :چی بکەین؟ قەوارەی ناڕەزایەتی ڕێکخراوەیی من
چیە؟ بەرەو کوێ بڕۆم؟ بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی بابەتەکە لە
گۆشەیەکی تریەوە دەخاتەڕوو. کۆبونەوە، واژە کردنی بەکۆمەڵی
بیارەک، بەکۆمەڵک ناڕەزایەتی کردن وبەکۆمەڵ داواکردنی
وەڵام، گونجاوترین شێوەی تێکۆشانە لەبارودۆخی ئەمڕۆی
ئێراندا. ئاشکرایە کە لەم سونتەشدا کرێکاران نوێنەر
هەڵدەبژێرن. بەڵام ئەم نوێنەرانە پشتیان بە کۆبونەوەی گشتی
کرێکاری، بەنەخشەکانی و بە تواناکانی کۆبونەوە بەردەوامکانی
ئێستوە. بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی هەنگاوی یەکەم وبەردی بناغەی
بزوتنەوەی شورایین.

پرسیاری ۳- شوراکرێکاریکان لەسەردەمی شۆڕشی ساڵی ۷۹دا
لەبنەڕەتدا کۆمیتەی کارگەکان بوون نەک شورا بەو مانایەی کە جێ
مبەستی بزوتنەوەی شورایین. واتە بزوتنەوەیەک کە
کۆبونەوە(کۆبونەوەی گشتی)کرێکاران لە یەکێکدا، خانەیەکی
بنچینەیی. شورا کرێکاریکانی سەردەمی شۆڕش، ئەو کۆمیتانە بون
کەلە نوێنەرانی کرێکاران پێکهاتبون. بەبۆچونی من ئەو جۆرە
شورایانە، واتە کۆمیتەکانی کارگەڕ، بەدڵنیاییەوە جارێکی تر گۆشە
دەکەنەوە. بە بۆچونی من ئەو دامەزراوانە لەگەڵ ئەم واقیعیەتانەدا
گونجاو بون و هێشتاش هەر ئەیەوێت کە بزوتنەوەی کرێکاری ئێران
ئالیەتی سیاسی وتەونێک ئابوری عەمەلی ناڕەسمی هەیە کە هیچ کاتێک
ئەم پێگەیان نەبووە کە لە پێکهاتەی یەکێتیەکی بەردەوامدا کە ببنە
ئابوران و بەرپرسانی یەکێتیەکان. هەوڵدان بە بەرخستنی ڕێکخراوە
کرێکاریکان وبەتایبەتی بە دابین کردنی ئابوری کرێکاران لە
کۆشمەکۆشکانی داهاتودا لەگەڵ دوژمنت وخاوەنکارکاندا لە
خوێنیاندایە. هەر ئەوەندەی هاوسەنگی هێز ڕێگا بدات ئەم هاوریانە
لە ئاستی کارگەییدا و تەنانەت هەموو کارخانەکانیشدا شێوازێکی
ئاشکرا دەبەخشنە کاری هاوبەش و خەباتکارانەی خەیان وجۆرێک لە
ئابورانی عەمەلی و ئاشکرا بە کرێکاران پێکدەهێنن. ئەمە بزوتنەوەی
سەندیکایی نیە. لەو ئایدیکاترە. سەسیالیستیە. بەڵام بزوتنەوەی
شورایش نیە، چونکەلەبنەڕەتدا. بە وەرگرتنی ئیلهامێکی زۆر لە سونەتی
سەندیکایی، ئامانجی نوێنەرایەتی کردنی کرێکارانە لەبەرانبەر

دوژمندا نەک بە یەکخستنی جەماوەری کرێکاران خەباتەوە لە پیناو نیشاندانی هەبونی چینایەتی و مومارەسەی دەسەڵاتدا(کە بناغەکەی بزوتنەوەی شورایییە).ئەوەی کە بارودۆخی شۆشگێڕانەو هێهاتنی سەرمایەداران ودەست بەسەرداگرتنەکان لە شۆشی ٥٧(١٩٧٩م)ئەم کەمیتانەی کردە ناو(شوراکان)ی سنوری دەسەڵات وکونترۆڵی کرێکارانەوە هەشتا گەڕانکاریەک لەو واقیعیەتدا دروست ناکات کە بنەمای کاری ئەوانە نوێنرایەتی کرێکاران بوو لەبەرانبەر دەوڵەت وخاوەنکارەکاندا نەک بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات یان ئیدارەکردن وبەڕێوەبردنی کاروباری کەمپانیگە. بەبۆای من ئەم جۆرە بزوتنەوەی شورایییەی سالی ٥٧،هەر بەو شێوەیەی کە وتم ناکرێ بزوتنەوەی کەمیتەی کارخانەکان ناونیشانێکی باشتر بێت بۆیان.ناکرێ ئەو واقیعیەتەیە کە بزوتنەوەی کرێکاری لە ئێران بەخۆرایی ئادیکاڵ دەبێتەوەو لەپەنای هەزری سەندیکاییەوە تەدەپڕێت.بەبۆ ئەوەی سونەتی حزبێکی کەمۆنیستی کریکاری شورایی لە ئاستی کەمپانیگەدا سەری هەڵدابێت و توانای هەژموستگیری سیاسی بەم ئادیکالیزمە کرێکاریە بەدات لەپێیوانەد بە کەشەی دەوڵەت و دەسەڵاتدارێتیدا،ئەو بزوتنەوەیە ماتریالی بزوتنەوەی شورایییە لە ئێراندا،بەناو خەبەخۆ هەشتا ئەوە خەی نیە.سونەتی شورایی ئەبێت بەوشیاریەوە ببڕێتە ناو بزوتنەوەی کرێکاری ئێران و بانگەشەی بۆ بکرێت.ئەبێت هەوڵوانی کەمۆنیزمی کرێکاری لە ئێران هەسورای بزوتنەوەی شورایبن،بەمانای بزوتنەوەی خەی-ڕێکخراوکردنی فراوانی چینی کرێکار بۆ بەشداری لە چارەنوسی کەمپانیگەو لە ئێرکی دەسەڵاتدارێتی وئیداریدا.

پرسیاری٤-هەربۆاستی هەموو جوانی بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی هەر ئەوەیە کە چۆنە بۆ ئەوەی خەیاڵی بێت.چۆنە و لە هەموو بەدیلەکان گونجاوترە.چۆنە لەبەر ئەوەی جەماوەری فراوانی کرێکاران دەهێنێتە مەیدان.گونجاوترە لەجیاتی بەستنەوەی ڕێکخراوی کرێکاران بەئەزماندی دەوڵەت و ڕێکخراوی ئاسایش و نەرمی نواندنی سەرەک کەمار و لەسەر ئابڕە کە لە بەرگی مەدەنیەدادەرکەوێت،لەجیاتی ئابڕیکردنیان بۆ کۆبونەوەی نهێنی بانگەوازیان بکات و هەڵشێیان لە بکات.لەجیاتی ئەوەی پێوەک بنوسێتەوەو بۆیاری دەخوازانەی دابنێت وبێت وبڕوات هەتا مەیلەکان ئازی بکات،داوا لە کرێکاران دەکات هەتا لەبەرچاوی دەوڵەت و خاوەن کارەکاندا چەند دەقیقەیەک لە هەیی کۆبونەوە کۆبنەوەو بۆچونی خۆیان لە پێیوەند بە بابەتکەوە بڵێن،بۆیارەک پێسەند بکەن کە بکرێت بەناوی کرێکاران و بەبەرپرسیارێتی هەموو کرێکاران و وەک داخوازی هەموو کرێکاران لەبەردەم بەرپرساندا دایبنێیت.هیچ هەزەک لە دونیادا ناتوانێت

□گری بکات لە کۆبونەوەی ئاشکرای کرێکارانی ناڤازی یەکێتی بۆ دەزینەوەی چارەسەر. بەم شێوەیە دەستی دەوڵەت وخاوەنکارەکان دەبەستراوە. ناتوانێت کەسێک وەربگرێت وڵە کار دەریکات. وناتوانێت هیچ کەس بۆ پیلانگێر تاوانبار بکات، ناتوانن بۆتاکە تاکە فشار بۆکریکاران بهێن وبیانترسێنن، ناتوانن ئابڕان وهەڕەشەوانی کرێکاری بخەنە پراوێزەوە و لێیان بدەن. چونکە قسە قسەی کۆبونەوەی گشتیە.

بڕیزتنەوەی کۆبونەوەی گشتی واتە بڕیزتنەوەیەک کە هەوڵ ئەدات لە هەموو یەکێتیەک وکارخانەیەکدا کۆبونەوەی گشتی پێک بهێنێت وداخوازیەکانی کرێکاران بکاتە پاسەندنکراوی □□سمیان و یەک دەنگی کرێکاران بکاتە گرەنتی جێبەجێکردنی. کارێکی سروشتی و تاادەیەک عەمەلی(کۆبونەوەی فیزکی کرێکاران)دەبێتە بڕدی بناغەی □□کخستنی جەماوەری و ئیرادەیەکی یەکگرتوو. ئەمە دەستپێکێکی واقیعیە بۆ بڕیزتنەوەی شورایی. بۆ تێکۆشانی داهاتوو. ئەمە وەسیلەیەکی زڕ گونجاوە بۆ دابینکردنی ئابڕی و ئامادەکردن ویەکگرتوکردنی □یزی کرێکاران. ئەم کۆبونەوەیە خەی بەجێڕکە لە ئاکسیۆن و نمایشی هەزی ئاشکرای کرێکاران حساب دەکرێت و بەهێزکرێ. هەر لەو سەرەتایەوە هەموو شتێک ئاشکرایەو بەشداری کردن تەیدا بۆ هەرکرێکارێک لە هەر لێپرسینەوەیەکدا جێگای بڕگریە. دەستی دەوڵەت بۆ تێکدان ودەستیوەردان و تەماتبارکردنکیان بەسراوە. بەڵێ چەپە. بەڵام کردەیی ترین شێوەیە.

سەبارەت بۆ سەندیکا و بیرۆکەی"باسی شتێک بکە کەبتوانیت بەدەستی بهێنیت"چەند وشەیەک بڵێم. یەکەم. سەندیکا بەدیلی شورا نیە، شوراش کیشە بۆ سەندیکا دروست ناکات. ئەوەی کە بۆچی لە ئێراندا سەندیکای نادەوڵەتی مان نیە، پرسیارێکە کە دەبێت وەڵامەکەی بزوتنەوەی سەندیکایی بدزیتەو و ەونی بکاتەوە بۆ هەومان. ئەگەر لەمن بپرسن، ئەڵێم لە ئێران سەندیکالیسم ناکۆتە سەرپە لەبەر ئەوەی سەندیکا، بۆتایبەت لەکات وسەردەمی ئەمەدا بەرهەمی بزوتنەوەی کاری □استەوخۆی کرێکاری نیە، بەڵکو بەشیکە لە مەدەلیکی ئیدارەی سیاسی لە کەمەگەدایە. سەندیکا بەشیکە لە هاوسەنگی و تەنانەت □□کەوتنی فراوانتر لە کەمەگەدا لە نێوان هەردوو لایەنی کێبار وفرۆشیاری هەزی کار لە بازاڕدایە. سەندیکا وەکو بەشێک لە □ژەمۆنی سیاسی تایبەت توانای پشکوتن وبەردەوامی هەیە. بەبێ پەڵەمان، بەبێ سەسیال دیموکراسی، بەبێ پیرەز کردنی بازاڕ، بەبێ بەهیزی سونەتی یاساخوازی بەرژوازی لە کەمەگەدا، بەبێ سەقامگیری سیاسی و بەشێوەکی کورت

بە کۆمەڵک پەیوەندی سیاسی،ئیداری و حقوقی لە کۆمەڵگەدا کە یەکێتیە کرێکاریەکان بەبەشێکی پەسەندکراو و قبوڵکراو لەودا پیناسەکرابێت،سەندیکا ڕەگای بەشوینەک نابات. بەگومان هەندێک لە ڕۆخنەگرتنیان لەم بڕچوەدا سەندیکا شۆڕشگێڕەکان لە زۆرێک لە وڵاتانی دیکتاتۆری و یا یەکێتیەکانی ئۆفریقای باشور دەهێنەوە بەنمونە. بەڵام ئەم نمونانە پەیوەندیدار نین، چونکە بەیار بوو دەستانی سەندیکالیستمان گونجاو بون و"شیاوی وەرگرتن"بوونی سەندیکا ئاسایەکانمان پێ نیشان بدەن گومانم هەیە کە کەسێک بتوانێت مامۆستای سەندیکای شۆڕشگێڕ لە کاربەدەستانی تێکۆشەرای کۆمەڵگەی مەدەنی لە ئێران وەربگرن.

باسەکە پەیوەستە بە بابەتەکانی زستانی ساڵی ١٣٦٦لە حزبی کۆمۆنیستی ئێراندا.

بەشێوەکراوەتیەوە لە هەڵبژاردەیەک لە نوسراوەکانی مۆنسور حکمەت، پاشکۆی١"لە بەشوکراوەکانی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری-حکمەتیست لە جوڵای ٢٠٠٦-لاپەڕە١٩٣تا١٩٦

سەبارەت بە کۆشۆ پەیوەندیدارەکان لە باسی شوراو سەندیکادا

ئاڵف-لەهەڵسەنگاندن بە یەکێتیەکاندا تێگەیشتنێکی تەجریدی هەیە کە بنیاتنراوە لەسەر گشتاندنی

تایبەتمەندیەکانی یەکێتیە کرێکاریەکان لە سەرەتای دروست بونیاندا لە سەدەی ڕابردو،لەم تەوانینەدا یەکێتی جیا لە پرسەی سەرهەڵدانی مۆژویان.تەنها وەکو وەسیلەی بەرگری کرێکارانە بە پارێزگاری لە ئاستی ژیان،هەلومەرجی ئابوری و بارودۆخی کارکەیان،لەبەرچاو دەگیرێت.لەگەڵ ئەوەشدا، ئەبێت لەهەر جارە شرۆڤەیەکی یەکێتیەکاندا ئەم خاڵانە لەبەرچاو بگیرێت:

١-گۆشەی مۆژویی یەکێتیەکان بە ئەرگانە کرێکاریەکانی ئەحزابی بەرژوازی سۆسیال دیموکراسی و ئیفەرمیزم.

٢-گۆشەی بیرکراسیەتیکی پارێزکار لە یەکێتیەکان و کۆنترۆڵکردنی جەماوەری کرێکاراندا لەلایەن ئەم بیرکراسیەوە.

٣-دانانی یەکێتیەکان لە بینای تەواوی حکومەتی بەرژوازیدا لە ئەوروپا وەک ئەرگانێک بۆ کۆنترۆڵ کردنی ناڕازایەتیە کرێکاریەکان، پیشگرتن لە ڕایکاڵیزەبونی کرێکاران،سەپاندنی پەیمانی

بەکۆمەڵی سازشکارانە بەسەر ئەواندا،ملکەچ پێکردنی کرێکاران بە سیاسەتە توندەکان.چونە سەری بێکاری و…

٤-وەبەرهێنانی وەستانەوەی یەکیەتیەکان لە سەردەمی شۆشگێڕانەدا لەگەڵ بەرەکخراوە ئادیکاڵەکانی کرێکاراندا وەکو شوراکان و کۆمیتەی کارگەکان،بەتایبەتی بە بانگەشەی نوێنەرایەتی پاوانکاراوی چین بەشێوەی"سەربەخۆ" لەمەیدانی ئابوری وخەشگزرانیدا.لەناو بەرەکخراوە کرێکارییەکانی سەردەمی شۆشگێڕانەدا یەکیەتیەکان لە باڵی کۆنەپارێزدا دەوستن.

٥-لاوازی یەکیەتیەکان لە بارودۆخی تێنگەژەی ئابوری، بێکاری، ملیۆنی،کەمبونەوەی توانایی کرینی کریکاران و دابەزینی زۆری ئاستی گوزەرانیان.

٦-بە توانایی یەکیەتیەکان لە بەرەکخراوکردنی زۆرینەی کرێکاراندا سەرباری هەبونی **سیاسەتی** Closed Shop (کە بەپێی ئەوە کارپێکردنی کرێکارانی دەرەوەی یەکیەتیەکان بە قەدەغە دانراوە)،و یاسایی بونی چالاکی یەکیەتیەکان.

ب-ئەو هەڵکارانەی سەرەوە ڕوگەر دەبن لەوەی کە حزبێکی کۆمۆنیستی شۆشگێڕ ڕاستەوخۆ،وەکو سیاسەتێک،کرێکاران بانگەواز بکات بۆ بەرەکخراوبونیان لە یەکیەتیەکاندا کەشکە بە حزبێکی کۆمۆنیستی شۆشگێڕی ئامانج،سەبارەت بە مامەڵەی لەگەڵ یەکیەتیەکان و مەیلی سەندیکالیستی لە نێوان کرێکاران و حزبە ڕیفۆرمیستەکاندا.دروستکردنی یەکیەتیەکان گرایشێکی'سروشتی"و"خەباتی"کرێکاران نیە لەخەباتیاندا لەپێناو یەکیەتیاندا.بەکو شێوازی پێشنیارکراو وجەکوتوی مەیلێکی دیاریکراوە لەبزوتنەوەی کرێکاریدا-مەیلی سۆشیال دیموکراسی-ڕیفۆرمیستە

ج-سەبارەت بەکۆشەی یەکیەتیەکان، بەسەرنجدان لە بارودۆخی تایبەتی ئێران ئەم تێبینیانە زیاد ئەبن:

١- چینی کرێکاری ئێران سونەتێکی بەهێزی سەندکایی وئەزمونی تەواویان بە دامەزراندنی بزوتنەوەیەکی بەردەوامی یەکیەتیەکان نیە.(بەردەوام نەبونی حزبە ڕیفۆرمیستەکان،سەرکوت،چاکسازی زەوی،گەڕانی خەرا لە پێکهاتەی کرێکاری و یەکسان بونی کرێکارانی پیشەسازی لە ماوەیەکی کورتدا،زیاد بونی داهاتی نەوت،کاری تەواو و چونەسەری خەباتی و خیرای کرێکاران لەژێر خستنە ڕووداواکاری لە

ساڵەکانی ١٩٧٥-١٩٧٦، هەڵکارەکانی ئەم بارودۆخەن).

٢-لە بارودۆخی جێگیری بەرهەمهێنانی بەرژوەندی لە ئێراندا(واتە جگە لە قۆناغی ئەزمە سیاسیەکان)بەرژوەندی بەرگری هەبونی بزوتنەوەی سەربەخۆی یەکیەتیەکان ناگرێت.(بەڵای کەمەوە هەتا ئێستا وەها بووە. مەیلی سەرکوتگەرانەی سەرمایەداری ئێران پێشتر لە ئەدەبیاتی ئەمەدا بابەتی باسکردن بووە)

٣-بزوتنەوەی کرێکاری لە ئێرانیش بە هەی بارودۆخی سیاسی و بەهەی نەبونی ئەو سەندیکا ڕەسمیانەشەوە کە بتوانن ڕادیکالیزمەکەی کۆنترۆڵ بکەن، بەخەرایی لەگەڵ دەرچونیەک هەستکردن بە بەهەزی،سیاسی ئەبەوە. خەباتی کرێکاران لە ئێران بە درێژ ماوە لە ئاستی ئابوری و لە چوارچێوەی یاساو نیزامی ئێستادا نامێنێتەوە. ئەمەش لە کارایی یەکێتیەکان بە کرێکارانی ئێران کەم دەکاتەوە. هەر خەی بونی یەکێتیە کرێکاریەکان لە ئێراندا کارەکە بە لەناوبردنی فەلسەفەی وجودیان. بەچی ڕەخنەراوە کرێکاریەکان ئەگەر لە ئاستی ئابوریدا(وسەربەخۆ)لەلایەن دەوڵەتەوە بەڕەسمی ناسراوە. بزوتنەوەی کرێکاری داخوازی سیاسی خەی دەخاتە ڕوو.

٤-لەم سەردەمانەی دوایدا داخوازیی یەکێتی (لەڕوبەڕوبونەوە لەگەڵ هەموو شێوازەکانی ڕەخنەراوەی جەماوەریدا)لە بنەمادا لەلایەن باڵە ڕیفەرمیستەکانەوە لە ئەپۆزسیۆنی چەپی ئێراندا خراوەتە ڕوو. ئەم داخوازیانە بەشێوەیەکی سەرەکی لەلایەن "بیرمەندانەی"داهێنەرو ڕەشنبیری فەرمەڵە کراوە و نیشانەیەکیان لە پێشوازی گشتی کرێکاران بە ئەمە لەبەردەستدا نیە.. بەشەوەیەکی دیاریکراو"ڕەبازی سەندیکا"لە بەرانبەر"ڕەبازی شورا"دا لە باسکانی سەردەمی شۆڕشدا شکستی خوارد، نەیتوانی کاریگەری جدی لەسەر پراکتکی کرێکاران هەبێت.

٥-وەهەنانی بەشێک لە چەپی ئێران بە سیاسەتی دامەزراندنی یەکێتیەکان(ڕاە کارگر و ڕزمندگان)، پاشکشەیەکی سیاسیان کرد بە ڕاکێشانی سەرنجی بەشێکی دواکەوتوو تری بزوتنەوەی کرێکاری نوێنەرایەتی دەکات. نەک شرۆڤەیەکی واقیع بینانە لەپێشهاتەکان و چارنوسی بزوتنەوەی کرێکاری ئێران.سیاسەتی یەکێتی دروستکردن،لەبەراورد بە سیاسەتی شورا و کەبونەوەی گشتی(کە هەتا ئێستا بابەتی بانگەشەی ئەمەبووە) زەر سەرنکەوتو ترو ناواقیعی تردەتە پێش چاو.

د- دامەزراندنی یەکیتیە کریکاریەکان لە ئێران بەلەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە دەوترێت:

١-وەک سیاسەتی ئەمە سەبارەت بە دامەزراندنی ڕێکخراوە جەماوەریەکان خواستی لەسەر نیە. یەکیەتی ناتوانێت ببێتە دروشمی سەرەکی ئەمو شێوەی بنەڕەتی ڕێکخراوی جەماوەری کرێکاری لە ئێراندا.

٢-دامەزراندنی یەکەتیەکرێکاریەکان.لەتوانادا نیە. مەگەر بەشێوەی کاتی وحزبی.زەینیگەرایی.

٥- بانگەشەی شوراو کەبونەوەی گشتی(ڕێک و ڕێکخراو)ڕێبازێکی دروستە لە پێوەندە بەکۆشەی ڕێکخراوە جەماوەریە کرێکاریکانەوە لە ئێراندا.

لەبەر ئەوە:-

١-لە باری سیاسیەوە لە پۆوستیەکانی خەباتی کرێکارانی ئێران نزیکترە (سنوردار نابێت بە مەیدانی ئابوری سنوردار نابێتەوە بە یاسایی بونەوە) .

٢-لایەنی کردەیەوە دامەزراندنی گونجاوە(کەبونەوەی گشتی شەوازێکی سروشتی زەربەی ناڕەزایەتیە کرێکاریکان،لاوازی کرێکارانی ئێران لە دامەزراندنی ڕێکخراوە قوچێکی وئاڕەزکاندا دەشارێتەوە،پشتی بەهێزی ڕاستەوخۆی جەماوەری کەبوەوە بەستوە،بەرگری کردن لەوە ئاسانە).

٣-پشتیوانیە کردەییکەی ڕیفەرمیزم وسۆشیال دیموکراسی نیە بەڵکو کەمەنە و ئەکتەبەر،سامانێکی زەری لەوفەربونن بە چینی کرێکار.

٤-بە گەشەی شۆڕش و ڕادیکاڵ بونەوەی جەماوەر نەک هەر توانای تێکۆشانی خەیان لەدەست نادەن بەڵکو زیاتر لەوە نوە دەکاتەوە.کەبونەوەی گشتی گۆڕیکی دموکراسی ڕاستەوخۆی کرێکاری و شورایی(سۆڤیەتکان)ە

٥- بزوتنەوەی کرێکاریش ئەستا کردەیی بونی ئەم سیاستەی دەرخستوە.

و-هەوەستی ئەمە لە پێوەند بە ڕێبازی سەندیکالیستیەوە لەسەر ئەم بنەمایانەی خوارەوە ڕاوەستاوە:

١-لەبنەمادا ئەمە لە هەندێک دەخی دیاریکراودا نەبێت، بانگەوازی کرێکاران ناکەین بۆ دامەزراندی سەندیکا، بەڵکو لە بڕانبەردا شوراو کۆبونەوەی گشتی و بزوتنەوەی کۆبونەوە گشتیەکان پێکەوە گرێ ئەدەین وداکۆکی لێ ئەکەین.

٢- ئەمە بەرگری لە هەوڵی کرێکاران بۆ دامەزراندی سەندیکا دەکەین(لێرەدا هەروەک چۆن بەرگری لە هەوڵەکانیان دەکەین بۆ پێکهێنانی هەر جۆرە ڕێکخراوێکی تر)و یارمەتیان ئەدەین.

٣-ئەمە لە یەکێتیە کرێکاریە سەربەخۆکاندا بەشدار ئەکەین، بۆ ئابڕی کردنیشی تەدەکۆشین لەناو هەر یەکیتیەکدا ڕێبازی سەربەخۆی خەمان ڕێکدەخەین.

٤- ئەمە تەدەکۆشین بۆ نزیک کردنەوەی هەرچی زیاتری یەکێتیەکان لە شەوازی قەوارەیەکی نابیرەکراسی و بەتایبەتی بۆ پشت بەستنیان لە ئاستی ناوخەیدا بۆ کۆبونەوەی گشتی کرێکاران.

مەنسور حیکمەت

ئەم بابەتە لە زستانی ساڵی ١٣٦٥ وەک بەڵگەی ناوخەیی حزبی کۆمەنیستی ئێران نوسراوە و بۆ یەکەمین جار لەبەرەوسۆشیالیزم(و.بسوی سوسیالیسم)ی ژمارە٣،دەوری دووهەمدا،لە مانگی ئۆکتۆبەری ساڵی ١٩٨٦دا لەچاپدراوە.

جارێکی تریش سەبارەت بە شورا

لەنوێنەکەی پێشودا(“سەبارەت بە کۆشە پێوەندیدارەکان بە باسی شوراو سەندیکا”)و بەشوێنیدا لە کۆبونەوەی لیژنەی نوسەرانی ناوەندی سەرخەتی ئەوهەکارانەی کەلەبارەی لەپێشترین بیرۆکەی شوراو کۆبونەوەی گشتیدا(لەبەراورد لەگەڵ جوڵانەوەی یەکێتیەکان)دا پێشکەشم کرد، یەکێک لە کەموکوێیەکانی باسەکە،لەلایەن هاوڕیانەوە دڵنیا کراموە.ئەوە بوو کە بیرۆکەی شوراو کۆبونەوەی گشتی،لە بڕاورد بە بیرۆکەی یەکێتیەکاندا کە چەمکێکی ناسراو و ئەزمون کراوە. بەتابەتی لەوی چالاکیەکانیەوە لە ئەندازەیەکی سەرتاسەریدا هەشتا بە ئەزمون و نەناسراوە.”کۆبونەوەی گشتی ناتوانێت شتێکی زیاتر بێت جگە لە ڕێکخراوێکی جەماوەری ناوخەیی”. بەیار لەسەر ئەوەدرا کە تا لە درێژەی باسەکانماندا،لایەنگرانی بیرۆکەی شورا ئاسەی سەرتاسەی پیشنیارەکەی خەمان پێشکەش بکەین.چۆن دەتوانین بزوتنەوەی شورایی،پشت بەستو بە بیرۆکەی کۆبونەوەی گشتیەکان،لە

ئاستی سەرتاسەریدا بەرجەستە بکەین و تا چ ڕادەیەک بیرکەیەکی لەو شێوە دەتوانرێت ئەنجام بدرێت.

ئەم نوسینە پێکهاتوە لە سەرخەتی وێنەی ئەم بەم پرسیارانە. سەرەتا وێنایەک لەسەر بونیادی سەرتاسەری بزوتنەوەی شورایی جگە مەبەستی خەمان ئەخەینە بەردەست و پاشان پەیوەندی ئەم لیکدانەوەو هەڵبژاردەکە لەگەڵ واقیعیەتی ئیستای بزوتنەوەی کرێکاری ئەرانداباس بکەین.

شوراکان وەک ئەلتەرناتیڤیک لە ڕێکخراوکردنی سەرتاسەری کرێکاریدا

جیاوازی لەگەڵ یەکیتیەکاندا،کە بنەماکەیان ڕێکخراوکردنی پیشەیی یا بەشەکان پێکدەهێنرێت،ڕێکخراوی سەرتاسەری شورایی پشت بەستوە بە پێکەوە گرێدان و یەکێتی کارکردنی شورایی کارگەو کارخانەکان لە جوغرافیایەکی ئابوری وبەرێوبەری دیاریکراودا.شوراکانی ناوچەیی و شوراکانی گەیلان،نمونەگەلێکیان لەم جۆرە ڕێکخراوبونە کارگەییانەی شوراکانیان بەدەستەوە داوە.ئەمە بەوماناية کەپایەیی ترین خانەی بزوتنەوەی سەرتاسەری شورایی،هەروەها خەی شورایەکی بەتەوای مانایە.بەدڕبینەکی تر ڕێکخراوی سەرتاسەری شوراکان،لە کەتاییدا شتێک نیە جگە لە هەرەمێکی ڕێکخراوەیی پێکهاتوو لە شوراکان.سەبارەت بە چۆنیەتی دامەزراندنی ئەم هەرەمە ڕێکخراوەیی وتایبەت مەندیەکانی دەتوانێت چەق بەستو نەبێت.مەسەلەی بنەڕەتی تێگەیشتە ئەم مەسەلەیە کە بوجۆرە یەکەی بنەڕەتی شورا وەکو دیاردەیەکی جگە متمانە بناسرێت،ئەوکاتە دامەزراندنی ڕێکخراوێکی سەرتاسەری شورایی،کەبتوانێت نوێنەرایەتی تەواوی کریکاران بکات،مەحاڵ نیە،لە ڕووی خەباتی کرێکاریدا،تابەتمەندی ئابوری،سیاسی کلتوری کەمگە و فاکتەری جراوجۆری تر تایبەتمەندیە کردەیەکانی هەرەمی شوراکان،شێوەی پەیوەندی هەر شورایەک بە گشت ڕێکخراوی سەرتاسەریەوە،ڕەساکانی ئەم یەکێتیە سەرتاسەریە و هتد دیاری دەکات.ئەوەی کە ئەمە لەڕدا پیشنیاری دەکەین،ئەلگەیەکی شەوازیکی تجریدی،بەڵام لەڕووی بابەتیەوە قابیلی دروستکردنە،بەیکخراوکردنی سەرتاسەری شوراکانە.

۲-شورای پایەیی هەمان کەبونەوەی گشتی ڕێکخراوە. حزبی ئەمە بەم بیرکەیە ئاشنایەو پەیست بە ڕونکردنەوە ناکات.دەکرێت چەند خاڵێک بە ڕونکردنەوەی بابەتەکە زیادبکەین:

ئەلف: وەک باوە پەوانکانی چەندایەتی(ژمارەی ئەندامانی یەکەیەک

کە شورای تەدا پێکدەهێنرێت وهتد)کارلێکراوی هۆکاری فیزیکی وسیاسی جیاوازە.کارگەیەکی ٢٠٠٠کەسی ناتوانێت شورایەکی سەرکی(کۆبونەوەیەکی گشتی)هەبێت.بۆشۆیی واقیعیش کارگەیەکی لەو شێوەیە لە هیچ سیاسیشێوە بەهای کارگەیەکی ٥٠نەفەری نیە.ئەمە ئاماژیەک لە پێشنیاری شورایيدا دروست ناکات.هەرلەو کاتی کە کارگەی جێگا مەبەست ئەتوانێت شورایەکی هەبێت،ئەو شورایە دەتوانێت شورای نوێنەرانی کۆبونەوەی گشتی بۆشکانی تر بێت.ئەم شورایە ئەتوانێت٤٠جار زیاتر ژمارەی ئەونوێنەرانەی کە کارگەی ٥٠نەفەری بە ئەرگانی بالای دەنگرێت،نوێنەر بنگرێت وهتد.باسی شورای پشت بەستوو بەکۆبونەوەی گشتی لەچارسەری ئەو کێشانەدا هیچ بایەخی دژواری نابێتەوە.

ب-کۆبونەوەی گشتی یەکخراو بەمانای کۆبونەوەی گشتی بەردەوام کار نیە.کۆبونەوەی گشتی،شورا سەرچاوەی دەسەلاتیەتی.بەڵام هیچ دەستەیەکی ئیداری شورا لە دەسەلاتدارانێک پێک دەهێنرێت کە لایەن کۆبونەوەی گشتیەوە هەڵدەبژێردرێن.لە پرۆژە پێشنیارکراوەکەی ئێمەدا، هەموو بڕپرسەکانی کۆمیتەیەکی جێبەجێکردنی شورا،کەلەماوەی دوو دانیشتندا کار پەیوەندیدارەکان بۆشورا چارو بە بکەن ئیدارەی کۆبونەوەکانی شورا بکەن واپۆرتەکەی بدەنەوە بە کۆبونەوەی گشتی،کورتی دەکەینەوە.بەوهەیەوە شورای سەرەکی هیچخراوەکە کە بەیاری تەدا ئەدرێت،سیاسەتی تەدا دائەڕێژێت وجێبەجێ ئەکرێت ئەتوانرێت وەک هەر هیچخراوەکی تر بۆشۆیەکی پەکەوە بەستراو بەردەوام هیچخراو بێت.کۆمیتەی جێبەجێ کاری شورای کارگەیەک،هاوتای ئیداری بڕپرسانی یەکێتیەکە لە کەرگەیەکدا.

ج-تایبەتمەندی بنەمایی شورای بنەڕەتی،بەکاربردنی دیموکراسی ڕاستەوخۆیە.یەکێک لە جیاوازیە بنەڕەتیەکانی بزوتنەوەی شورایی لەگەڵ بزوتنەوەی یەکێتیەکاندا بونی ئەم دیموکراسیە ڕاستەوخۆیە لە ئاستی جیاوازدا و هەرئەمەشە کە ئەو لەو لادانانە بیرکراتیانەی کە یەکێتیەکان هوبەوی دەبنەوە دەپارێزیت.

٣-لەئاستی سەروتریدا لە کارخانەکاندا،شورای نوێنەرانی شوراکانمان هەیە(لەکردەوەدا دەتوانێت ناوی بنرێت ناوەندی شوراکانی فەرمان ناوچە و هتد یا هەر شتێکی تر،باسکە لەسەر ناوەرۆکی واقیعی ئەو شورای باڵاترەیە)ئەم شورایە خەیشی کۆبونەوەیکی گشتی پێکهاتوە لە نوێنەرانی شورا بنەڕەتیەکان،بەتایبەتمەندی کۆبونەوەی گشتیە بنەڕەتیەکانەوەیە.ئەم شورایەش کۆمیتەی جێبەجێ کار وکارگێڕانی ئیداری"بەردەوام"(لە جیاوازی لەگەڵ کۆبونەوەی گشتیدا کە

دانیشتنەکانی هەر چەند کات جارێک هەیانە)خۆت هەڵی دەبژێریت. پەسەندکراوەکانی شورای باڵاتر بۆ شورای خوارتر پەوستە جێبەجێ بکرێت.لەڕاستیدا شورای باڵاتر، نوێنەرانی کرێکاران لە زۆرێک لە مەسەلەکاندا بۆ ئەوان دەگوازرێتەوە و لە ناوچەی دەسەڵاتەکانی شورای بنەڕەتیدا دەکوژێتەوە.(بەدنیایی لەکاتی نمونەیی-واڵای بارودۆخی واقیعیدا تەواوی یاسای تێکۆشان و کێشمەکیشی نێوان هێزە واقیعیەکانیش لەرێدا حوکم دەکەن)و لەبەر ئەوە لەگەڵ پێناسەو جیاکردنەوەی دەسەڵاتەکانی هەر شورایەک،لانی کەم لەسەر کاغەز، ناوچەی هێزدا بەیاری هەر یەکێیان ئاشکرا دەبێت.

نوێنەرانی شورای باڵا،لە کۆبونەوەی گشتی شورای خوارەوەدا هەندێ بڕیاردەن و لەلایەن هەمان ئەرگانەوە جێگەی بانگکردن و گەیینن.شورای باڵاش بۆ نەرەی خێی نوێنەرانێک بۆ شورای باڵاتر هەندێ بڕیارێت.مافی لەکارلابردن و دانانی شورای خوارتر تەنها لە بازنەیەکدا بونی هەیە)واتە ئەگەر نوێنەری کارگەیAلە شورای ناوچەیBبۆ نوێنەرایەتی ئەم شورایە لە شورای پارێزگایCهەڵبژێردرا، ئیتر کارگەAمافی بانگهێشت کردنی ئەوی نیە، بەڵکو ئەمە لە چوارچێوەی مافەکانی شورای Bدایە(شورای ناوچەیی لەگەڵ هەڵبژاردنی نوێنەرانی پێشوو بۆ شوراکانی دوو قوناخی سەروتردا، ئەبێت شوینی ئەوانە بگرێتەوە.لەکاتی لەکارلابردنی ئەمجۆرە نوێنەرانە، ئەوان یەکسەر دەگێڕێنەوە بۆ ئەو شورایەی کە هێشتا باوەڕنامەکانیان قبوڵ دەکرێت). بۆ دوو قۆناغی خوارتر.لە نمونەکانی سەرەوە، کەسێک کە لە BبۆCهەڵبژێردراوە-ولەBدا لەلایەنAوە گوێزراوەتەوە-لەگەڵ لەکارلابردنی لەلایەن Bبۆ کۆبونەوەی گشتیA دەگێڕێتەوە.)

٤-ئەم زنجیرە پلەوپایەی شوراکان وشورای نوێنەرایەتی تا هەر چەندێک کە پێویست بکات فراوان دەبێتەوە.لەوانەیە سەرەتا نوێنەرانی شورای چەندین کارگەی بچوک لە شورایەکی گەورەدا کۆبنەوە و پاشان تەنها یەک نوێنەر،هاوتای نوێنەری ڕاستەوخێی کارگەیەکی گەورە، بنیرن بۆ شورای ناوچەیی.ئەمە بەشکۆ لە قەرار ومەدار وڵەکوتنی شوراکان خۆیان وبەشیکە لە هەرجەرەکخراوکردنیکی کرێکاران وئاڵوگۆڕێک لە کارکاندا دروست ناکات.لەم تێگەیشتەدا، هەرچەن بڕێت، هەرمیەک لە شوراکان وبەڕێوەبەرێوە و پێکهێنەرانی بەستراوەکانی، هەرمەک لە کۆمیتە جێبەجێکارەکانی شوراکان دروست دەبێت. تێڕوانینی کۆبونەوەگشتیەکان، تێڕوانینی بەیاردەرو،سیاسەت داڕێژەرو"کۆمەڵک" تێڕوانینی کۆمیتە جێبەجێکارەکان(بەرپرسانی سوپایی

هەر کەبونەوەیەکی گشتی) لەکخستنی ئیداری بزوتنەوەی شورایی سەرتاسەری پکدەهنن.لەسەروی ئەم هەرەمی شورایی سەرتاسەری و کەمیتەی جبەجکاری شورای سەرتاسەریدا دەوستت.

٥-سیستەمی شورایی هەبونی یەکتیەکان و یەکتی ئەوان لەم شورایانەدا یەکسەر لەناونابات.بە نمونە ئەتوانی وابیربکەیتەوە کە لە بشکی دیاریکراودا کە یەکتی شوازکی گونجاو بیان(کرکارانی بیناسازی تنیا،کرکارانی خزمتگوزاری ناومال،شفری بارهگر بچوکەکانی کگاکان و...)لەئاستکی دیاریکراودا نوینرانی خیان بنرن بە شوراکانی نونرایتی وبە دربینکی تر پیوندی خیان بە یکخراوی شورای سەرتاسەریەوە اگرینن.لەم دەخدا مرجکی حیاتی تر،پشت بستنی ئەم لکخراوانەیە بە کبونەوەی گشتی و دنگدانی گشتی ئندالمان و توانای دانان ولابردنی بەرپرسەکانیانە لەلایەن هەبژررەوە استوخکانیانەوە.سیستەمی شورایی هەروەها ئەو توانایەی هەیە کە چینی کرکارو زەحمتکیشانی تریش لە شوین و پگەی کەمایەتی تریش بخیانەوە پیوەست بکن.

شورای "دیهاتکان"و یان شورای سەربازان،دەتوانن لە ئاستی دیاریکراودا بەم بزوتنەوەیەوە پیوەست ببن.(بزوتنەوەی هەروەزیە کرکاریەکان وهتدیش دەتوانن شونی خویان لە پیوندی لگەڵ ئەم شبەکەیەدا بدەزنەوە).بەم ێیزبندیە سیستەمی شورایی توانای زەر فراوانترکان بە دامەزراندی یەکتیەکی سیاسی فراوان لەناو چینی کرکاردا دنەتە ئاراوە کە مژویین یەکتیەکان ئارەزویان بەبووەیان لەتوانایاندا نەبووە.

هەر وکو وتم پرژەی سەرتاسەری شوراکان(هەروک پرژەیی سەرتاسەری یەکتیەکان)،بەناچاری لەم قناغەدا پرژەیەکی تجریدیە.ئەوەی کە جگەی سەرنجی ئەمەیە جختکردنەوەیە لەوەی کە بزوتنەوەی شورایی بباشی توانای دەرکەوتنی وکو ئەتەرناتیفکی سەرتاسەی لگەڵ بنیاتی بەهێزبریکی بەردەوامی هەیە.تایبەتمەندی شورایی ئەم بزوتنەوەیە لەبنەڕەتدا لەخوارەوە بسەرەوە دجت.شورای بنەڕەتی جوانەوەی هەموو یکخراوەکە دیاری دکات.ئگەر پکهنانی یەکتیەکان لەکردەوەدا بشیوەی اکشانی کرکاران لە ەوی مافی بە یکخراوی بە یەکتیە لە پیشەوە پناسەکراوەکانەوە ئنجام ئدرت،یکخراوی سەرتاسەی شوراکان بەرهەمی کاری هاوبشی شوراکانە کە تانات لەدەرەوەی شوراکانیش خیانەوەن.بزوتنەوەی شورایی تنها وبناوی بزوتنەوەی شورایەوە دەتوانت دروست ببت و لەبەر

ئەو لە خوارەو بەسەرەو دورس ئەبێت.(خاڵکی بەهیزی لەم بارودۆخی ئەمدا هەر ئەمێنێ).

بزوتنەوەی کۆبونەوە گشتیەکان،خاڵی دەستپێک و بناغەیی و واقیعی

لایەنگرانی بیرۆکەی سەندیکا لە دەرەوەی حزب دوچاری ناکۆکیەکی دیاریکراو بونەتەوە کە ناچاریکردون کە پێنا بە بیرۆکەی سەندیکای نهێنی بەرن.لەڕاستیدا لەبەرانبەر باسی شوراکانی پشت بەستوو بە کۆبونەوەی گشتیدا کە بیرۆکەی ئەنجومەنی دامەزراوە نهێنیەکانی سەندیکا بونی هەیە. بەم ڕیزبەندیە بەکردەوە شەوازی مەسەلەکە گەڕانی بەسەردا هاتوە بەیار بوو باسکە لەسەر شەوازی ڕێکخراوی کرێکاران بێت،بەرگری کارانی سەندیکا ئەستا لە دۆخێکی باشدانین.

لەبەرانبەردا،پێشنیاری بزوتنەوەی شورایيدا ڕێگەچارەی واقیعی بە کێشەکە دەخاتەڕوو.ڕاستیەکانی ئەم دواییانەی تێکۆشانی کرێکاری جەختیان لەسەر ئەم هەکارانە کردوەتەوە:

١- لەم قۆناغەدا کرێکاری ئێرانی بە ئاسانیەکی زۆر زیاترەوە توانای ڕێکخراوکردنی لە ئاستی ناوچەیی جوغرافیاییە تا ئاستی دەستەیی وپێشەیەکان(تەنانەت شورای ئیسلامی ڕژەم ناچار بووجوغرافیا بکەنە بنەما)

٢-بینای ئیداری ئاماژ لە بەراورد لەگەڵ ئامرازەکانی(هاوشێوەی کۆبونەوەی گشتی)کە بتوانێت بە خێرایی ببێتە وەسیلەی کاری ڕاستەوخۆی کرێکاران.شانسێکی زۆر لاواز تریان هەیە بە سەرکەوتن.ئەمەش بیرۆکەی کۆبونەوەی گشتی بە کرێکاران زۆر جکەوتیە و کۆبونەوەی گشتی دیاردەیەکی ناسراوە لەنێو کرێکاراندا.

٣-تەواوی هەواڵەکانی بزوتنەوەی کرێکاری ئاماژە بە ووبەووبونەوەی ڕێکخراوە زۆرکان دەکەن لەگەڵ کەو و کۆبونەوە گشتیەکانی کرێکاراندایە.بەکردەوە لەبەرانبەر ڕێکخراوە زەردەکاندا.کریکاران کۆبونەوەی ناڕازیەتی خیان،زۆرجار تەنانەت لەژێر ناوی کۆبونەوەی گشتیدا،ئەنجامداوە.

٤-زۆربەی حزبە سیاسیەکانی ئۆپۆزسیۆن(بانگەشەکارانی سۆشیالیزم)بیرۆکەی کۆبونەوەی گشتیان پەسەندکردوە.

٥-ئاستی تێکۆشانی ئێستای کریکارانی ئێران،ئاستی هەنگاوی

سەرتاسەری نیەو تەنانەت لەباشترین دۆخی پیشەویدا هاوکات وەهاوشێوەی ناوچەیی،لەگەڵ کەبونەوەی کارگەی-ناوچەکانەویەکانە.ئابووری سەرتاسەری نیە،بابەتی خەبات(هاوچەشنی یاسای کارو بیمەی بێکاری)گشتیە.بەڵام ئابووری ناوچەیی وبگشتی لەگەڵ کەبونەوەی ئاستوخەی کرێکارانەو ئەنجام ئەدرێت.

٦-دەرکەوتنی ئابووری ناسراوی وەک،لەدەرەوەی هەوتی هێکخراوە زەردەکان،لە ماوەیەکی کورتدا لەتوانادا نیە.ئەم ئابووری یەکەم: لەو ماوەیەدا توانای خۆدەرخستنیان نیە.(دەست ئاگەیشتن بە دەستگاە ئاگەیاندنە بڕیارەکان،توانای قسەوباس لەدەرەوەی کارگەکان و سەرتاسەری،لایەنی وەستان لەلایەن دەوڵەتەوە هەموو کرێکاران لەگەڵ دەوڵەت)و دوەەم:بەخیرای سەرکوت دەکرێن.مەسەلەی ئابووری ناوخەیی یەکێک لە داتا کانی ئەمەی بزوتنەوەی کرێکاریە کە لەهەر پشنیارەکی هێکخراوەیی کرێکاریدا ئەبێت لەبەرچاو بگیرێت(بەبەچونی من یەکێتی کرێکارانی دورست کردنی ئەتەمبەڵدا بە نمونە ناتوانێت لەگەڵ لەژنەیەکی پێکهاتوو لە تەنها ئازربایجانی لە تەبرێز دروست بکەیت،یا لە ناسیەنا،یا…)

هەموو ئەوانە،و زەر فاکتەری تریش،ئاماژەن بە ئەوەی کە هێکخراوی سەرتاسەری کرێکاران ئەبێت لە ئەمەە لەئاستی ناوخەییەو دەست پێبکات. لەرێبەداوە ئەم هێکخراوکردنە دەبێت جەماوەری-ئاشکرا بێت.هەموو ئەم فاکتەرانە ئاماژە بە شتێک دەکەن و ئەویش کەبونەوەی گشتیە.ئەبێت ئەمە لایەنگری کەبونەوە گشتیەکان بین وئەم بزوتنەویە،کە ئەستاش بە شێوەیەکی سەرەتایی دا هەیە،گەشەی پێبدەین،هێکخراوکردنی بزوتنەوەی کەبونەوە گشتیەکان هەنگاوی یەکەم لە هێگەی دامەزراندنی جوڵانەویەکی سەرتاسەری.

بزوتنەوەی کەبونەوەی گشتی مانای چیە؟

هێنگە ئەم هونکردنەوەی خوارەوە مەسەلەکە بەرچاوتر بکات.

١-ئەمە ئاستیکە لە یەکخراوکردنی شورایی کە هێشتا تێیدا یەکەم،کرێکاران لە شورای بنەەتی زیاتر نەەشتون.کەبونەوەی نوێنەران ئەستا لە توانادانیە.دوەەم،کەبونەوە گشتیەکان وەک شورای کارخانە نا،بەکو وەکو کەبونەوەی گشتی و لە دەوری ئەرگانی بەدیلی هێکخراوە زەردەکانی کارگەکاندا کاربکات و سەهەم،سەربەخۆ لە پێوەندی کردیی و هونەری کەبونەوە گشتیەکان لەگەڵ یەکتردا،بیرکەی لەهاتوی کەبونەوە گشتیەکان وەکو ئەرگانی سەربەخۆ

و جێ باوەڕی کرێکاران تاادەیەک بەاوبوونەوە وچوارهەم، پەیوەندیە بەراییکان لە نیوان نوێنەرانی کۆبونەوە گشتیکاندا لەگەڵ یەکتردا بە ئاکۆشانی هاوپشتی و بەدەستهێنانی زانیاری دەستی پێکردوە.

٢- بەفەرمی ناسینی شوێنی کۆبونەوەی گشتی لەلایەن دەوڵەتەوە.وەکو ئەرگانی بەیاردان، ئەستا لەبەرچاو نەگیراوە. مەسەلە بنەڕەتیەکە ئەوەیە کە ئەم کەمایەتی خەیان وەک قسەکەری کرێکاران بناسێنن و لەبەرانبەر شورای ئیسلامیدا ئابوستێت. ئەم شوینی کۆبونەوانە ئەبێت هەرچی زیاتر لە قەرەباڵغ وبەڕێنامەی بکەمەڵ. چارەسەری ناکۆکی، ئادڕبڕین سەبارەت بە پیشنیارەکانی دەوڵەت، چالاکبن. ڕەسمیەت وەرگرتن شوینی کۆبونەوەکان وەک دروشمێک لەلایەن ئەم بزوتنەوەیەوە خراوەتەووە.

٣- ڕەکخراوبونی کۆبونەوە گشتیکانیش ئەستانبوونە بنەمای کەشێی بنەڕەتی پێکهێنانی ئەوانە لەبارودۆخی ئوبەوبونەوە کرێکاران لەگەڵ دەوڵەت و خاوەنکارداید. هەوڵدان بۆڕەکخستنی دامەزراندنی کۆبونەوەی (سەربڕخ لە هەبونی ناڕەزایەتی ومانگرتن لە بەشکەدا) کارێکە کە ئەبێت لەناوجەرگەی کۆبونەوەی گشتیەوە ببڕێتە پێشەوە.

٤- خەباتی وشیارانە بە پێکەوبەستنی کردەیی کۆبونەوەکان لەگەڵ یەکتر یش یەکێک لە تایبەتمەندیەکانی هەبونی بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتیە، بەرخستنی بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی واتە هەم دروستکردنی ئەم کۆبونەوانە لە کارگەکاندا وەک ئابڕیەکی ئەتەرناتیڤی ناوخەیی، و هەم دامەزراندنی پەیوەندی نێوان کۆبونەوەکان بە دامەزراندنی جوانەوەیەکی فراوانتر، لەگەڵ ئابڕیە ناو چەیی و سەرتاسەی، بەیارنامەوپەسندکراوەکان و هتدیش. ئەوانە و کارانەیە کە کرێکارەکی چالاکی "بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی" لەدەستوری خەیدا دابنێت.

٥- پەیوەندی بزوتنەوەی کۆبونەوە گشتیەکان بە بزوتنەوەی شوراییەوە ئەبێت جارە مەسەلەیەکی کراوە بێت. ئەبە لایەنگرانی یەکێتیەکان ئەم قەناغە وەک قەناغێک لەکاری یەکێتیەکان تەبگەن (کە ئەستا بەرنامەیەکی وایان نیە). ئەگەر وابوو، چەند باشترە. بەڵام تایبەتمەندیەکانی ئەم کۆبونەوانە ئەوان زەر گونجاوتر دەکات بە گەیان بە بناغەی بزوتنەوەی شورایی. کاری دواتری ئەمە، پاش ئەوە سەردەمی خەبات لە تێپەڕاندنی قەناغی خوارەوە دەبێت:

١-ڕەکخستنی کۆبونەوەکان، پێکهێنانی ئەنجومەنی جەماوەری کار

٢-ناو لێنانیان بەشورا کرێکارێکان

٢-بەڕەسمی ناسینیان لەلایەن(سەپاندنیان) بەسەر دەوڵەتدا.کەسایەتی حقوقی پێدان بە کۆبونەوەی گشتی

٤-دامەزراندنی ئەرگانەکانی هاوکاری نێوان کۆبونەوەکاندا وەک بنەمای شورای نوێنەرا

٥-دامەزراندنی شورای نوێنەران لەئاستی ناوچەو لیجنەی جەماوەرکار پێویندیدارەکاندا.

٦-پێکهێنانی فراکسیۆنی کۆمۆنیستی(نهێنی وئاشکرا)کان لەناوخۆی کۆبونەوەکاندا،وەستانی ئاژیتاتۆرێ حزبیەکان لە سەر کۆبونەوەی گشتیەکان وهتد.

٧-هەبونی بڕیاوکراوی.پەسندکراوەکان و هتد بە ناوی شوراکان و یا شورای نوێنەران

٨-بڕیاوکردنەوەی دەسەڵاتی تەواوی شوراکان لە کاروباری کرێکاری و بڕیاری بەکۆمەڵدا.

وەک دروشمی تەبلیغاتی و دژبەینی بنەڕەتی لەم قوناغەدا ئەبێت ئەمانە بڵێین"بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی"،"یەکخراو بونی کۆبونەوەی گشتی"،"نا بە شورای ئیسلامی".کۆبونەوەی گشتی کرێکاران"،پێکهێنانی لیژنەی جەماوەری کاری کۆبونەوەی گشتیەکان".کۆبونەوەی گشتی یەکخراو شورای واقیعی کارگێڕی"،سیاسەتی ئەمەگشەدانە بە بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتیەکانی کرێکان"،کۆبونەوەی گشتی دژبەی ئیرادەی ڕاستەوخۆی کرێکارانە"،ئەبێت کۆبونەوەی گشتیەکانی کرێکاران پێک گەیشتن وپێویندی ئەنجام بدەن"،"تەنها کۆبونەوەی گشتیەکانی کرێکاران و نوێنەرکانیان مافی گرەدانی بڕیاریان لەلایەن کرێکارانەوە هەیە"،و هتد.لە وشەیکدا زمانی تەبلیغاتێک کە کۆبونەوەی گشتی نێک وەکو دیاردەیکی بەلایەن،بەکو وەک بزوتنەوەیکی کرێکاری بە دروست کردنی ئەرگانەکانی بڕیاردان جەماوەری کرێکاری بڕجەستە بکات.

کۆتایی:دوبارەکردنەوەی هەندێک بۆگەکان

پێشنیاری بزوتنەوەی شورای پیشنیاری داهێنانێکی تازە نیە،هەمان

پرسە بکردەوە لە بزوتنەوەی شورایی لە وسیادا بوونەوەچوە. بزوتنەوەی شورایی و(کۆمیتەی کارگەکانی)کرێکاران خۆی جڕکە لە ڕێکخراکردنی کرێکاران کە بە روبونەوە(نێک لەدرژی) بزوتنەوەی یەکێتیە کرێکاریکاندا دروست بووە و بونی هەبووە. بگومان ئەم ڕاستیەکە کە ئەم دەرکەوتنی ئاشکراو بەربڵاوی ئەم بزوتنەوەیەمان لە سەردەمی شۆشگێڕانەدا بینیوە. پرسیارێک کە دەبێت وەڵامی بدینەوە ئەویە کە ئایا بزوتنەوەی شورایی چارەنوسەکی حەتمیە؟ئایا ئەم تایبەتمەندی سەردەمی پڕشوبڵاویە لە پراکتی شوراکاندا سەرچاوەکەی لە خاسیەتکەویە کە لەخویدایە یان ڕێگری و لاوازیەکە لە شێوازی ڕێکخراوەی ئەم بزوتنەوەدایە،یان هەکاری تر(کەتا بگات بە ئەرانی ئەمڕۆ-یا تەنانەت لەم سەردەمی ئێستاشدا-بونی نەبێت یان بەپیچەوانەوە بێت)ڕێگر بون لەبەردەم کردنی بزوتنەوەی شورایی بە ئێستەرناتیفکی بە کۆتایی بزوتنەوەی سەندیکالیستی.بەبێ ئەوەی بمانەوێت پیداگریمان هەبێت،ئەم دەربینەی دوهەم ئاراستەتر.بەردەوامی کاری یەکیتیکان بەگەی لەهاتوی دەرونی زۆرتریان یان گونجاوی زیاتری ئەواندا نیە لەگەڵ تێکۆشانی کرێکاریدا بەکو سەرچاوەکەی لە هەکارێکی دیاری کراوەوە وەرگرتوە کە ئەمڕۆ بەادەیکی زۆر بابەتی بونی خۆی لەدەستداوە.

١-بزوتنەوەی نیقابی دەتوانێت مانەوەی لە سنورێکی تەسکی یاسایی بەرژوازیدا دەستبەر بکات.ئەم تایبەتمەندێتیکی نیقابئەویە کە کاری ئاستەو خۆی کریکاران کۆنترڵ بکات و بیکاتە ئاوێنەی بیرکراسی بەرجوازیەو(دەوڵەتی یەکێتیە شۆشگێڕکان ئەوندەی شوراکان کەم تەمەن بووە).لەبەر ئەوە بەشکی دیاریکراو لە بەرژوازی خێان خوازیاری بەردەوامی کاری یەکێتیکانن(هەر ئەوبەشەی کەلە بارودۆخی شۆشگێڕاندا بەفڕمی جاڵ بە دەسەڵات و ڕێسمیەتی یەکیەتیکان ئەدات لەبەرانبەر هەر بزوتنەویەکی کاری ئاستەوخۆی کرێکاریدا.

٢-بزوتنەوە یەکێتیکان لەگەڵ ڕەوتکی حزبی دەوڵەتی بەرژوازیدا یەکی گرتوە.بەردەوامی کاری یەکێتیکان ڕویکی تری دراوی بەردەوامی کاری سەسیال دیموکراسیە لە جیاوازی لەگەڵ کۆمۆنیزم وئانارکۆسەندیکالیزمدا.یەکیتی ئێستەرناتیفی سەسیال دیموکراسیە لە ڕێکخراوکردنی کرێکاراندا.کۆمۆنیستکان دەتوانن(و لە زۆرحاڵەتدا کە کارکی تریان لەدەست نایەت،ئەبێت)ئەم ئێستەرناتیفە قبوڵ بکەن.بەڵام مەژووی بزوتنەوەی کرێکاری گەوایی ئەوە ئەدات کە

شوراکان،وەکو ئەرگانی کاری ڕاستەوخۆی کرێکاران-نەک تەنها لە کاری بەرهەمهێنەر بەڵکو لەهەر خەباتێکی ئابووری وخۆشگوزەرانیشدا-ئەگەر ناتیقی سەبارەتی کۆمۆنیستەکان.

٣-بەردەوامی یاسایەتی بەرژوازی-گۆشەی سەرمایەداری.توانای نیقابەکان لە کاری یاسایی ویا لە چوارچێوەی یاساییەکانی بەرژوازیدا،لە کۆتاییدا بە پەداگری خۆیان ئەم یاسایە سنوردار ئەکرێت،جگیری سیاسی بەرژوازی هەکارێک بوو بە دامەزراندنی یەکێتیەکان ناجگری ئەو هەکارە بوون بە لاوازی ئەوان(لەبەرژەوەندی کاری سەربەخۆ ترو ڕاستەخۆ تری کرێکاران-هاوشێوەی کۆمیتەی کارگەر وشوراکان)هەژانە ئابوریەکان وبەتایبەتی فریکەنسی ئەزمەقوڵە ئابوریەکانیش هەمان دەور ئەگێڕن،تا ئەمڕۆ یەکێتیەکی کرێکاری کە توانی بێت لە نێو بەکاری ملیۆنی بەردەوامدا دەسەڵاتی خۆی بپارێزێت بوونی نیە،یا بزوتنەوەی کرێکاری لەژێر دەستی یەکێتیەکاندا هاتوتە دەرەوە و یەکێتی خۆی وبەڵێی لەناوچون و سستی کردوتەوە.هەر ئەم واقیعیەتەی ئەمڕۆ ئەیەوێت بزوتنەوەی سەندیکایی لەسەر ئەو خاکانەی کە دایکی ئەم بزوتنەوەیەن توشی پاشەکشە دەکات،ئەستاش هەوڵی کرێکارانی ڕادیکاڵ و پیشڕەو بە دامەزراندنی ئەگەرناتیڤ کردییەکانیان و شۆوازی نوێی خەباتی لە پێناو یاتەناندا لە ڕوبەڕو بوونەوە لەگەڵ نقابەدا دەستی پێکردوە.ناجگیری سیاسی داهاتوی ئێران و لەژێر پرسیاردا بونی مۆژوی قانونیەتی بورژوازی لە ئێراندا(تەنانەت لە لوتکەی سەرکوتی ئاریامیهری)دا هەکاری گرنگن لەگۆشە نەکردنی یەکێتیە کرێکاریەکاندا.ئەم فاکتەرەکە کە ئەمەش ئەبەت لە ئاسیەکدا کە لەبەردەم کرێکاری ئەمەی ئێراندا دایدەنین لەبەرچاو بێت.

٤-خەباتی بزوتنەوەیەکیەتیەکان(نیقابەکان) لە دژی ڕادیکالیزمی کرێکاری لە شۆوازی تردا.بۆچی بزوتنەوەی شورای لەکچونی لەگەڵ یەکیەتیەکاندا نیە؟یەکێک لە هەکارسادەکانی ئەم دژایەتیە سیستماتیکەی ڕەوتی یەکێتیەکان لەگەڵ ڕەکخراوکردنی ئەگەرناتیڤی کرێکاریدایە.لە ئەمریکا ئەم مەسەلەیە پێی کانگسترەکانی (Gangster)ئاشکرا کردوە هەر لەناو ژینگەی کارەوە.لەبەریتانیاش هیچ ڕابەرێکیTUC نادەزیتەوە هەتا لەم یان لەو قۆناغ لە چالاکیەکانیدا مانگرتنێکی نەوەستاندبێت وکۆمیتەی مانگترن و کۆمیتە کردییەکانی بەناوسمی دانابێت.

بزوتنەوەی یەکێتیەکان بەشێوەی یاسایی(واتە پەیوەندی بە پشتیوانی داوێرێوە هەیە)،بەشێوەیەکی ڕەکخراو مافی ئەندامیتی وەردەگرێت و

بودجەی زیادەلاحی لە بەردەستدایە. بەشێکی گرنگی ئەم بودجەیە خەرجی فەرکردنی سوبەتی یەکێتیەکان بە کرێکارانی چالاک و تێروجی هزری یەکێتیەکان دەبێت.(کە کارێکی باشولەشوێنی خۆیدا). ئەوەی کە ئەمە لەهەر جێگایەک باسی خەباتی ئابووری و خۆشگوزەرانی کرێکاران بکرێت،"یەکیەتی"وا بۆخۆیادا دێت کە ئاکامی هاتنەدەرەوە لە پێوەستی دەرونی و تایبەتی بە یەکێتی خۆی نیە بە ئەم کارە، بەڵکو بەرهەمی پراکتیکی کۆمەڵایەتی دیاری کراوە کە یەکێک لەو ئێتەرناتیقانەیە کە هەیە لە هەڵکەراوکردنی کرێکاراندا-لە وبەو بونەوە لەگەڵ شەوازەکانی تردا کە بە بەرگری لە بزوتنەوەی کرێکاری پیشنیار کراوە و تانانێت پێی گرتوە-لەسەر کورسی دانراوەو لە زینێتی جەماوەری کرێکاردا لەخۆیەوە جێی گرتوە.

دەتوانیت هەکاری زەر بژمێریت سەبارەت بە هەونەقی یەکیەتیەکان لەسەدەی بیستەمدا .ئەو هەکارانەی کە ئەمەڵ لەگەڵ کابونەوەی خودی بزوتنەوەی یەکێتیەکاندا بونەتە مایەی پاشکشە بە پەگەیەکی بەسەروسامان کەشکردوە. باسەکەی ئەمە ئەویە کە خەباتی ئابووری وخۆشگوزەرانی کرێکاران خێی لەخۆیدا بە یەکێتیەکان ناناسرێتەوە، بەڵکو دەتوانریت لە بزوتنەوەی کریکاری خۆیدا تەکەشانی تر ببینێت.یەکیک لەوانە هەوەدانە بەرەو هەڵکەراوکردنی بزوتنەوەی شورایی و کۆمیتەی کارگەکانە کە لەوی سونەتیەوە بە باڵی چەپی بزوتنەوەی کرێکاری دەناسرێنەوە.

بەیارنامە سەبارەت بە :

هەڵکەراوە جەماوەریەکانی چینی کرێکار شورا، سەندیکا

لەبەر ئەوەی؛

١-هەڵکەراوە جەماوەریە کرێکاریەکان،لەپاڵ هەڵکەراوە حیزبیەکانی چینی کرێکار، بناغەیەکی سەرەکین بە خەباتی چینایەتی کرێکاران، و پشتەوەی و سەرکەوتن لەو خەباتەدا بەبێ پشکهاتن وبەهێزبوونی ئەم هەڵکەراوانەو یەکگرتووبوونی بەرینی کۆمەڵایەتی چینی کرێکار لەو هەڵکەراوانەدا ئیمکانی نیە.

٢-چینی کرێکاری ئێران لە مێژووی خۆیدا بە بەش بووەلەهەڵکەراوەی جەماوەری وئاشکراو ئیدامەکار و نەبوونی ئەم هەڵکەراوانە ئێستاش یەکێکە لە کەموکوێیە سەرەکیەکانی خەباتی چینی کرێکار لە دژی بەرژوازی. پەڵیتاریای ئێران بە دەخاڵەتکردنی کاریگەرتر لە ئاوگەڵە سیاسیە-کۆمەڵایەتیەکانی داهاتودا و بە بەدەستەوە

گرتنی دەوری مێژوویی خۆی، دەبێ ئەم کەموکوڕییە لەناو بەرێ.

٣-مەیل بەرەو ڕووکخراوبوون، خواست و بڕچونەکە کە لەناو کۆمەڵانی کرێکاردا دەتوانێتەوە و خەبات بۆ پێکهێنانی ئەم ڕووکخراوانەی خۆی لەدەورەی ڕابردودا لایەنگری هەمیشەیی بزوتنەوەی کرێکاری بووە. جمهوری ئیسلامی بەردەوام ئەم خەبات وتێکۆشانەی سەرکوت کردووە هەرشی کردووەتە سەر ئەم ڕووکخراوە جەماوەری و سەربەخۆ کرێکارییانە کە لە جەرگەی شۆڕش وساڕووکانی دواتردا پێکهاتبوون، و لەبەریەک هەڵی وەشاندون.

٥ -؛لەناوجەرگەی ئەم بارودۆخدا کەماری ئیسلامی هەوڵدەدات کۆمەڵە بەتەبلیغ بۆکردن وپێکهێنانی ڕووکخراوی زەردو کۆنەپەرستکان لە کارخانەکان لەکارگاکان وشوێنکانی بەرهەمهێنان، داخوازیکانی کرێکاران بەڵادا بەرێ وبزوتنەوەی کرێکاری تێنگەبەر بکاتەوە و بیکەشێتە ژێر دەستی خۆی.

٦-زەخت وزەری ژەمی ئیسلامی بۆ بزوتنەوەی کرێکاری، بووتە هۆی بەهێزبوونی مەیل وبڕچونی خەپاریزانەو سەندیکالیستی لە هەندێک کۆمەڵەی کرێکاریدا وبەتایبەت لە ڕووکخراوە چەپ گەلییەکاندا. جگە لەمەپەشنیار و بڕچونی زەینی وناکردەیی وەک "سەندیکای نهێنی" کۆنەک تەنیا ئیمکانات و پۆیستییە واقیعییەکانی بزوتنەوەی کرێکاری لەبەرچاو ناگرین بەڕووکو وەڵامی ئەوەش نادانەوەکە کرێکارانی ئێران پۆیستییان بەڕووکخراوەی جەماوەری و ئاشکرا هەیە، لەلایەن هەندێک گروپەوە هێنراوەتە گۆڕێ ئەم بڕچونە، ئەگەرچی لە نێو کرێکاراندا پێشوازێکی بەرینی لە نەکراوە، بەڵام بەهەر ڕادەیەک پەرەبستێنی، دەبێتەمایەی ئاڵۆزبونی بیری کرێکاران و دەبێتە کۆسپێک لەسەر ڕێگای ڕووکخراوبوونی چینی کرێکار بەشێوەی جەماوەری. بۆ لەبەرچاوگرتنی ئەوخاڵانەی سەرەوە ئەو ئەرکە گرنگە دەکەوێتە سەرشانی کۆمۆنیستکان کە پێشنیارو بڕچونی تایبەتی خۆیان بۆ ڕووکخستنی جەماوەری کرێکار بەڕێشنی ڕابگەیەنن.

ئەلف: خاڵە سەرەکیەکانی سیاسەتی ئەمە سیاسەتی کۆمۆنیستکان بۆ یەکخستنی جەماوەری کرێکاران دەبێ لەسەر بناغەی ئەم خاڵانەی خوارەوە بێت:

١-خەباتی ئابووری کرێکاران لە ئێران، بەگشتی خاوەنی تایبەتمەندیەکی سەراسەریەو لەچوارچێوەی ڕشتەیی واوترە. بەشێوەیەکی بنەڕەتی تێکڕا بوونی، سەرمایەکان لەڕشتە

جەماوەرەکانی بەرەەم هێناندا، خاوەندارێتی دەوڵەتی بەسەربەشی هەرزەری سەرمایە پیشەسازییەکاندا، دەوری ئابووری دەوڵەت وسیاسەتە دەوڵەتییەکان لە ڕکخستنی پەیوەندی گشتی نەوان کارو سەرمایەدا. وەنزیکایەتی ئەرگانیک و هەرچی زیاتر لەکهەپەکراوبوونی ویست وداخوازیکانی بەشە جەماوەرەکانی چینی کرێکار، بووەتە هۆی ئاوەی کە داخوازیکان وخەباتی کرێکاران لەهەر کارخانەیەک خاوەنی تایبەتمەندی وجۆگاوشوێنکی گشتی بە و لەچوارچێوەی سنفی واوتر بە.

٢-لەم هەلومەرجەدا کە ڕکخراوە کرێکارییەکان بە بەروپێشبردنی خەباتی ئابووری دەبە پشت بەڕکخراوی کارگەیی وناوچەیی ببەستن نەک بەڕکخراوی سنفی و ڕشتەیی کرێکاران.

٣-ڕکخراوە جەماوەرییەکان دەبە بنەمای دەخالەتی هەرچی بەرینترو هەستوارنەتری کەمەڵانی کرێکار لە خەباتدا، وەپشت بەدیموکراسی وبەڕوچونی ئیرادەی ڕاستەوخۆی کرێکاران ببەستن. لە غەیری ئەم حاڵەتەدا بەگومان بورۆکراسی و بەیاردان بەجیا لە ئیرادەی کەمەڵانی کرێکار، لەناو ڕکخراوە جەماوەرییەکان سەرهەڵدەداو خەی دەبەتە کەسپیک لەسەر ڕێگای بەرەپیشچوونی خەباتی کرێکاران.

٤-بزوتنەوەی کرێکاری ئێران، لەجەرگەی خەفقاندا ولەهەلومەرجێکدا کە خەبات ومانگرتنی کرێکاران بەناچاری لەگەڵ دەوڵەت بەرەووو دەبە، بەرەو خەباتی سیاسی دەچە و بە هیچ دەورەیەکی درێژخایەن لەئاستی ئابوریداو لە چوارچێوەی نیزام وقانون ویاسای مەوجوددا نامەنتەوە، بەم بەنەوە ڕکخراوە جەماوەرییەکانی چینی کرێکار دەبە دەبە لەهەموو هەلومەرجێکدا توانای وگەڕخستنی جەماوەری کرێکاریان هەبەت ولە چوارچێوەی قانونیەتی بەرژوازییدا خەیان نەبەستنەوە.

٥-ئەزمونی بزوتنەوەی کرێکاری لە دەورەی ڕابردوودا لەسەر واقیعیەتانەی سەرەوە تەئکیدی کردوە و شکڵی ڕکخراوبونی گونجاو لەگەڵ ئەم واقیعیەتانەی دەست نیشان کردوە. ئەم شێوە ڕکخراوبوونە، ڕکخراوە شورایییەکانی چینی کرێکارە. لە سەردەمی شۆڕشدا بەشکی بەرین لە تەکۆشەران و پشتیوانی بزوتنەوەی کرێکاری ڕویان کردە بزوتنەوەی شورایی و لە زەر یەکەی بەرەمهێناندا شورای کارگەو لە هەندەک ناوچە شورای ناوچەیی کرێکاران پێکهاتن ئەم بزوتنەوەیە بەهۆی سەرکوتی خنکێنەری ٣٠خورداد و دوایی ئەو دەورەیە لە چوارچێوەیەکی بەرتەسکتردا لەشێوەی بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی

درێژی پ دەدرا، و ئستایش داخوازی پکهنانی شورا میلکی بڕین و گشتیی لە نو کمانی کرکاردا.

بڵبڕ چاوگرتنی ئم خانەی سرەوە، ئمە ایدگیانین:

١-دروشمی سرکی سیاستی گشتی حزبی کمانیستی ئران لە بواری یکخستنی جماوری کرکاراندا بریتییە لە تبلیغکردن و هنگاو هگرتن بە پکهنانی شورا کرکارییکان وکخستنی شورایی چینی کرکار.

٢-ئمە کخراوی شورایی چینی کرکار بناوندو میحوری کخراوبوونی چینی کرکار و پشتی باقی کخراوە جماورییکان دزانین و بە پیوستکردنی باقی کخراوە کرکارییکان بکخراوی شورایی چینی کرکارەوە، تدکشین.

٣-کخراوی شورایی، پشەوترین شکی کخراوبوونی جماوری کرکارانە و دبتە مایی کخراوبوونی بشی متمرکزو پشەوی چینی کرکار لە پیشسازییکان و یکە گورکانی کاردا. لم ەوە ئمە بە برپاکردنی بزوتنەویکی جماوری و سراسری شورایی چینی کرکار خبات دکین، سرای ئمە لە کارگ بچوککاندا وبگشتی لەو بشاندا کبەهای جگاو شونی ئابوریان ژماریکی کمتر لکرکاران تییاندا کبونتەو. یکتی پیشیی لە چاو یکتی شونی کار، دبتە هی ئوی کرکاران برانبر بە سرمایداران بهزو تواناتربن، کرکاران بە پکهنانی یکتیە پشییکان بانگواز دکین و بە پکهنان خبات دکین. ئمە هەو ئدین کە کخراو و یکتیکانی ئو بشانە پیوندیکی نزیک و پتویان لگ بزوتنەوی سراسری شورایی چینی کرکار هبە.

ب: تایبتمندیکانی شوراکانی کرکاران:

تایبتمندیکانی شوراکان و چنیتی کخراوبوونی شورایی کرکاران، کدبە لە تبلیغاتی ئمدا برچاو بگین بریتن لە:

١-شوراکان لە خوارەو پکدن و تایبتمندی سرکییان بریتییە لە دیموکراتیزم و بەوچوونی ئیرادی استوخی کمانی کرکار.

٢-شورا بریتییە لە کبونەوی گشتی کخراو و شکە پدراوی کرکاران لهر یکیکی برهمهنانداە. هموو کرکاران ئندامی

شورایی ئەو یەکێتیانە وکۆبوونەوەی گشتی کرێکاران، پێکهێنەرو ئەرگانی بڕیاردەری شورایە. کۆبوونەوەی گشتی بە بەشداربوونی بەرپرسیارێکانی خۆی کەسانێک (وەک کۆمیتەی بەڕێوەبەر وە یا بەهەر ناوێکی تر) هەڵدەبژێرێ. ئەو کەسانە لە هەموو کۆبوونەوەیەکی گشتیدا دەکرێ وەلابنرێن وە یا هەڵبژێردرێنەوە.

٣-لەکارخانە گەورەکان کە پێکهێنانی کۆبوونەوەی گشتی هەموو کرێکاران مەیسەر نابێ، شورای کارخانە لە نوێنەرانی چەندین کۆبوونەوەی گشتی بەشە جیاوازەکان پێک دێ.

٤-ئەنجومەنی سەرپەرشتیاری شوراکان ئەنجومەنێکی هەرێمیە کە شورا فابریکەکان، یەکەی بناغەیی ئەو ئەنجومەنە لە ئاستی سەرەوەتر لە فابریکەکان، شورای نوێنەرانی فابریکەکان، شورای نوێنەرانی شورای کارخانە پێک دێ(و لەئاستی سەرەوەتریش هەرێم جیریە).

٥-سیستمی شورایی بەمەعنای ئەوە نییە کە یەکێتیەکان وجودیان نابێ و لەو شورایانەدا یەک نەگرن. ئەو بەشانە کە ئیتیحادیە شوازێکی گونجاوە بۆ ئەنجومەنی سەرپەرشتیاری شوراکانی دیاریکراودا نوێنەرانی خۆیان بنێرنە شوراکانی نوێنەرایەتی و بەم جۆرە هاوگێیەتن کە سەر بەئەنجومەنی سەرپەرشتیاری شوراکانن.

٦-سیستەمی شورایی ئەو ئیمکانیەی هەیە کە چینی کرێکارو زەحمەتکێشان لەلایەنی تردا و لە شکۆ و قەوارەی کۆمەڵایەتی دیکەدا لەخۆی هەڵپەکێ شوراکانی دێهات وە یا شوراکانی سەربازان، دەتوانن لە ئاستێکی دیاریکراودا بەم بزوتنەوەیەوە پەیوەس بن. بزوتنەوەی هەرەوزیە کرێکاریەکان... تاد، دەتوانن بەیەکەوە بە شێوەکی شووراکانەوە پەیوەست بن.

ج: بزوتنەوەی کۆبوونەوەی گشتی:

وەک هەنگاوی یەکەم بۆ ئەنجامدانی شورایی کرێکاران و وەک ئەگاچارێیەکی دەستبەجێ و دەم ودەست بۆ پێکردنەوەی ئەو بەشاییە کە بەهۆی نەبونی ئەنجومەنی جەماوەریی کرێکاریەکانەوە پێکهاتووە، حزبی کۆمۆنیست خوازیاری پێکهاتن وپەرەگرتنی بزوتنەوەی کۆبوونەوە گشتیەکانی کرێکارانە لەکارخانەکان و یەکەی بەرهەمهێنەرو ئابوریەکاندا پێکبهێنرێ، ئەو کۆبوونەوە گشتیانە لەکهێپێکرێن و لەم ئەگایەوە هەرچی خێراتر ئامرازێکی کاریگەری تێشکیلاتی و هاریەکی عەمەلی کەم تا زۆر سەراسەری بە خەباتی ئەژانی کرێکاری پێکبهێنرێ.

بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی کادیر بۆ تێکۆشانی وشیارانەی کرێکارانی کۆمۆنیست بەرپا بکرێت، ئەولایەنە بەهەڕەشی هەیە کە لەهەمان کاتدا کە یەکەمین هەنگاوە بۆ ڕێکخستنی شورا کرێکارییەکان، هەر ئێستا لەبەرئەوەی لە بزوتنەوەی کرێکاریدا زەمینەیەکی زۆرباشی هەیە دەتوانی بۆخرایی ئامانجەکانی خۆی وەدی بێنی واقیعیەتکانی ئێستای بزوتنەوەی کرێکاری ئێران ڕاست و ڕەوابونی ئێم سیاستە بسەلمێنن.

١-واقیعیەتکانی دۆرەی ڕابردووی خەباتی کرێکاری بەرەونی ئەوە نیشان ئەدەن کە هەر ئەمڕۆ کۆبونەوەی گشتی وەک ویست و داخوازیەک لەنەو بزوتنەوەی کرێکاریدا جێگیر بووەو لەنەو کەمڕانی کریکاردا کۆبونەوەی گشتی دیاردەیەکی ناسراوە. لەدۆرەی ڕابردودا کرێکاران بە بڕیاردانی خەباتی خۆیان و بڕیاردانبەر بە ڕێکخراوە زەردەکان و بەکردەوە زەر جار کۆبونەوەکانی خۆیانیان تەنانەت لەژێر ناوی کۆبونەوەی گشتیدا بەڕێوە بردووە.

٢-هەر پێشنیارێک بۆ ڕێکخستنی کرێکاران بەشێوەی جەماوەری و ئاشکرا تەنیا کاتێک دەتوانێ کەمڕانی بڕینی کرێکار بگرێتە خۆی و بەڕێوەبچێ کە هەر ئەمڕۆ و لەهەموو هەنگاوێکی ڕێوتی بڕیاردانی پێشچوونی بزوتنەوەکەدا وەڕامدەرەوەی نیازو پێویستییەکانی خەباتی ڕۆژانەی چینی کرێکار بێ، بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی لە شکڵی ئێستای خۆیدا نیشانی داوە کە ئەمڕۆی لە دەوڕەتەوە.

٣-بەپێی هەلومەرجی کەمڕایەتی سیاسی ئێران و تایبەتییەکانی بزوتنەوەی کرێکاری پێویستە هەر چەشنە ڕێکخستنێکی جەماوەری چینی کرێکار، یەکەم لە ئاستی ناوخۆییدا دەست پێ بکاو دووهەم، پشت بە ڕابەرانی ناوخۆیی بزوتنەوەی کرێکاری ببەستی و سەهەمیش، هەر لە ئێستاوە ڕێکخراوێکی جەماوەری بێ، کۆبونەوەی گشتی ئەم تایبەتمەندیانەی هەیەو ئەم پێویستیانە بباشی وەدی دێنێ.

حیزبی کۆمۆنیست و کرێکارانی کۆمۆنیست و تێکۆشەر بگشتی دەبە لەسەر بنەمای ئەم زەمینە گونجاوە ئەو بچونەی کرێکاران کە دەیانەوێت کۆبونەوەی گشتی بکەنە پاپشتی خەباتی ڕۆژانەی خۆیان، بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی وەک جوڵانەوەیەکی وشیارانەو ئامانجدارو بڕیارلەنەو کرێکارانەدا ڕیکبخەن و پڕەی پێبدەن. کرێکارانی کۆمۆنیست و تێکۆشەرانی بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی ئەرکی سەر شانیانکە:

١- ئەندامێتی لەهاتویی کۆبوونەوەی گشتی وەک ئورگانێکی خەباتکارانەی کاریگەر و بناغەی شوراکرێکاریەکان، و هەروەها بانگەشە بۆ ئاسەی بەرینتری بزوتنەوەی کۆبوونەوەی گشتی لەنێو کرێکاران بکەن و جێگیری بکەن و کرێکاران بانگەواز بکەن کە ببنە تێکۆشەرانی بزوتنەوەی کۆبوونەوەی گشتی.

٢-لەهەر یەکێیکی بەرهەمهێنداکرێکاران بۆ پێکهێنانی کۆبوونەوەی گشتی بانگەواز بکەن.

٣- بەردەوام هەوڵبدەن بۆئاوەی کۆبوونەوەی گشتی بەشێوەی ئاشکراو پێکبێنرێت (جیاواز لەوەی کە نادیارێتی ومانگرتن لە هەر یەکێیکدا هەبێ یان نەبێ).

٤-کۆبوونەوە گشتییەکان وەک قسەکەری واقیعی بەرژەوەندیەت بناسن.

٥-بەردەوام هەوڵ بدەن بۆئاوەی کۆبوونەوە گشتییەکان لەگەڵ یەکتر پێیوەندی ئۆرگانیکیان هەبێ.

٦-لەبەستنی گرێبەستێ بەکۆمەڵکاندا، لەچارەسەرکردنی ناکۆکیەکان و لەدڕبینی بیروڕاو بۆچوونان لەسەر پێشنیارەکان و هەنگاوەکانی دەوڵەتدا هەرچی زیاتر کۆبوونەوە گشتییەکان بخەنە گەڕ.

د: سەبارەت بە ئیتحادیەی، بەڵێ بەرچاوگرتنی هەی جەراوجۆری وەک ئاوەی کە یەکێتیە کرێکاریەکان لەباری مێژوویی و کردەیەوە لەپێکهێنانی یەکگرتوویی چینایەتی و لەڕابەریکردنی خەباتی چینایەتی و لەڕابەریکردنی خەباتی کرێکاریدا مەحدودیەتی هەیە، بزوتنەوەی نیقابی بەدرێژایی مێژووی خۆی لەگەڵ سیاسەتی سۆشیال دیموکراتیک لەگ هەڵپەکراون، یەکێتیەکان بەرەو دوورکەوتنەوە لە دیموکراسی ڕاستەوخۆ دەچن و لەنێویاندا بەرەکراسیەکی بان سەری کرێکاران سەرهەڵدەدا، وە سەرئەنجام بە لەبەرچاوگرتنی ئاوەی کە لەهەلومەرجی ئێستای ئێراندا زەمینەی ماددی بۆ پێکهێنانی یەکێتیە کرێکاریەکان لە ئارادانیە، حیزبی کۆمۆنیست سیاسەتی گشتی حیزب بۆ پێکهێنانی یەکێتیەکان نانێتە ناوەندی خەباتی خۆی بۆ پێکهێنانی ڕێکخراوە جەماوەریەکان. سیاسەتی گشتی حیزب پێکهێنانی شورا کرێکاریەکانە لەهەمان کاتدا ڕادەگەیەنین کە:

١-ئازادی بەکێت و مەرجی پێکهێنانی یەکێتی کرێکاری بشکێ لەمافی مسۆگەری کرێکاران. بۆ پێکهێنانی هەرچەشنە ڕێکخراوەیەکی پیشەیی و سیاسی و ئەمە لەبەراوانە بەرگری لەم مافە دەکەین:

٢- پشتیوانی لە هەوە و تێکۆشانی کرێکاران دەکەین بە پێکهێنانی سەندیکا، و یارمەتیان دەدەین.

٣- بەشداری لە یەکیەتیکرێکاریی سەربەخۆکاندا دەکەین، بە هەزوو توانا بەخشین بەبەرایەتی کرێکارانی کۆمۆنیست لەنێویاندا تێدەکۆشین و لەنێو هەر یەکێتیەکدا هەوە ئەدەین بە یەکگرتووکردن وپتەوکردنی بەبازی کۆمۆنیستی.

٤- تێدەکۆشین بە نزیککردنەوەی هەرچی زیاتری یەکیەتیەکان لە قەوارەیەکی نا بیرووکراتی و بەتایبەت بەئەوەی هەرچی زیاتر لەئاستی ناوچەییدا پشت بە کەبونەوەی گشتی کرێکاران ببەستن،.

٥- سیاستی ئێمە بە پێکهێنانی شورا کرێکاریەکان و پارێزدانی بزوتنەوەی کەبونەوەی گشتی وەک هێنگاوی یەکەم بەهەر هادیەک کە، لەگەڵ هەوە وتێکۆشانی کەو کۆمەڵە کرێکاریەکان و هەوتە تێکۆشرەکانی لایەنگری یەکێتیەکان و هاولایەنی بە (بەنمونە پێکهێنانی کەبونەوەی گشتییەکان کە هەندێک لە لایەنگرانی پێکهاتنی یەکێتیەکان پێسەندی دەکەن) ئێمە ئامادەین لەگەڵ ئەو کۆوکۆمەڵە و هەوتانەدا هاوکاری بکەین.

یەکخراوە جەماوەریەکانی چینی کرێکار

دیمانە لەگەڵ کۆمۆنیست سەبارەت بە بەیارنامەی پێسەندکراوی پلینۆمی دەهەم

کۆمۆنیست: لە بەشی یەکەمی بەیارنامەکەدا ئاماژە بەوە دەکرێت کە چینی کرێکاری ئێران بەدرێژایی مێژوو بە بەش بووە لە یەکخراوەی جەماوەری ئاشکرا. گرنگترین هۆکارەکانی بەردەم ئێم بە بەشییە چیە؟ ئێستا پرسیارەکە ئەوەیە کە لەگەڵ هەبونی ئێم هۆکارانەدا پێکهێنانی شورا چۆن گونجاوە کە بتوانرێت بە شێوەیەکی فراوان پێکبهێنرێت و بەشێوەی بەردەوام درێژە بەبوون وکارو چالاکیەکانی بدات؟ ئایا جیاوازی یەکخراوەی شورایی لەگەڵ بەدیلە یەکخراوەییە جەماوەریەکانی تردا بەو ئاستە جدیە کە ئێم یەگرییە واقعیانە لەبەرامبەریدا پوچەڵ دەبێتەوە؟ ئایا یەکخراوی شورایی خۆی لە خۆیدا بەرگری زیاتری لەبەرامبەر سەرکوتگەریەکانی بەرژوازیدا هەیە؟

مەنسور حیکمەت: رەگام بدە سەرەتا ئەوە بڵێم کە نابێت "بە بەشبوونی مێژویی" چینی کرێکاری ئێران لە یەکخراوەی جەماوەری بە

شۆیەکی ڕەها نیشان بدەین. سەردەمانێک لە مێژوی بزوتنەوەی کرێکاری ئەراندا ڕێکخراوەی کرێکاری هەبووە، وەکو سەردەمی پێش سەرکوتی ڕەزاخانی، سەردەمی پاش جەنگی جیهانی دووهەم تا کودەتای ی٢٠ ئاپ(٢٨ مردا) و بەکورتی سەردەمی شەشی ٧٩، گەواهی دەدەن لەسەر ئەوەی کە پێکهاتن وپەرەسەندنی لە شێوازە جیاوازەکانی ڕێکخراوەی جەماوەری هەنابووە دەرەوە، بەڵام بەهەرحاڵ ئەگەر ئەم ٢٠-٣٩ ساڵەی دوای (واتە ئەزمونی ئەم یەک تا دوو نەوەی دواییانەی کرێکاران) وەک بنەما دابنێین، سەیر دەکەین چەند جیاوازییەکی جدی هەیە لە ئاستی ڕێکخراوکردنی جەماوەری کرێکاران لە ئەران و هەموو وڵاتەکاندا، و نەک تەنها وڵاتانی سەرمایەداری پیشکەوتوتردا، بەڵکو زۆریک لە وڵاتانی ژێردەسەڵاتی ئیمپریالیزمدا دەبینین.

ئەم بارودۆخە هەکاری جەراوجۆری هەیە کە لە ئاستی جیاوازدا دەتوانیت لەبارەیانەوە قسە بکەین. یەکەمین ئەو هەکارانەی کە بەبیردێنەوە ئەوانەن: یەکەم گەڕانی خەڵای پێکهاتەی چینی کرێکار پاش چاکسازی زەوی دەیەی چل و هاتنە ناوەوەی بەشێکی زۆر گەورەی دانیشتوانی دیهاتەکان بۆ مەیدانی کاری بەکرێ لەشارەکاندا، ئەمە هەم ململانێی ناوخۆی چینی کریکاری توندکردەوە (ململانێیەک کە تەنها لە ناوەڕاستی دەیەی ٥٠ ی هەتاویدا بە چوونە سەری داهاتی نەوت زۆربوونی ئاستی کارکردنی کەمکردەوە) و کاریگەریشی لەسەر ئاستی خەهوشیاری چینی کرێکاری ئەران دانا. ئەزمونی خەباتی سەندیکایی لە ئابردوی هاوپێشە و پێشەوڕانەکەی دیاریکراودا ئەبەت، وەکو ئستنەکان، پێشەی چاپ و هتد، کە لە دەیەی ٤٠ و٥٠ کان، پێگەی خەیان لە بەرهەمهێنان و بەدەیەکی زۆریش لە کارکردنی کرێکاراندا لەدەستداوە. نەوەی نوێی کرێکارانی بەکرێی ئەران هاوڕێ لەگەڵ پێشەسازی نوێدا، تەکنەلۆجیای جیاوازو بەشنوێیەکانی بەرهەمهێناندا گۆڕیان کرد. سونەتە ڕێکخراوەییەکانی دەیەکانی ئابردو، کە ئیتر هێندە بەهێزو درێژە کار نەبوو. لەم بارودۆخدا لاواز بووە. چینی کرێکارێکی تازە پێگەیشتو کە پێی ناوتە مەیدان بەشی زۆریان ئانەهاتون بە سونەتی خەباتی ڕێکخراوەی کرێکاری و لە مێژوچێی خەباتی ڕێکخراوەیی کرێکاراندا کاریگەری جدی وەرنەگرتبوو. هەکارێکی تر بوونی کەم تا زۆر سەرکوتی توندی سیاسی و دەسەڵاتی ژەمە سەرکوتگەرە پلیسیەکانی ئەرانی سەدەی بیستەمە کە تەنها لە ماوەی سەردەمانێکی دیاریکراو، لە بارودۆخی تەنگژە سیاسیەکان، لە مەوداکەی کەم بوتەوە . هەوڵەکانی بزوتنەوەی کریکاری لە ئەران بە ڕێکخراوبوون وڕێکخراومانەوە بەردەوام لەگەڵ تونەترین سەرکوتی پلیسیدا ڕووبەڕووبوونەوە و ئابڕان وهەڵسوڕاوانی بزوتنەوەی

کرێکاریان لەژیر توندترین چاودێریدا داناوە.

ئەمانە ئەو هەڵکار گشتیانەن کە پێکهاتن وبەردەوامی ێیکخراوە کرێکاریەکانیان لە ئێراندا دژوار کردووە، بەڵام بیرهێنانەوەی ئەمانەش وەڵامی ئەکی کەشکە نادات‌ەوە. پرسیارەکە دەتوانرێت بەم شێوەیە بێت کە بۆچی بزوتنەوەی کرێکاری نێیتوانیوە بەسەر ئەم گیروگرفتانەدا سەرکەوێت؟ لێرەدا ئەبێت هەندێک تایبەت تر قسە لەسەرکخراوەی جەماوەری" بکەین. و ئەمە پێیوەندی بە بەشی دوهەمی پرسیارەکەتانەوە ئەبێت. لەوجێگایەدا کە باس لە شوراو، سەندیکا، وەکو "ئەلگەکانی" ەکخستنی جەماوەری بیردێنیتەوە. ەاستیەکەی ئەوێە کە شورا، سەندیکا، کەمیتەکانی کارگە وهیتر... تەنها "ئەلگەکانی"ەکخراوی جەماوەری نین، ئەو ئەلگەیانەی کە گوایە وەڵام بە پێوستیەک ئەدەنەوە و کرێکاران سەرپشکن کە ئەم ئەلگە یان ئەو ئەلگەیە بە خێیان هەڵدەبژێرن. سەندیکاو شورا بەدیلەکانی بزوتنەوە کەمەڵایەتیە جیاوازەکانن لە ناو بزوتنەوەی چینایەتیدا.

بەدەستەواژەیەکی تر نابێت ئەوانە بەشێوەی پێشنیار وئەلگەکانی ەکخراوی دابەاو لە دەرەوەی کات و شوێن وبەبێ پێشینەو ناوەڕۆکی کەمەڵایەتی و مێژویی دیاریکراو وەربگرین.

بزوتنەوەی سەندیکایی وبزوتنەوەی شورایی و بزوتنەوەی کەمیتەی کارگەکان و هتد یش، بزوتنەوە جیاوازن لەناو دەرونی چنی کرێکاردا. ئەوبزوتنەوانەی کە ناوەرۆکی سیاسی وئاسۆ و کردەوەیەکی جیاواز نوێنەرایەتی دەکەن و تەنانەت کاریگەریان لە توێژە جیاوازەکانی چینی کرێکاردا وەک یەک نیین. بەم پێیە ئەبێت ئەم پرسیارە بەشێوەی دیارتر بخرێتەوو. هەکاری سەرنەکەوتنی بزوتنەوەی سەندیکالیستی و تریدەنیونی لە ئێراندا چی بووە؟ و یان، بزوتنەوەی شورایی بەدیاریکراوی بۆچی نێیتوانیوە وەڵامدەرەوەی پێویستیە ەکخراوەیەکانی جەماوەری کرێکار بداتەوە؟ لێرەدایە کە ئیتر ئەبێت لەباسی ەگری وئاستەنگە گشتیەکان واوتر بچین و وەڵام بە دینامیزمی جوڵانی ئەم بزوتنەوە دیاریکراوانە و کەشکانیان لە ئێران بدینەوە.

ئەگەر کەشکە بەو جۆرە لەبەرچاو بگرین، یەکسەر ئەوەمان بە دەردەکەوێت کە بزوتنەوە واقیعیەکان بە ەکخستنی جەماوەری کرێکاران، بەشێکن لە بزوتنەوەیەکی کەمەڵایەتی فراوانتر کە نەک تەنها لەبەرانبەر بە ەکخراوەی کرێکاران، بەڵکو لەپێیوەند بە هەموو بارودۆخی ئابوری وساسیەوە لە کەمەگەدا ئەتەرناتیفی خێیان

نیشان ئەدەن. بزوتنەوەی سەندیکایی یان بزوتنەوەی شورایی، بەشیکن لە جوڵانەوەیەکی فروانتر بۆ گۆڕینی هەموو کۆمەڵگە لە لایەنەکی تایبەتدا. ئەبەت ئەو بەچونە ساویلکە سۆنتیانەی چەپ بخەینە لاوە کە گوایە حیزبە سیاسیەکان خەباتی وشیارانەو ئامانجدارانەی سوننەرایەتی دەکەن وەکخراوە کرێکارییەکان کارو کاردانەوەی "خەبەخی" کرێکاران بە باشکردنی بارودۆخیان پێچوانە دەکەنەوە.

ڕاستیەکەی ئەویە کە تریدیونیزم وبزوتنەوەی سەندیکالیستی بەهەر ئەندازەیەکیش کە لە هەنگاوەکانی یەکەمی خۆیدا لەسەدەی ڕابردودا بزوتنەوەیەکی "خەبەخە" بووبێت (کۆنبوون)، دەیان ساڵە بەشێکی جیانەکراوەیە لە هەبازێکی گشتی کۆمەڵایەتی، واتە ڕیفۆرمیزم وسۆسیال دیموکراسی. تریدیونیزم، ئەمتەرناتیڤی دیاریکراوی ڕیفۆرمیزم و سۆشیال دیموکراسیە وەک بزوتنەوەیەکی دیارو پێناسەکراوی سیاسی و چینایەتی بە ڕیکخستنی کرێکاران. ئەم ئەمتەرناتیڤە زۆر زیاتر لە چوارچێوەی کرێکاری و پێکهێنانی یەکێتیەکان تێدەپەڕێ. لەگەڵ ئەمەشدا، ئاسەیەکی دیاریکراوی سەبارەت بە شێوەی دەوڵەت بەگشتی، گرفتی شۆڕشگانی بەیاردانی ئابووری و تەنانەت تیئۆریکان و بەرنامە کاری ئابووری دیاریکراو دەخرێتەوو. ئەگەر ئەو بیرۆکانی ئەم ئەمتەرناتیڤە کۆمەڵایەتی-ڕیفۆرمیستی وسۆسیال دیموکراسیە، خەت بکێشن، ئەوکاتە سەندیکالیزم" نەقابەگەری" خۆی لەخۆیدا توانای بوونی بە جوڵانەوەیەکی فراوانی کۆمەڵایەتی نییە. بزوتنەوەی نەقابی، باڵکی کرێکاری جوڵانەوەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتیە کە بیرۆکانی تری وەک ڕابەران و حیزبە سیاسیەکان، ئەمتەرناتیڤە ئابوریەکانیان بە هەموو کۆمەڵگە، سیستەمی ئابووری تایبەت بەخۆی و هیتریش داوادەکات و پێویستی پێیەتی، هەکاری بەبیشی کرێکاری ئێرانی لە نەقابە تەنها ئەوە نییە کە بەرژوازی ڕیگری پێکهێنانی نەقابەکان بووە، بەڵکو لەبنەڕەتدا لەوەدایە کە لانی کەم لە پاش ۲۰ئاپ(۲۸مرداد)وە ڕیفۆرمیزم لە ئێران گەیشتە کۆتایی سەردەمێکی چارەنوس سازی خۆی و لەدوای ئەوکاتەوە جێگایەکی گرنگ لە مەیدانی سیاسی لە ئیراندا داگیر ناکات.

هەر ئەو مەسەلەیە لەبارەی بزوتنەوەی شواریشەوە دروستە. ئەویش تەنها نموونەیەک نییە، بەڵکو ئەمتەرناتیڤی بزوتنەوەیەکی تایبەت و مێلەکی تایبەتە لەناو چینی کرێکاردا بە ڕیکخستنی کرێکاران. ئەگەرچی لەووی مێژوویەوە بەشێکی زۆر شوراکان جێگای سەرنجی ئانارشیستەکان بون، بەڵام زۆردەمێکە کە بەشەویەکی روو لەگەشە لەگەڵ کۆمانیزم هاتنەوە و لەگەڵیدا لەکهەڵپەکراوە. لە

ئەزمونەکانی وەکو کۆمۆنەی پاریس و شۆڕشی ئۆکتۆبەردا، بیرۆکەی شوراکان و دەکخستنی شورایی کرێکارانی بە تیئۆری کۆمۆنیزم وسیاسەتی کۆمۆنیستیەوە چەسپاوە. بزوتنەوەی شورایش بەم دیزبەندیە بەشێکە لە جوڵانەوەیەکی جیاواز، بە ئاسۆ و دورنمای سیاسی، ئابووری و دەیوکراتی تایبەت بەخۆی. بارودۆخی بزوتنەوەی شورایش بە تەواوەتی پێویست ئەبەتەوە بە بارودۆخی کۆمۆنیزمەوە لە ئێران. ئەوەی کە بیرۆکەی شورا لە شۆڕشی۵۷(۷۹م)زاڵ بوو بەسەر بیرۆکەی سندیکایيدا لەناو چینی کرێکاردا، دەنگدانەوەی بە پایەیی و لاوازی ئیفڕمیزم و سۆشیال دیموکراسی و سەرکەوتنی گشتی بیری کۆمۆنیستی وسیاسەتی ئادیکاڵ لەنێو کرێکاراندا بوو. (لەژێرسایەی بارودۆخی شۆڕشگێڕاندا).و ئەوش کە ئەم بزوتنەوەی شورایيە نەیتوانی ئەو هەزو پڕاکتیکەی بەدەست بهێنێت لە سنورداری فکری وکردەیی تایبەتی کۆمۆنیزمی ئێرانەوە لەوسەردەمە دیاریکراوەدا سەرچاوە دەگرێت.

بەکورتی باسی شوراو سندیکا، باسێک نییە بە هەڵبژاردن لەنیوان یەکێک لە"نمونە"کانی دەکخراوبونی جەماوەریدا. ئەمە دەنگدانەوەی کشمەکشی ئەتەرناتیڤکانی دوو میلی بنەڕەتیە لەناوخۆی چینی کرێکاردا. میلی کۆمۆنیستی و ئادیکاڵ ومیلی ئیفڕمیستی وسۆسیال دیموکراسی. ئەگەر شوراکان (لەبەراورد لەگەڵ… یەکێتیەکاندا) بە باوەڕی ئیمە، لە پایەیەکی مادی زۆر گونجاوتر بە پێکهاتن وگەشە لە ئێراندا بەهرەمەندن، تەنها بەهۆی گونجاوی نمونەی ئیکخراوەییکەیانەوە نییە… بەڵکو لە کارامەیی زۆرتریش سەرچاوەی گرتوە لە… سەرکەتنی میلە ئادیکاڵەکان لەناو کرێکارانی پێشڕەو و ئابڕانی عەمەلیدا، و بەهێزتربوونی زەمینە مادیەکانی هەژمونی سیاسەتی کۆمۆنیستی لەدەرونی بزوتنەوەی چینی کرێکار لە بەراورد لەگەڵ سیاسەتەکانی سۆسیال دیموکراسی و ئیفڕمیستیدا. ئەزمونی شۆڕشی۵۷(۱۹۷۹)،و شێوە کارکردی کرێکارانی پیشڕەو، بارودۆخ و هەواڵی جوڵانەوەی سندیکالیستی لەبەراورد بە جوڵانەوە شورایيەکانی ئەمڕۆ دەوری روولەگۆشەی کەبونەوە گشتیيە کرێکاریيەکان لە خەباتی ئیستای کریکاراندا بەگەی ئەم راستین.

پێویستە بڵێم کە ئەم قسەیە ئەوە ناگەیەنێت کە کۆمۆنیستەکان لەسیاسەتی خەیاندا جێگایەک بۆ نەقابە قایل نین، و، نابێت ببنە هەڕسوای یەکیەتیەکان و لە مەژوشدا نەبوون، باسەکەی من ئەوەیە کە هەمیشە کۆمۆنیستەکان نەقابەکانیان وەک ئاستیەکی بابەتی لە بزوتنەوەی کرێکاریدا، وەک بڕئەنجامی کاری میلە کۆمەڵایەتیە نا کۆمۆنیستیەکان بینیوە لەنیوان کرێکاراندا و بوونیانی بە فۆرمی

ناسیۆ. هەر بۆیەش کە ئەم هەمیشە لە ئەدەبیاتی کۆمۆنیستیدا لەگەڵ کۆشەی "شۆڕشی مانگانە"ی کۆمۆنیستەکاندا لەگەڵ بزوتنەوەی تریدیۆنیستی ووبەووە دەبینرێو کەمتر لەگەڵ وەستخستنی بزوتنەوەی تریدیۆنی لایەن کۆمۆنیستەکانەوە. (ئەزمونی سندیکا سورەکانی کەمینترنیش هاوێیک بوو لە پێناو پێکهێنانی ئینتەرناتیۆنالێکی ئادیکاڵ لەبەرامبەر تریدیۆنیزمیکدا کەلەژێر کاریگەری سۆشیال دیموکراسی) دا بوو.

باسکە ئاوێیە کە تریدیۆنیزم ئینتەرناتیۆنالیزمێکی تایبەتی کۆمۆنیزم نییە بەڵکخراوکردنی کرێکاران. ئەم ئینتەرناتیۆنالە تایبەتیەی کۆمۆنیزم بزوتنەوەی شورایی. لەگەڵ ئاوەشدا کۆمۆنیستەکان لەژێر دەخدا لەژێر کاریگەری بارودۆخێکی دیاریکراودا، لەگەڵ ئەرکی بەشداری کاریگەر لە یەکیەتیە کرێکاریەکان و یان تەنانەت هاوە لە پێناو دامەزراندنی یەکیەتیدا ووبەووە دەبنەوە. کۆمۆنیستەکان هەمیشە توخمی کاریگەری بزوتنەوەی یەکیەتیەکان بوون، بەڵام مەژویەن بزوتنەوەی کرێکاری پیشانیداوە کەلە هەر جێگایەک سیاسەتی کۆمۆنیستی بووبێتە سیاسەتیکی سەرکەوتو لەبزوتنەوەی کرێکاریدا، شوراکان سەریان دەرهێناوە و پەرەیان پێداوە.

دواتر بەرگری ئەم لەشورا تەنها سەرچاوەی لاوازە نگرتوە کە ئەم نمونەیە شانسی زەرتری بۆ پیادەکردن هەیە، وەیان لەبەرامبەر سەرکوتگەریەکانی بەرژوازیدا باشتر بەرگری دەکات، ئەگەر بۆ شاوەیش نەبێت ئەبێت کارێک بکەین کە بۆشاوەیەی لەبێت. ئەم ئەمانەوێت، وەک کۆمۆنیست، ئینتەرناتیۆنالیزمی بزوتنەوەی خەمان بۆ بەڵکخستنی چینەکەی خەمان جارێکی تر دەخینە ووە. ئەلبەتە جارێکی تر، چونکە مەژوی کرێکاری بەردەوام مەیدانی ووبەووبونەوەی ئینتەرناتیۆنالیزمی کۆمۆنیستی وەیفەرمیستی مەیدانی بەڵکخستن و کاری کرێکاری بووە. ئاوەی کە یەکیەتیەکان لە وەاتانی سەرمایەداری پیشکەوتودا گەڕاون بەشاوەیەکی بەردەوامتر بۆ یەکگرتنی کرێکاران (ئەبێت بۆ ئاسۆ و سنوردارێکانی یەکیەتیەکان)، بۆ دەلیلە نەبووە کە کرێکاران چونەتە بنج وبناوانی و لە سودەکانی ئەم"نمونا"نیان لەکداوەتاوەو سندیکایان بەگونجاوتر دیاریکردوە، بەڵکو بۆ دەلیلە بووە کەسیاسەتی ئادیکاڵ بەشاوەی گشتی، بەسەرنجدان لە سەقامگیری سەرمایەداری لەدوای شەڕی جیهانی دووەم. بەسەرنجدان لە پشتیوانی چەپی بەرژوازی لەو وەاتانە پاشکشەی لە ێفەرمیزم کردوە. ئەم کەشمەکەشەی کە لە نەوان ئەم ەبازدایە لە بارودۆخی شەشگەانە و تەنگژاویدا باشتر دەبینین. لەدوای شەشی

ئۆکتۆبەر، ھاوبەشۆی یەکیەتیەکان لەگەڵ شوراکان وکۆمیتەی کارگێکاندا توندبوو. ھەر ئەمەش ئەبینین کە چۆن لەگەڵ لاوازبوونی بزوتنەوەی سۆندیکایی لە ئەورپای ڕۆژاوادا، ھاوەدان بە دامەزردانی ئێتەرناتیفی کرێکاری لەپناو ڕێکخستنی جەماوەر لەدەرەوەی بونیادی یەکیەتیەکاندا فراوان بتەوە.

ئەم ئێتەرناتیفی تایبەتی خەمان جارێکی تر دەخینەو، بەبە ئەوەی پشت بکەینە بزوتنەوەی سۆندیکایی (ئەگەر ھەبێت) وەیان زۆرۆتیان (بەڵێ بەرچاوگرتنی بارودۆخی ئیستا کرێکارانی ئێران) نکۆی لێبکەین. بەدنیایی ئەگەر سۆندیکاکان، تۆانێت بگریمانەی ئەوەش کە ئەگەر ڕیفەرمیستیش بوونایە، لەئێرانی ئەمەدا بوونیان ھەبوایە، ئەم وەک خاڵێکی بەھێزی جدی بە چینی کرێکاری ئێران ھەژمار دەکرێت. بەدنیایەوە کەمۆنیستەکان بەفراوانی بەشداریان دەکرد، بەدنیاییەوە بارودۆخی کرێکاران لەوە باشتر دەبوو. بەڵام تەواوی کێشەکە ھەر لەسەر ئەو "ئەگەرە"یە. کەبزوتنەوەی سۆندیکایی لەئێران زۆرتر دورترە لەبزوتنەوەی شورایی بە ئەوەی بگەڕێت بەبوونێکی مادی. لەبارودۆخێکی وادا ھەکارێک نییە بەئەوەی کە کرێکاری ڕادیکاڵ وسۆسیالیست ئێتەرناتیفی خۆی نەخاتەوو، ئێتەرناتیفێک کەبەھۆی بارودۆخی تایبەتی ئێرانەوە، کە لەبەیارنامەکەدا باسی لەکراوە تۆانێت پێشوازی گشتی کرێکاران بە ئەو زیاترە و ئەستاش ماتریاڵێکی زۆر بە پێکھێنانی ئەوە پێدابووە. ئەم دۆخەن شوراکان ڕێگایەکی چینایەتی تر بە ڕێکخستنی چینی کرێکار نیشان ئەدەن ئیرادەی ڕاستەوخۆی کرێکاران باشتر دەرئەخات، یەکگرتویەکی قوڵتر دەنێتە ئاراوە، قۆناشتی دەستەو تاقمی لەنەوانیاندا قایمتر ناکاتەوە. کەمتر ڕێگا بە کاریگەری بەرژوازی ئەدەن، چوارچێوەی باشترن بە نیشاندانی ڕادیکاڵیزمی کرێکاری، لەم ڕووەوە خەمان بە ھەڵسوڕاوی بزوتنەوەی شورایی لە ئێران ھەژمار دەکەین وکرێکاران بانگەوازی دەکەین بە خۆباتکردن بەرەو پێکھێنانی شوراکان.

کۆمۆنیست: ئەزمون نیشانی داوە کە تۆانێت کاتێکیش کە ڕێکخراوە کرێکاریەکان خۆیان بەسەر بەرژوازیدا ئەسپێنن و دەوڵەتکان ناچار ئەبن کە بوونیان بە فۆرمی بناسن، ھەوڵێکی ڕێکخراو بەدەخرێت بە ئەوەی لەناوەوە ملکەچیان بکەن و ئیتر نەتوانن وەسیلەیەکی سەربەخۆی کرێکارانبن. ئایا ناکرێت کە ڕێکخستنی شورایی کرێکارانیش توشی ھەمان چارەنوس ببێت ھەر وەک چۆن ھەندێک لە یەکێتیەکان لە ئەمریکاو ئەوروپا دوچاری بوون؟

مەنسور حیکمەت: ئەزمون ئەوەی لە بارەی یەکێتیکانەوە نیشانداوە، بەڵام نمونەی ئەو شورایانە زۆرکەمن کە لە"ناوەوە" ملکەچ کرابن و درێژەیان بە تەمەنی خۆیان دابێت. شوراکان، ئەگەر هەربەوشێوەیەی کەجگەی مەبەستی ئەمەیە چوارچێوەی کاری ڕاستەوخۆی کرێکاربووبن، بەگشتی لەگەڵ سەرکەوتنی بەرژوازیدا سەرکوت دەکرێن ولەکاردەخرێن. ئەبێت دەکرێت بتوانی بارودۆخێک بسەپێنیت کە شوراکان بە ناوەرۆکی واقیعی خۆیانەوە ئامادەببن. بەڵام لێرەدایە کە بە بەرژوازیش شورا تەنها شێوازێکی ڕێکخراوەی کرێکاران نیە، بەڵکو بزوتنەوەیەکی ڕادیکاڵ و واقعییەو ئەبێت سەرکوت بکرێت، بەشێوەیەکی باو لاوازی شوراکان و سەرکەوتنی کۆنەپەرستی لەشکست پێهێنان و داخستنیان کەش دەبێت بە دامەزراندنی شێوازی پارێزگارانەترو جەگەی کۆنترێتری ڕێکخستنی کرێکاران.

کۆمۆنیست: لێرەاستیدا درێژەپێدانی مۆنتیقی ئەم باسە ئەوەیە کە ئایا شوراکان دەتوانن لەسەردەمی ناشۆشگێرانەدا بوون و خەباتکاری خەیاڵی وەک ڕێکخستنی جەماوەری کرێکاران بپارێزن؟ لەبارودۆخی ناشۆشگێرانە و سەرکوتی سیاسیدا نوێنەری وشیاری و ڕابەرانی ڕادیکاڵی چینی کرێکار توانای خۆ دەرخستنیان نییە لە کۆبونەوە گشتییە کرێکاریکاندا، باشتر وایە بڵێین بەردەوامی، ئەم مەیدانە بچێی دەهێنەوە بە ڕابەرانی سازشکار و خۆپارێز کە جەماوەری کرێکاران ڕاکێشن بەدوای خواستی بەرژوازیدا. تەنانەت ئەگەر ئەو کرێکارانە لەشوراشدا کەبووبێتنەوە. ئایا بەواقعی دەکرێت لەژێر سایەی یەک ئیستیبدادی ڕەشدا ریکخراوەکی جەماوەری ئەوتۆ هەبێت کە بگوترێ ئەوەی خەیان دەناسێنن(نایانەوە لەچوارچێوەی ئەو یاسایانەدا بمێنێتەوە کە ئیستا هەن)؟

مەنسور حیکمەت: ئەوەی کە ڕێکخراوەکی جەماوەری لەبارودۆخێکی ناشۆشگێرانەدا بەجێنگاوەری بمێنێتەوە دەگەیتەوە بە چەند هەکاریک. دەبێ بزانین پارسەنگی هێزەکان لە کۆمەڵگەدا کە جێگای باسکەمانە چۆنە؟ چوارچێوەی قانوونی خەبات تا چ ڕادەیەک تەسک بێتەوە. پەیوەندی بەزەر هەکارەوە پەیوەستە. ئەبێت سەیر بکەی لەکۆمەڵگەی جەگە سەرنجی ئەمەدا هاوسەنگی هەز بچ جەرەکە. چوارچێوەی یاسای خەبات تا چ ئاستێک بەرتەسکراوەتەوە. سونەتە خەباتکارەکانی کرێکاران تا چ ئەندازەیەک ڕیشەیان داکوتاوە، ڕابەرانی کرێکاران لەم دەورەیەدا بەدوای چ سیاسەتێکەوەن، و بەگشتی ئامادەیی و ڕاوەستاوی خەباتکاری لەو هەل و مەرجەدا دەکرێ چ ماناو چ ڕێژەپەدانێکی دیاریکراوی هەبێت، بەڵام بەهەرحاڵ هەر

وەک تاقیکردنەوەی بزوتنەوەی نەقابی دیارە بەشیوەی گشتی سنفی بووە، نیشانی داوە، بەردەوامی و ئاوەستاوی و ئامادەیی یەکخراوەکی کرێکاری بەتەواوی پێویستی بووە هەیە کە تا چ ئەندازەیەک بتوانێ جەماوەری کرێکاران لەمەیداندا ڕابگرێ، تا چ ئەندازەیەک بتوانێ ببێتە وەسیلەی خەباتی فراوانی جەماوەریان و چەندە کرێکاران ئەیان ئەبیت لە بەیاردان و سیاسەت داشتن و بڕیاردان پشتگوێ بردنیدا . بەم شێوەیە شورا ئێستاش ئیمکانی زیاتری هەیە، چونکە فەلسەفەی وجوی یەکخراوکردنی کاری جەماوەری و دەرخستنی وجودی کرێکارانە، بە پێچەوانەی تاقیکردنەوەی زەرەک لە نەقابەکان.

بەهەر شێوەیەک بێت خستنەڕووی پرسیارەکە بەم شێوەیە زەر موجەد وگریمانەییە. حزبی کۆمۆنیستی ئێران لە کات وشوێنی دیاریکراودا، لەوپاتیکی دیاریکراو و لە قوناغێکی دیاریکراوی خەباتی چینایەتیدا لە ئێران، بانگەوازی کرێکاران دەکات بۆ کۆبوونەوەی گشتی و بزوتنەوەی شورایی، هەر ئەمەش ئەو سەرکوتە ڕەشەو ئەم بارودۆخە ناشەشگەڕانەیە لەئارادایە، و هەر ئەمەش خەباتی بەردەوامی کرێکاران نێک لەلایەن ئەو یەکێتیانەی کە یاسای بوونی بەرژوازیان قبوڵ کردوە، بەڵکو بەتوانای ئەو کرێکارانە ئەواتە پشتگوێ کە ئامادەن پەیکانیان لەسنورداری توانای یاسایی خەبات (کەلە ئێراندا زەربە یاخە) بخنە دەرەوە. بەپێچەوانەی دەستورو بەبڕچاوی سەرکوتگەرکانیەوە، بشتگوێکی نایاسایی کۆبونەوەی گشتی پێکدەهێنن. بشتگوێی نایاسایی مان بگرن، خەپیشاندان بکەن و هیتر، ئەگەر کەسێک پەیدا ببێت کە بشتگوێکی جگە لەمە واتە بانگەی "یاسایی"، یەکێتیێک پێک بهێنێت کەلە ڕوانگەی دوەتەوە مافی یاسایی هەبێت مان بگرێت و یاساکانی کاری لا پەسند نەبێت و بتوانێت کرێکاران لەدژی ڕێکبخات، دەرگای ئەنجومەنە ئیسلامیەکان دابخات و شورا ئیسلامیەکان ڕاماڵێ و بواری هەڵسوڕان بدات بە ڕابەرانی کرێکاری، ئەمە یەکەمین کەسانێک دەبێن کە دەستکانی بگوشین!

کشمکێ ئەویە کە یەکێتیێکی یاسایی لەو شێوەش ئەبێت بەسەر دوەدا بسەپێنرێت. سەرکوت ئەونەدە ڕەش و قورسە کە هەر ناڕەزایەتیەکی کرێکاریی نایاساییە. لەم بارودۆخدا تەنها بزوتنەوەیەک لەگەڵ ئەم واقعیەتەدا دەتەوە کەبتوانێت ئەوخەباتە کرێکاریە نایاساییەی کە هەرچەنێک بێت هەیە، ڕابەرایەتی بکات، ڕێکبخات و یەکگرتوی بکات، بزوتنەوەیەک کە بتوانێت مافە

بنەڕەتیەکانی کرێکاران بەسەر بەرژوەزی ویاساکانی بەرژوەزیدا بسەپێنێت. ئەو بزوتنەوەیە، بزوتنەوەی شورایی، بزوتنەوەی کۆبوونەوە گشتیەکانە، نەک بزوتنەوەیەک کە خاڵی بەهێزی خۆی لەڕێسمیەتی یاسایی لەپشتەوەی خۆیی لەلایەن دەوڵەتە سەرکوتگەرەکانی ئیستاوە دانابێت. بزوتنەوەی تریدیۆنی پۆستی بۆلشەیڤیک ئارامی هەیە لە یاساکانی بەرژوەزیدا و پلانێک لە مەڕەتی کارکردنی یاسایی کە لە ئێران زۆر بەکەمی هەبووەو ئەمڕۆش لەهەموو کاتێک کەمتر هەیە.

خەباتی ئابووری کرێکاران بەڵای ئەمڕۆ گرنگیەکی حەیاتی هەیە. بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە سیاسەتی تریدیۆنی لەپشتر بەبەروارد بە سیاسەتی شورایی. ئەوە بەبیر دەهێنمەوە کەلەڕاستیدا ئەمڕۆ کەسێک نییە لەو جۆرە خەشباوەریەی هەبێت، مەگەر لە پێی تودەیی وئەکسەریەتی (حیزبی شوعی ئێران وباڵی زەرینەی چریکە فیدایەکان.و)، بێت. هەر سەندیکالیستێک کە بیروبۆچوونێکی واقیع بینانە وبەناچاری کەمێک ڕادیکاڵ بێت، ئەو تیدەگات کەتەنانەت دامەزراندنی سەندیکاکان پۆستی بە خەباتێکی بەرفراوانی "نایاسایی" کرێکارانە کە ڕێکخراوەی خۆیان دەوێت. لەم ڕووەیە کە هەندێک باس لە "سەندیکای نهێنی" دەکەن، واتە نەقابەی نایاسایی، نەقابەیەتی نا ئاشکرا و ناجەماوەری، کە ئەمە بەتەواوەتی لادانە لە مەبەست، چونکە بەیار بوو باسی شوراو سەندیکا وەڵامی کێشەی ڕێکخراوبونی ئاشکراو جەماوەری کرێکاران بداتەوە. باسکەی ئەمە ئەوەیە کە تەنانەت لە بارودۆخی ئیستبدادی بەرژوازی و ئیسلامی ئیستادا توانای پێکهێنانی ڕێکخراوەی ئاشکراو جەماوەری کریکاریی هەیە کە بوونی خۆی بەسەر دەوڵەتدا بسەپێنێت. ئەوڕێکخراوانەی کە بیگومان پەیوەندی نزیکی دەبیت لەگەڵ ڕێکخراوە نهێنییە حیزبیەکان و دەستە نهێنییە کرێکاریە پشرەوەکاندا. نە سەندیکای یاسایی وەڵامی کێشەکەیە و نەسەندیکای نهێنی. یەکەمیان خیاڵاوی و خیاڵ بزوێنە خیاڵاتی ڕیفەرمیزمی لەئێران دەرئەبرێت دووەمیش نیشانەیەکی تری داماوی سۆشیالیزمی خەڵکی ئێران لە تێگەیشتنی نیازەکانی خەباتی کرێکاری لەبواری ئاشکراو جەماوەریدا و ئەلتەرناتیفیکی زیندگرایانەو ڕۆشنبیرانەیەو پەیوەندی بەو مەسەلەیەوە نییە کەباسی دەکەین.

ڕۆگای واقیعی، ڕۆگای کەمۆنیستی، بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی و لە پێگەشتنیدا بزوتنەوەی شورا کرێکارییەکانە. ئەوەی کە ئێگەر ئەم بزوتنەوەیە گۆشە بکات ودەوری شەرشگێری دواتردا بچێتە لوتکە،

دواتر ئەگەر هات و شەرش تەکشکا چارەنووسی چی بەسەر دێت، ئەمە باسیک نییە لە ئێستادا یارمەتیمان بدات بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو مەسەلەیەی کە لەسەری ناکۆکین.

کەمانیست: لە پێشکی بەیارنامەکەدا مەیلە نەقابیەکان هەر وەکو مەیلە خەپارەزکان بەشوەیەکی نەرێنی ئاماژیان پێدراوە، ئایا نەقابیەت جیا لەو ڕێگەیەی کە دەتوانێت بیبێت لەسەردەمە مۆژوویە جیاوازەکان و هەلومەرجە جیاوازەکانی بزوتنەوەکەدا، مەیلەکی نەرێنیە لەناو بزوتنەوەی کرێکاریدا؟

مانسور حیکمەت: پێشکێکانی بەشی گشتی بریارنامەکە بەهیچ شەوەیەک ئاماژێکی ئاستەوخۆی بە سەندیکا تێدانییە. لەوانەیە مەبەستتان لە پێشکی بەشی کۆتایی (بەشی د:"سەبارەت بە سەندیکا") یە لەڕشدا باسی سەندیکالیزم وەک مەیلەکی نەرێنی نەکراوە.

باس لەسەر وردبینی تەرو تەسەلی ئەزمون و واقیعیەتەکە کە تیدا خاڵە لاوازەکانی سەندیکا ئاشکرابووە. ئەزمونی سەندیکاکانی هەتا ئێستا، مۆژوی بزوتنەوەی سەندیکایی مەبەستی مۆژوی سەندیکالیستەکان نییە، مۆژوی خودی سەندیکاکانە. بەتوانایییان لە بەدیهێنانی یەکیتیەکی فراوانی چینایەتیدایە، بەکردەوە نزیک بونەوە تا ئاستی پەیوەندی زەرنزیکیان لەگەڵ سیاسەت و هێزەتە حیزبی و ئیفەرمیستی و سۆشیال دیموکراسیەکان، دورکەوتنەوە لە دیموکراسی ئاستەوخۆ و دەرکەوتنی سیستەمێکی بەهێزبردنی بیرکراتی (تا ئاستی دیاریکردنی سەرکی هەتاهەتایی لە زەرەک لە یەکیەتیەکان و بە ئیرادەیی کەبونەوەکانی ئەندامان و جەماوەری ئەندامی نەقابە)و هتد. کە لە بەیارنامەکەدا بە کورتی ئاماژیان پێدراوە، بەشکێن لە تایبەتمەندیە دیاریکراوەکانی تریدینیزم. بەوشەویەی کەبەکردەوە ئەم بزوتنەویە کاریکردوە، بەڵام هیچ یەکێک لەوانە بەس نییە، بە ئەو بانگەشەیە کە سەندیکالیسم بەشەویەکی گشتی "مەیلەلی منفی"یە. ئەبەت لەکەینەوە لەگەڵی سەندیکاکان لە چوارچەوەی کەمایەتی و مۆژوویی دیاریکراودا بکەین. لەبەشی زەری قەناغەکاندا سەندیکاکان، تەنها وەسیلەی خەباتی جەماوەری کرێکاران بوون. مەعدەنچیەکانی بریتانیا ئەمە بەکردەوە جگە لە یەکەتی کرێکارانی مەعدەنچی شتێکی تر شک نابەن بە بڕگری لەمافەکانیان. یەکەتیە کرێکاریەکانی ئەفریقای باشور دەورەکی زەر پەشەوانەتر لە سەندیکاکانی ئەوروپای ڕۆژاوا دەگێڕن. کەموکوڕی ئەم ڕێکخراوانە هەرچی بێت، ئەوان لە قوناغەکی دیاریکراودا وەسیلەی خەباتی کرێکاران بوون.

بەهام مەسەلەکە ئەوەیە هێزەکستنی تریدینی لەو پێگەی هەیەتی بە بڕاورد لەگەڵ چ ئەگەرناتیڤێک و لە چ بارودۆخێکدایە هەستیارنگاندنی بە دەکرێت. دوای شەڕی ئەکتەبەر، لە ڕووسیا یەکێتیە کرێکاریەکان، بەماوەیەک ببوونە حزبی سازشکارو ڕیفۆرمیستەکان. بە کرێکارانی ئێران، ئەمە هەبونی یەکێتیەکی بڕدەوام کە تەنانەت بڕگری لەمافی بژێک لە کرێکاران بکات، دەستکەوتێکی ئەرێنی وبەنرخە، بەهام ئێگەر ئەمە لەبارودۆخێکدا قسە دەکەین کە ئەم یەکیەتیانە بوونیان نیە، بارودۆخێک کەبزوتنەوەی کەبونەوە گشتی و شورایی خەی ئەگەرناتیڤێکی واقیعی تر دەخەنەوو، ئیتر ناکرێ ئەمە لەسەر ئاو باوەڕی "سەندیکا هەرچەنێک بێت لە هیچ باشترێ" ناوەندی قورسایی سیاسەتی حیزبێکی کرێکاری بە پێکهێنانی سەندیکاوە ئاراستە بکەین.

کەمانیست: هاوەدان بە پێکهێنانی سەندیکا لەبارودۆخێکدا کە کرێکاران لە هەموو جارێ هێکخراوێکی جەماوەری بە بژن بەو مانایە نیێ کە لایەنگرانی سەندیکا ئیانەوێت لە چوارچێوەی سەرمایەداریدا بمێننەوە. دەکرێ بەڕگەشیان ئاوە بێت کە ئێگەر کەشەی بنەڕەتی هێکخستنی کرێکارانە لە هێکخراوەی جەماوەریدا، پێویستە روو بکرێتە ئاو شێوازە ناسراوە لە ێیکخراوبوون. چونکە ئاسانتر دەتوانرێت بوونی بەدەوڵەت قبوو بکرێت. ئەم کارە گونجاوەو زەر لایەنی کردەیی تێدایە. ئاشکرایە کاتێک کەمپەگەو چینی کرێکار ڕووبکەنە شەرش، سەندیکاکانیش بەپێی بارودۆخەکە هەڵدەستێت بە گیانی دژەریکی نا متەعارف" نائاسایی" واتە گونجاوی لەگەڵ بارودۆخەکەدا دەگرێتە ئەستۆ. لەبڕامبەر ئەم بەگە هەنانەوانەدا چی دەڵێن؟

مەنسور حیکمەت: بوارم بدەن با خاڵێک ڕەشن بکەمەوە. ئایا سەندیکا لە کاتێدا "هێکخستنی ناسراوە" یان نا، بەپێی ئارەزویی دامەزرێنەرکانی دەگەڵدرێت؟

بەبەچونی من یەکەمیان دروستە و سەندیکا شێوازێکی ناسراوی هێکخستنی کرێکارانە و "هێک وتەی ئەمەژی ئەنجومەنی دامەزرێنەری سەندیکا. ئەوگریمانەی ئەمە کەلەسەر بنەمای ئەوەی سەندیکا لەسەردەمی شەشگەڵانەدا شەوکاری دەگەڵێت. بەجۆرێک کە گونجاو بێت لەگەڵ هەلومەرجی تەردا، بە نمونە ڕادیکاڵتر ئەبێت یان لەقەبارەیێکی تردا و بشەوەیێکی تر کار دەکات، بەهایێکی کردەیی زەری نیێ، هەر بەوشێوەی کە ئەمەش ناتوانین ئەمە بەبیانوی سەرکوتەوە حیزبێکی ڕیفۆرمیست دروست بکەین وپێیمان بدەین کە لەسەروبەندی شەشدا لە کاتی خێدا بیگەین بە حیزبێکی کەمانیست،

لایەنگرانی سەندیکاش ناتوانن ئەمە سەندیکای ڕاپەڕاو دروست بکەن (واتە سەندیکای جێگای ئازمەندی دەوڵەت) و بەڵکو بدەن لە سبەینێی تەنگژەی سیاسیدا بیگەڕێنن بۆ ئەرگانی دەسەڵات وکاری ڕاستەوخۆی جەماوەری. ڕاوتی خەباتی چینایەتی سیناریۆی لەم شێوەیە پێسەند ناکات. ئەوە بنیاتنەرانی سەندیکا نین کە چارنوسی داهاتوی سەندیکا دیاری دەکەن، بەڵکو تایبەتمەندیکانی خودی جوڵانەوەی سەندیکالیستی وتوانایکانی سەندیکایەک "شێوەیکی ناسراو" کەمەرج دادەنێ بۆ درێژەی کاری سیاسی و خەباتی داهاتوی، ڕابەران و کرێکارانی ڕێکخراو تیایدا.

بزوتنەوەی سەندیکایی، هەتا ئەو ئاستە کە لایەنگرانی ئاوڕشدا لە پێکهێنانی وشیاری سیاسی کرێکاراندا دەور ئەگێڕن، ئەوان بە ئاسانی ڕێحیەتی سەندیکایی بار ئەهێنێت. ئەمە پێناسەی سەندیکایی بە خۆی و ئەو پێگە کەمەایەتیە کە هەیەتی ئەو مرۆڤانە دەکشێتە مەیدان کالەگەڵ خۆیا دێنەوە دیانکاتە هەڵسوڕاوانی خۆی. نازانم ئایا بەڕاستی ڕاوتێک بەگەی گریمانەیی ئەوەی بە بەرگری لە سەندیکا پشنیار کردوە یان نا. لایەنگرانی ئاوڕشدا وەڵامی من ئاوایکە ئەم جارە بەگانە پشتیان بەستووە بە دەربڕینی زهنی و خەبەخشانە "لەنیاریستی" لەتایبەتیەکان و تایبەتمەندیکانی بزوتنەوە کەمەایەتیەکان بەشیوەیکی گشتی و بزوتنەوەی کرێکاریی بەشێوەی تایبەتی.

بەڕام باسی بنەڕەتی من ئاوایە کە بەهیچ شێوەیک ئەم بەگەیە گرێی ئەمە ناکاتەوە، لەبەر ئاوەی بەبەچونی من مەرجی شیاوی ڕێکخستنەکی جەماوەری لە ئەرانی ئەمەدا ئەمە نییە کە بە ئەملاولا لە سبەینێی شەشیشدا ئەرگانی کاری شەشگەڵانەش بێت. بە ئەمە تەنانەت هەرەوزیەک و سندوقیکی کریکاریش نرخ و بەهای تایبەتی خۆیان هەیە. کیشەکە لەردا نییە. کیشەکە لەسەر واقعی بونی ئەو ئەتەرناتیڤە، جدی بوونی لەپێیوەند بە ئاستی خەبات و داخوازییە کرێکاریکان و بارودۆخی کەمەایەتی و سیاسەتی زاڵ بەسەر کەمەگەو نرخ و بەهای بە بەراورد لەگەڵ ئەتەرناتیڤی سۆشیالیستی وادیکاڵ بە هەر ئەم بارودۆخەی ئێستایە. ئەمە تەنها لەبەر ئاوە نەبووینەتە لایەنگری شورا چونکە دروست "سبەینێ" شورا کاری شەشگەڵانە دەکات و سەندیکا نایکات. بەڵکو ئاوەها و لاوەش گرنگتر بەدەولیلیەی کە هەر ئەمە بزوتنەوەی شورایی و بزوتنەوەی کابۆنەوەی گشتی توانای ڕێکخستنی کرێکارانیان هەیە بۆ بەرگریکردن لە ماف و بەرژەوەندیکانیان. ئەبەتە ئەبەت جارێکی تر ئاماژە بەوە بکەم کە

ئەو سەندیکالیستانەی کە ئێستا نەوەت لە سبەینێی شۆشدا کاربکەن، ئەمە بە پێچەوانەی نمونەکەی ئەوەو، نەک باس لەسەندیکای ئاشکراو یاسای و جەماوەری ناکەن، بەڵکو باسی لە سەندیکای نهێنی دەکەن. وەک وتم ئەمە پێشەل کاریەو هەڵهاتنە لە کێشەی پێوستی کرێکارانی ئێران بە ڕێکخراوبونی جەماوەری لەگەڵ توانای خەباتی ئاشکرا و فراوان. ئەو کیشانەی کە بەبەرای ئەمە بزوتنەوەی کەبونەوەی گشتی دەتوانێت وەڵامی پێبداتەوە.

کەمێنیست: لەگەڵ ئەم وردەکاریەدا ئەو خاڵەی بەیارنامەکە دەڵێ ئەمە پشتیوانی لە هەوڵی کرێکاران بۆ دامەزراندنی سەندیکا دەکەین. لەوەی کردەییەوە زیاتر ڕوون بکەنەوە. ئایا لەیەک کاتدا هەوڵدان بۆ پێکهێنانی ڕێکخستنێی شورایی و لە هەمان کاتدا بەرگریکردنی چالاکانێ لە کرێکارانێک کە هەر لەو جێگایەدا بەنیازی دروستکردنی سەندیکان لەکردەوەدا ڕووبەڕووی کێشە نابێتەوە؟

مەنسور حیکمەت: ئەمە پشتیوانی لەهەوڵی کرێکاران دەکەین بۆ پێکهێنانی سەندیکا، چونکە بەجیا لەڕاگەیاندنی هەوڵەستی حیزب بۆقازانجی شوراو بەجیا لەوەی کرێکارانی ڕادیکاڵ و کەمۆنیست بەدوای بزوتنەوەی کەبونەوەی گشتی و ئینتەرناتیفی بزوتنەوەی شورایەوەن، هەموو کرێکاران لەپشت سەری ئەمەوە ڕێز نابەستن. چینی ئەمە هەر بەجۆرێ لە شێوازی جۆراوجۆردا خەریکی کاری سەنگەر لەدانە لەبەرامبەر بەرژوازیەدا، یەکێک لەو شێوازانە هەوڵدانە بۆ دروستکردنی نەقابەکان، چ نهێنی و ئاشکرا یان هیتر. ئیمە پشتیوانی لەهەر سەنگەر لەدانەکی کرێکاران دەیکەن و هەوڵدەین بۆ بەهێزکردنی. ئیمە هەردوو خشتەک کە کریکاران لەخەباتیاندا لەسەریەک دایان نابێت تەکی نادەین، بەڵکو هەوڵ ئەدەین بۆ بەشداری خەمان، لەگەڵ پشتیوانیکانمان و فیداکاری لە ڕێزی هەر ڕوبەڕوبونەوەیەکی چینایەتی، ئەم هەوڵانە بەرەو ئەولایە بەرین کە بەبەرای ئیمە بەرژەوەندیە واقیعیەکانی کرێکاران لەوەدا دەستبەر دەبێت.

ئامانجی ئەمە ئەوەیە کەبزوتنەوەی کرێکاری هەرچی زیاتر بەهێز بێت لەبەرامبەر بەرژوازیەدا. ئەگەر سیاستی ئەمە ببێتە سیاستێکی هەمەلایەنەی ناو دەرونی چینی کرێکار، دڵنیاین کە هێزی کرێکاران دەگات بەباشترین شێوە، بەڵام مادام کە هاوکات لەگەڵ ئەمەدا مەیلی خەباتکاری تر لە ناودەرونی بزوتنەوەی چینەکەدا دەست بە کاری پێکهێنانی شێوازی تر لەیەکگرتن ببن. ئەمە هاوکاریان دەکەین و لەهەمان کاتدا هەوڵ ئەدەین بزوتنەوەی کەبونەوەی گشتی و شوراکان

زۆرترین کاریگەری و متمانە لەنێو کرێکاراندا بەدەست بهێنن، چونکە باوەڕمان وایە کە کرێکاران لەم ڕێگەیەوە دەستیان دەگات بەهێزو تواناییای واقعی خۆیان لەخەباتی ئێستا و لە خەباتدا بۆ بەدەستهێنانی داخوازیاتی سیاسی. ئەگەر ئەمڕۆ کرێکارانێک بیانوێت سەندیکایەک دابمەزرێنن، بەدڵنیاییەوە ئەمە سەرنجی ئێوان بۆ ئیجابی بوونی هەوڵدان بۆ پێکهێنانی شوراکان ڕادەکێشێن، لەڕێگای پەرەپێدانی بزوتنەوەی گشتیکان، بەڵام ئەگەر کەسانێک هەر ئێستا چەند هەنگاوێک لەم ڕێگایەدا چووبنە پێش، ئەگەر بەڕاستی هەنگاوێک بەرەوپێکهێنانی نزیکابوونەوەی جەماوەرستیان چووبنە پێش، دەتوانن کرێکارانی کۆمانیست وەک پارێزەرو بەهێزکەری خۆیان لەقۆناغی بدەن، هەبێت لە بارودۆخیکی ئاواشدا، هەر بەو شێوەیەی لە بەیارنامەکەدا هاتووە، ئەمە هەوڵ ئەدەین جوانەوەی سەندیکایی بەهەمان خاڵە لاوازە نەریتیکانی نزیکبکەینەوە تێکشکان نەیێت و لەتاقیکردنەوەی ئیجابی بزوتنەوەی شورایی، وەک پشت بەستن بەدیموکراتی ڕاستەخۆ و ئیرادەی کرێکاران، خەباتکردن لە پێناو دیموکراتیەت، پاراستنی هەودا لەگەڵ ڕەوتە ریفۆرمیستەکان و شتی تر کۆک وەردەگرێ.

جگە لەوەش، لەبەیارنامەکەدا هاتووە کە لەهەندێک باری تایبەتیدا خەمان ڕاستەوخۆ هەوڵدەدەین بۆ پێکهێنانی نزیکبکان. بەڵام هەوڵ ئەدەین کە ئەم نزیکبانە لەداهاتودا پێیوەندیەکی بەهێزیان لەگەڵ بزوتنەوەی شورایدا هەبێت بەگوێرەی هەندێک پێوەری دیاریکراو پێیانەوە پێیوەست بن.

کۆمانیست: لە بەشی سەرخەتی سیاسەتکانی ئەمدا هاتوە خستنە پاڵ یەکی سەرمایەکان لە ڕشتە جیاوازەکانداو خاوەندارێتی دەوڵەتی ئەبێتە هەکاری ئەوەی کە ڕێکخستنی باشتری کرێکاری لەسەر ئاستێکخراوەی فابریکەیی-ناوچەیی پتەوتربێت. پرسیارەکە ئەوەیە کرێکاران لە خەباتی ئابوریدا ڕاستەوخۆ لەبەرامبەر خاوەن کاردا ناوەستنەوە. چونکە سەرمایەی دامەزراوەیێک دەکرێ هی ژمارەیەکی زۆر لە بەشداران بێت، کە تێنانێت بەیەکجاریش ئەو کریکارانەی کەلە کۆمپانیەکەیاندا کاردەکەن نەیبینی بێت. کرێکار لەگەڵ خاوەنکار یان نوێنەرانێکی سەرمایە بەرەو ڕوو دەبێتەوە کە کاریان ئاکخستوە ئەویشیان خستوێتە بەرکار وکاریان بە دەکات. خەباتی ئابوری ئاڕاستەی لەبەرامبەر ئەم دامەزراوەیەدایە. بە نمونە کرێکارانی پیشەسازی نێوت لەگەڵ کۆمپانیای نێوتدا بەرەو ڕووەو کرێکاران پێشەسازی کارەبا لەگەڵ دەزگای سەرپەرشتی کارەبا. ئاکخراوێک کە بیرۆکەیەت لەهەر ئاستێکدا

کرێکاران بەشێوەیەکی یەکپارچە و بە ئاسانی لە بەرامبەر دژەکانیاندا دابنێت، هەبەتە ڕێکخراوەکی ناوچەییش نییە. ئەگەر کرێکارانی پاڵاوتگەی تاران و پاڵاوگەی شیراز لە پەیوەندی ڕاستەوخۆ و لە ڕێکخراوەکدا بن ئەوە چەکەکی بەهێزیان لەخەباتی ئابووری خۆیاندا هەیە هەتا ئەوەی کە لەگەڵ ڕێکخراوە ناوچەییەکان بەیەکەوە ببەستێنرێنەوە کەبکرێنەوە. ئایا شوراکان لەگەڵ ئەو جۆرەکارو خەباتی ئابوورییەدا نزیکایەتیان هەیە؟ نموونەیەک لەم بابەتەدا بە گریمانە وەربگریت و لە گشتیدا ڕونی بکەرەوە کە ئەم بزوتنەوەی گشتیەی کەشوین مەبەستی بەیارنامەکەیە، بەچ ڕێگایەک وەئام بە کەشە جیاوازو جۆراوجۆرەکانی خەباتی چینەکە دەداتەوە، بەبێ ئەوەی وادەربکەوێت کە بەوکەش نیازی گەیانی ڕوکەش" شکڵی" بێت.

مەنسور حیکمەت: مەبەستی بەیارنامەکە ئەوەیە کە لەگەڵ چەبوونەوەی بەرهەم و پێرەسێندنی خاوەندارێتیە گەورە دەوڵەتی و مەنپەلەکان و هەروەها بەهاتنە مەیدانی دەوڵەت وەک لایەنی سەرەکی لەبەرامبەر کرێکاراندا، ئەو مەسەلانەی کە ژیان و کاری کرێکاران دیاری دەکا، هەروەها شێوەکانی باشتربوونی بارودۆخی ژیان و ئازادی کاری سیاسی کرێکاران، هەرچی زیاتر شێوەی سەراسەری سەرو ڕشتەیی لەخۆ دەگرن. ئەگەر سەرنجی خەباتی ئەم چەند ساڵەی دوایی چینی کرێکاری ئێران بدەین، بە ئاشکرا ئەم ڕاستیە بەدی دەکرێت. یاسای کار، لەگەڵ جیاکردنەوەی کارەکان، کاتژمێری کار، بیمەی بێکاری و هتد، ئەمانە مەسەلەی سەرەکی بوون لەم دەورەیەدا. لەئێران هەر ناڕەزایەتیەکی کرێکاری ڕووبدات، تەنانەت لە کارگەیەکی بچوکی بەشی تایبەتیشدا بەشێوەیەکی زەق و ئاشکرا یەکسەر دەوڵەت دەتە مەیدانەوە وەک پارێزەرو سەرپەرشتی خاوەنکار. یەکیەتیەکانی خاوەنکارە تایبەتیەکان لە ڕشتە دیاریکراوەکاندا لە ئێران کەمتر هەیەو بەشیوەیەکی سەرەکی دەوڵەت ئەوکارە ئەنجام دەدا بە بەشی تایبەتی. کرێکاری ئێرانی زێر زووخێی لەبەرامبەر دەوڵەت، وەزارەتی کارو یاساکانی دەوڵەتدا ئەبینەتەوە.

بەئام بەهەر حاڵ باسکەی ئەوە دەست دەخاتە سەر خاڵێکی دروست. زەرجاری واهەیە دەبێ کە کرێکارانی ڕشتەیەک یان لقێکی دیاریکراوی بەرهەمهێنان ڕووبەڕووی مەسەلەی هاوبەش دەبنەوە کەناتوانرێ یەکسەر هەموو لقەکانی تر بگرێتەوە. هەر ڕێکخراوبوونێکی جەماوەری کرێکاری ئەبیت بتوانێت لەو کاتەدا ئابووری خەبات دابین بکات. یەکێتیە کرێکاریەکان، دیارە بە هەمان شێوازی ناسراوی پیشویان، وەکو

نەریتێک ئۆکارە دەکەن، بەڵام بەنرخی دوورە پەرەزکردنی ئەم لقە لە لقەکانی تر. ئەزمونی کرێکارانی کانەکان یان چاپخانەکانی ئینگلستان لەم چەند ساڵەی دوایدا نمونەی کلاسیکی ئەم خاڵە لاوازەی یەکێتیە کرێکاریەکانە. کرێکاری کانەکان لە پێناو پاراستنی کارەکەیدا ساڵەکی تەواو قارەمانانە مان دەگرت، دەیەها هەزار خەزان و زەرجار ئۆشارانەش کە بەدەوری بەرهەمهێنانی خەڵوزی بەردینەوەن دوچاری هەژارییەکی کەم وێنە دەبن، بەڵام یەکێتی کرێکارانی بارکردن وگواستنەوە، یان یەکێتی کرێکارانی کارەبا وهتد، تا ئەو جێگایەی کە خەیان لەبەردەم هەڵشەدا نابینەوە، دەست دەخەنە سەر دەست و یان لەوەش خراپتر لە خزمەتی شکست پەهێنانی مانگرتنی مەعدەنچیەکاندا کاردەکەن. ئەم شیوە ریکخراو بوونە لەسەر بنەمای هێشتەو لێق ئۆگەر زیاد لە ئەندازەی خەی بەرجەستە بکرێتەوە زیان بە کرێکاران دەگەیەنێت.

بزوتنەوەیی شورایی ئەم لاوازیەی نییە. واتە بنەماکەی لەسەر پێناسەی چینایەتی کرێکاران و کەبونەوەی ناوخۆ و ناوچەیی دامەزراوە، بەڵام هێنگە ئەم نیگەرانییە لەئارادابیت بۆ شۆڕیەی کە وتت. ئەو هەستیاریە کە لەناو سەنیکای لقە پیشەیەکاندا هەیە لەبەرامبەر بە کێشەی تایبەتی کرێکارانی بەشێک یان لقێکی دیاریکراودا نەبێت. ئەبێت بیرێک لەمە بکەینەوە. بەبەچونی ئەمە بزوتنەوەی شورایی وسیستەمی شورایی توانای خۆگونجاندنی هەیە لەگەڵ ئەم هەلومەرجەدا. پەیکەری ناوخەیی و ناوچەیی پێکهاتەی بنەڕەتی و بەبێ پشتی سیستەمی شورایی پێکدەهێنێت. بەڵام ئەمە هێگر نییە لەوەی کە بەشیوەی تر خ ێک بخرێت، بەمەبەستی هاوئامانج کردن و ڕێ پیشاندانی خەباتی شورا کرێکارییەکان لە هشتەیەکی دیاریکراودا. شورا ناوچەییەکان یا شورای سەرتاسەری ئێتوانێت کەمیسۆن و کەمیتەی تایبەتی هەبێت بۆ چەبونەوە لە مەسەلەکانی کرێکاراندا لە لقە جیاوازەکانی بەرهەمهێنان لە چوارچێوەی هەڵسوانی خەیدا. شورای ناوچەیی یان سەرتاسەری ئێتوانێت کە دەسەڵاتی ئەو کەمیسۆن وکەمیتانە بە شۆڕیەک دیاری بکات کە وەڵامدەرەوەی نیازەکانی ابەری خەبات بێت لەوجەرە مەسەلاندا. بەهەر حاڵ ئەبێت خاڵی دەستپێک و بنیادی بنچینەیی بناسەنین و خەمان لەگەڵ ئەو واقیعیەتانەدا بگونجێنین. بناغەی بزوتنەوەی نەقابی پێناسەو مەوقعیەتی کرێکار لە دابەشکردنی کاردا. و پاشان بەدەنیایەوە هەوڵ ئەدات ئەویش هەمیشە بەشەوەی سەروشتی بەسەرکەوتنەکی زەر کەموە. هەوڵ ئەدات لە ڕێگەی پێکهێنانی ئیئتلافەکان و ئارایشت دانەوەی پێکهاتەی نەوان نیقابە جیاوازەکاندا،جەریک لە رابەری

سەرتاسەری بەهەموو کرێکاران پێکبهێنێت، هەر بووهەیەو، پێکهێنانی هاوپشتی چینایەتی و سەرو پیشەیی و سەرو دەستەیی گرفتکی هەمیشەیی بزوتنەوەی تریدیەنیزمە. لەبەرانبەر ئەوەدا بزوتنەوەی شورایی لە مەقعیەتی گشتی کرێکارەو وەک کرێگرتەیەکی ژیرستەم لەبەرامبەر سەرمایەدا دەوەستێتەو. واتە لە پێناسەی چینایەتی کرێکارانەو، هەو ئەدات وەئامدەرەوەی نیازە تایبەتیەکانی کرێکاران بێت لە لق و هشتە جیاوازەکانی بەرهەمهێناندا. هەردوو شەوەکە گرفتی خەیان هەیە. بەڵام ئەوەی دووهەمیان بەڵای ئەمەو، شەوەی چینایەتی ترو دروستر.

کەمەنیست: ئەگەر بەیار بێت شوراکان بیرکەی گەیشتن بن بە واقیع، ئەو ئەبێت هەموو بەشەکانی نیشاندەری کردەیی و هەستپێکراو بەیان بکرێت. هەر بەو جۆرەی کە ئەلگە تەواو پێناسەکراو لە ڕەکخراوەی سەندیکایی، بەشە جیاوازەکانی، بناغەی هەڵسوڕان لەو ڕەکخراوەو تەنانەت ئاێننامەکان و بەیارنامە ناوخەییەکانیش. ئایا حیزب وردبینی بیرکەی شورا لەلایەنی کردەیی و جێبەجیکردنەو بە ئەرکی خەی دەزانێت یان ئەمە بەم بزوتنەویە دەسپێرێت؟

مەنسور حیکمەت: ڕەگەم بدەن کە جارێکی تر وە بیری بهێنمەو کە بەچونی من "ئەلگەی تەواو ناسەنراو لە ڕەکخستنی نەقابی و بەشەکان و دەستور و ئاێننامەکان و بەیارەکانی "نێک تەنها خاڵی بەهێزی سەندیکایی نین بەڵکو ڕەگریکی گرنگی ئەم بزوتنەیەو لە پێکهێنانی پەیوەندی لەگەڵ نەڕازایەتیە خەباتکارانەکانی کرێکاراندایە. هەر سەندیکالیستێک کە ئەمە بیەوێت لەگەڵ تەکەشانی ئادیکاڵ و خەباتکارانەی کرێکاراندا بناسرێتەو ناچارە بەشێک لەو ئەلگەیانەو بنەما و پەوانە"بەتەواوەتی پێناسەکراوان"ە هەڵوەشێنێتەو. ئەمە بەتایبەتی بە ئێران ەاستە.

ئەلگەو پەوانەکانە "بەتەواوەتی ناسەنراو"ی سەندیکاکان، واتە ئەلگەی سەندیکا یاساییەکانی لە وەاتانی سەرمایەداری وئەوروپا وئەمریکا. بیگەمان خەبەستنەو بە ئەوانەو لە ئێراندا هەنگاوێک کەس لە هیچ جۆرە سەندیکایێک نزیک ناکاتەو. ئەمە بزوتنی هەر ئەو ئێندامە زیاتر جەنگاوەرانەی بزوتنەوەی نەقابی سەندیکایی ئەمە نێک لە پەورە 'ناسەنراوان" وەیە، بەڵکو لەپەداچوونەوەی خەیاندایە بەو پەورانەو.

کەبونەوەی گشتی بەو دەسەاتە فراوانیەو بەشێک نیە لە بنەما پێناسەکراوانی سەندیکادا . لایەنگرانی ادیکاڵتری سەندیکا لە

ئەرانەدا، ئامادەن نەقابەکانی خەیان بە پشت بەستوو بکەن بەکەبونەوەی گشتی. هازی بوون بەخەبەستنەوە بەخەباتی ئابوری لەچوارچێوەی ئەو یاسایانەی ئیستا هەن، یەکێکە لە پێوەرە "پێناسەکراو زانراوانە"ی کە هیچ کام لە نەقابییە خەباتکارەکان ئامادەنین پێیەوی بکەن. لەبەرئەوە پێناسەی ئەلگەکان و پێوەرە پێویستەکان بە بزوتنەوەی سەندیکایش خەیان مەسەلەیەکە. سەندیکالیستەکی ئەرانی لە کۆتایی سەدەی بیستەمداو لەژێر دەسەلاتی ژەمی ئیسلامیدا زۆر کەم دەتوانێت کۆمک لە میراتی بزوتنەوەی سەندیکایی لە مەیدانی پەوانە و بنەما وبەیارنامەی سەندیکایی وەرگرێت، پێویستە بەخەی سەرلەنوێ دەربەینەی تازە لە نەقابەو پێوەرەکان بەدەست بهێنێ. لەواقعدا ئەگەر باش سەرنج بدەین، بەچوونی نەقابیەکانی ئەمڕۆ زۆر ناوون ترە لە ئەندەشەی لایەنگرانی شورا. لە ئەکسەریەت و حزبی تودەوە بگرە تا باڵی چەپی سۆشیالیستە خەلکیەکانی لایەنگری پەکهەنانی نەقابە، بەڵام نموونەکانیان کەمتر لەیەک دەچن، ئەگەر لەووی ئسوێیەوە، نموونەکانیان خستبێتە بەرچاویان، بەڵام لەبارەی شوراکانەوە، ئایا حزب نموونەی باشتر ناسەنراوی هەیە. بەڵێ تا ئەمڕۆ دەربارەی شوراکان و تایبەتمەندیەکانیان زۆرمان قسە کردووە دەربارەی پێکهاتەی سیستەمی شورا کرێکاریەکان دەتوانین ئەم خاڵانە بخەینە ڕوو:

۱- شورا پایەیی، کەبونەوەی گشتی کرێکاران دەزگایەک و یان چەند بەشێک دەزگای "گەورەتر"ی بەرهەمهێنان و ئابوریە. هەموو کرێکارێک، نێک بەهەی دەرهێنانی کارتی ئەندامێتی و پەدانی حەقی ئەندامێتی، بەڵکو بەهەی کرێکار بوونیەوە، ئەندامی ڕاستەوخۆ و خاوەنی دەنگە لە شورادا.

۲- شورا پێیەوی دەکا لە پێکهێنکی ناوچەیی، نێک رشتەیی یان سنفی. واتە شورای باڵاتر، شورای نوێنەرانی شورا بنەڕەتیەکانە لەناوچەیەکی دیاریکراودا. ئەم پێکهێنەر قوچەکیە (هەرەمی)ە پەردەستەی تا دەگاتە شورایی سەراسەری.

۳- نوێنەرانی شوراکان لە شوراکانی باڵاتردا، هەر کاتێک ئەوانەی هەڵیان بژاردون بیانەوێ لادەچن و بانگ دەکرێن.

۴- کەبونەوەی گشتی لەهەموو ئاستێکیدا، لە شورای بنەڕەتیەوە هەتا شورایی نوێنەران، باڵاترین دەسەڵاتی بیاردەری هەر شورایەکە. کەبونەوەی گشتی دەزگاکان وە لەپرسەراوانی بەجیهێنەری خەی دادەمەزرێنە بە ئەنجامدانی ئەرکەکان لەماوەی دانیشتنەکانی خەیدا.

ئەم لێپرسراوێتییە هەموو کاتێک قابیلی لابردن و گۆڕین دەبن لەلایەن کۆبونەوەی گشتییەوە.

٥- بنەماو پەوانەی شوراکان ئەوان تەنها بە خەباتی ئابوریەوە نابەستەوە. شوراکان ئیگەبەخەیان دەدەن کە دەخالەت بکەن لەهەر کۆشیەکی کۆمەڵایەتی، سیاسی و بەڕێوەبەری و لەو گۆڕانانەی کەلەژێر سەرپەرشتی خیاندان، وە لەبەرامبەر هەر مەسەلەیەکدا کەپیویست بکات لەوچوارچیوەدا دەست بدەنە نارەزایەتی کردکاریی.

٦- شورا کرێکاریەکان دەتوانن گشت ڕێکخراوە کۆکاریەکان چ لە ئاستی ناوچەیی و چ لەئاستی سەرتاسەریدا بخەیانەوە گرێبدەن. پەوانەی ئەم بەستنەوەیە ئەم یەکگرتنە دەگەیەنێتەوە بە شوراکان خەیان و ئەوان دیاری دەکەن.

ئەم خاڵانە وینەیەکی گشتیمان لە بینای سیستەمێکی شورایی ئەدات بەدەستەوە، بەڵام پەوانەی بکردەوەیی ترو کەنکرێتر بزوتنەوەکە خودی بزوتنەوەی شورایی دەیناسێنە لەیەوی بەرەوپێشەوە چوونی خەیدا. پەرەگرتنی کاری واقعی شوراکان لەدوا شیکردنەوەدا دەگەیێتەوە بە هاوسەنگی نەوان هێزە چینایەتیەکان. هیچ بەیارو بەیارنامەیەک ناڕێت مەودای کاری شوراکان سنوردار بکات.

لەبارەی بزوتنەوەی شورایی و شوراکانەوە، ئەڕێت خاڵێک زیاد بکەم کە بە ڕونکردنەوەی بنەمای هەڵوەستی حیزب پەوستە. کرێکار لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا هەم دەبە بتوانێ بەرگری لە مافەکانی ئیستاو ڕۆژانەی خەی بکات، وە وەکو فرەشیاری هێزی کار گوزەرانی خەی باشتر بکا. شۆڕشی خەیشی دژی سەرمایەداری ڕێک بخات و خەی ئامادە بکات بۆ بەدەستەوە گرتنی دەسەڵات و حکومەت کردن و تێکشکاندنی پایەی دەسەڵاتی چینە چەوسێنەرەکان. تا ئەو جێگەی کە چەپ لەبنەڕەتدا بەدوورێک بە ڕێکخستنی جەماوەری کرێکاری ڕازیبووە، زەرتر دوورەی یەکەمی بە یەکیەتیەکان داوەو دوورەی دوهەمیش بە شوراکان.

بەگومان ئەم تەوانینە بەتەواوەتی پەیوەست ئەبەتەوە بە ڕەوتی ڕەداوەکانی تا ئیستای بزوتنەوەی کرێکاریەوە. سەردەمی ناشەرشگەیی سەردەمی دەرکەوتنی چالاکی یەکیەتیەکان و ونبوونی شوراکان بوو. و لەسەردەمی شۆشگەیدا ڕەیی شوراکان بە دیارکەوتوو. بەڵام ئەم دەستورەکی بە پێشینە نییە. یەکیەتیەکان و شوراکان ئەو ئەلگۆیانە نین کەلەسەر بنەمای پێداگرتن و تەرحێکی پێشتر زانراوی کرێکاران

لە دەورانی شۆشگێڕانەدا پێنا بە یەکێکیان و لە دەروانی دامرکانەوەدا پێنا بۆیەوی تریان بڕن. شوراو یەکێتی هەر بەوشێوەیەی کە وتم نوێنەرایەتی دوو ئاسۆو ئامانجی خەباتکاری جیاواز دەکێن کە لە سەردەمە جیاوازەکاندا بەهێزو لاواز دەبن. جیا لەم شێوەیە دەبوو لەهەلومەرجی شۆشگێڕانەدا بگشتی نەقابەکان بە سودی شوراکان بکەونە کنار شوراکان لەهەلومەرجی خامشدا بڕەسمی بەقازانجی نەقابەکان خەیان هێوشێنەوە. واقعیەت ئەوەیە کە ئەو قڕارو مەدارو قانوونمەندییە لەئارادا نییە. نەقابەکان لەهەلومەرجی شۆشگێڕانەدا دەمێنەوەو کۆشش دەکێن بە پاراستن و زیادبوونی پگەی خەیان تا ئەوشوێنەی کە لەمژووی شۆشکان دڕیخستووە لەم هەلومەرجەدا ڕقابەتی نەوان بزوتنەوەی شورایی یا کۆمیتەکانی کارگە لگەڵ نەقابەکان لەسەر ئابڕی کردنی بزوتنەوەی کرێکاریی دەچێتە سەر. شوراکان بێش بەحاڵی خەیان لگەڵ باڵا دەستی دژی شۆشدا بڕامبەر هێوشاندنەوەو داخستنی خەیان دەوەستنەوە. لەبڕئەوە پەیوەندی شوراو سەندیکا لگەڵ دەوران بەندییە سیاسیەکان لەکەمگەدا، پەیوەندییەکی تیڕی و دەستور کارەکی بڕیار لەدراو نییە.

پرسیارەکی تر کە بەم جۆرە دەتەوە پیشەوە ئەوەیە کە ئایا بزوتنەوەی شورایی و شوراکان ئەتوانن خەیان بڕانبەر بکێن لگەڵ نیازەکانی خەباتی کرێکاری لەسەردەمکی ناشۆشگێڕانەدا، هەروەکو نەقابەکان هەوڵ دەدێن تا لەسەردەمی شۆشگێڕیدا خەیان لگەڵ واقعیاتی تازە بگونجێنن. بەڕای من ئەمە دەکرێ. شوراکان ناچار نین بەخەبەستنەوە بە سەردەمە شۆشگێڕانەکانەوە. کرێکاران دەتوانن کۆمک وەرگرن لەشوراکان وەک ئامازی بەرگری لەبەرژەوەندیەکانیان وەکو فرەشیاری هەزی کار. سەبارەت بە ئێران لەو باوەڕەداین نەک تەنها ئەم دەرفەتە هەیە، بەڵکو بەبوونی بزوتنەوەیەکی نەقابی جدی و نەبوونی زەمینەی کەمایەتی و سیاسی گونجاو بە وەزعیەتی تریدیۆنیزم لە ئێراندا، بزوتنەوەی شورایی بەرپرسیار دەکا لە پکەردنەوەی ئەم بشایی، و ئەم بزوتنەوەیە بە بەجەهێنانی ئەم بەرپرسیاربوونە لە ئێراندا ئەمە زەمینەو پایەی ماددی گونجاوی هەیە. گومانی تیا نییە کە بزوتنەوەی شورایی لەم جۆرە هەلومەرجەدا دەستی ناگات بەتەواوی ئاسەی خەباتکارانەی خۆی. گومانێک لەوەدا نییە کە بزوتنەوەیی شورایی لە قۆناغە سەرەتاییەکانیدا ڕووبەڕووی سنورداریەکی زۆر دەبێتەوە. هەر بۆیشە ئیمە لەسەرەتاوە وەکو هێنگاوی یەکەم باسی کۆبونەوە گشتیەکان دەکەین. ئەمە بزوتنەوەیەکە بە شکڵدان بەشورا بناغەیەکان و پکهێنانی جۆرێک لە پەیوەندی

بەکردەوە و نافەرمی نەوانیان کە لە قوناغەکانی دواتردا دەرفەت دەستخسنە بە پێکهێنانی شوراکانی باتر.

بەم جۆرە بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی هەم وەک سەربخۆیە لەخۆیدا بە پێوستیەکانی خەباتی ئێستا و هەم بەردی بناغەیە بە بزوتنەوەی شورایی بگشتی. لایەنگرانی شیوازەکانی تری ڕێکخراوبوونی جەماوەری کرێکاران، بەنمونە ئەوانەی بڕگری لە سەندیکای خەباتکار، دەکەن، دەتوانن و مافی خۆیان دەبێ کە بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتییەکان بە پایەی پێشرەویەکانی دواتری خۆیان بزانن بە ئاراستەی پێکهێنانی نەقابەکان. ئیمە نەک تەنها گیروگرفتێک لەو مەسەلەیەدا بەدی ناکەین، بەڵکە لامان وایە ئەگەر ئەو ئەندازەیە لەگونجان هەبێت لەنێوان باڵە خەباتکارەکانی بزوتنەوەی کرێکاری، جیا لەدوورنمای دوورتریان، بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی و بەدوای ئەویشدا، خەباتی ئیستای کرێکاری بەخێراییەکی زیاترەوە گەشە دەکات. بەڵام بەش بەحاڵی خەمان دنیایین لەوەی کە بزوتنەوەی کۆبونەوە گشتییەکان گونجاوتر دەبێ لەگەڵ پێکهاتنی دواتری تۆی شورا کرێکارییەکان تا یەکێتییەکان و هێزەها گرێنتیێک دەبێ بۆ ئەوەی ڕێکخراوە جەماوەرییەکان لەئایندەدا زیاتر پشتی پێ ببەستن، ئیتر ئەم ڕێکخراوانە هەرجۆرێک بن، دەبن بەدیموکراسی ڕاستەوخۆی کرێکاری.

کۆمۆنیست: ئەمە هەتا ئیستا سەبارەت بشورا وەک جۆرێک ڕێکخراو قسەوباسمان دەکرد بەڵام لەم بریار نامەیەدا بەڕۆشنی باس لە"بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی" دەکرێت. مەبەست لە بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتییەکان چییە؟ ئەم بزوتنەوەیە بەچ تایبەتمەندییەک دەناسرێتەوە جگە لە شێوازێکی دیاریکراوی ڕێکخراوبوون، بەشوێن چ ئامانجێکی تردایە و بەیارە بەکوێ بگات؟

مەنسور حیکمەت: بانگەشەی ئەمە لەبارەی کۆبونەوەی گشتی هەتا ئێستا هەندەگەڕێتەوە بۆ ڕوونکردنەوەی کارایی کۆبونەوەی گشتییەکان، وەکو ئامرازێکی خەباتکارانە، بۆ کرێکاران. ئەوەی ئەمڕۆ ئەمە دیاینین ئەوەیە کە ئەبەت لەبارەی بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتییەکان قسە بکەین. سەردەمانێک لە مێژووی خەباتی کرێکاریدا هەیە کە بەسەر پێکهاتنی بزوتنەوە دیاریکراوکانەوە دەناسرێتەوە. بەنمونە بزوتنەوەی کۆمیتەی کارگەکان لە ڕوسیە، بزوتنەوەی سندیکایی لە سەرەتای ئەم چەرخەدا (سەدەی٢٠و:) لە ئێران، وەیان بزوتنەوەی شورایی لەماوەی شەشی ١٩٧٨ دا، بزوتنەوەی کونترۆڵی کرێکاریی... تاد. جیاوازی بانگەشەکردن بە کۆبونەوەی گشتی وەک ئەرگانێکی بەسود

لەگەڵ هەوڵدان لە پێکهێنانی کۆبوونەوەیەوەکی گشتی لەوەدایە کە لەم بابەتەی دواییەوە ئەمە ئەمانەوێت خەبات لە پێناو بەرپاکردنی ئەم کۆبوونەوەی گشتیانەدا ببەت بەجەمسەری حەرەکەت و هەی دەرکەوتنی تایبەتمەندییەکانی سەردەمێکی خەباتی کرێکاریی و دەبە خەباتی کرێکاریی بەبزوتنەوەی کۆبوونەوە گشتیەکانەوە جێش بدرێت. و هەرچی زیاتر ئەم ئەرگانانە پێکبهێنرێت، هێز بگرن و لە ناڕازایەتییە کرێکاریەکاندا دەوری سەرەکی بگێڕن. بزوتنەوەی کۆبوونەوەی گشتی وەڵامی دەم و دەست و عەمەلی ئەمەیە بەرەکخراوکردنی ناڕازایەتی جەماوەری کرێکاران لەم سەردەمەدا. شوراکان وبزووتنەوەی بەتەواوی مانای شورایی تەنها دەتوانێ ئەنجامی پلەیەک لە پیشڕەوی بزوتنەوەی کۆبوونەوەی گشتی بێت.

ئەمە بیرەکەی کۆبوونەوەی گشتیمان زۆر دەمێکە خستوتەڕوو. لەوکاتەدا هەموو چەپ و ڕۆشنبیرانی کۆمۆنیزمی خەڵکیکان ئەم بیرکەیان بەخەیاڵی و نامۆ لەقەڵەم ئەدا. خەباتی چەند ساڵەی کرێکارانی ئێران ئاشکرای کرد ئەوەی کە زەینی ونامۆیە شۆڕەی بیرکردنەوەی سۆشیالیزمی خەڵکی ئێرانە سەبارەت بەبزوتنەوەی جەماوەری کرێکاری. کرێکاران نەک تەنها بەکردەوەو بەشێوەی سەرکەوتوانە ڕەزانە ئەم کۆبوونەوانەیان پێکهێناوەو لەخەباتی خەیاندا پشتیان پێبەستوە، بەڵکو دروشمی کۆبوونەوەی گشتی جێگەی خەی لە زەینی کرێکارانی وشیارو پیشڕەوی ئێراندا کردەتەوە. خەشبەختانە ئەمە باسی کۆبوونەوەی گشتیان قبوڵکردوە یان ملیان پێداوە. ئەمە دەڵێین کرێکارانی کۆمۆنیست ئەبەت هەڵسوڕاوانی کۆبوونەوە گشتیەکان بن، چونکە ئەمە تەنها ڕێگای واقعی ێکخراوکردنی کرێکارانە لەمودایکی فراواندا بە پێکردنەوەی بەشایی کاری ڕێکخراوی جەماوەری – ئاشکرای کرێکاری. چەپی خەڵکی و ڕۆشنبیر دەتوانن چاوپێشی لە مەسەلەیەک بکەن، دەتوانن ئەم سەرقاڵیەی ئیمە بە ئیکۆنمیست ناوببەن. هەموو شتێک بسپێرن بە دوای ڕوخاندنی ژێمی ئیسلامی. هاوشێوەکانی ئۆکسیریەت و حیزبی تودە ئەتوانن پێویست ببن بە شورا ئیسلامیەکانەوە و پاشان کەسانی سەربەخێیان وەک نوێنەری نەبینراو و نەناسراوی کرێکارانی ئێران! ڕەوانە بکەنە کەنگرەی هەژدەهەمی نەقابەکانی کار لە سۆفیەت!. نەقابە سونەتیەکان دەتوانن چاوەڕوانی کاتێک بکەن کە دەوڵەتی ئیسلامی ملکەتی پێکهێنانی نەقابەکانیان پێبدات و نەقابە دروست بکەن. وە نەقابیە "نهێنیەکان" ئەتوانن جارە چاوپێشی بکەن لە ڕەکخستنی کاری جەماوەری کرێکاری. بە ئەمە کۆشکە بەشێوەیەکی تر لەئارادایە.

ئەم لەو باوەڕەدایە کەمۆنیزم و بیرکە بنەڕەتیەکانی بزووتنەوەی شورایی، هەم ئەزمونی بەردەوامی کرێکارانی ئێرانی لە خەباتی ئەم چەند ساڵەی دواییدا،و شێوە خەباتی جەماوەری کرێکاریی لەدەی هەمان هەلومەرجی سەرکوتدا بەدەستەوە داوە. مرۆڤ تەنها دەبێ چاوبکاتەوە ئەوە ببینێ. ئەم شێوەی بەرپاکردنی بزوتنەوە گشتیەکانی کرێکارانە. خەباتی جەماوەری سەدان هەزار کەسی کرێکاران لەژێر هیچ بارودۆخێکدا ناتوانێت نهێنی بێت. هاوبەری سەرتاسەری کرێکاران دەتوانێت نهێنی بێت، بەڵام دەرکەوتنی جەماوەری کرێکاران کە پێوستی بەبەشداری بەردەوامی هاوبەرانی عەمەلی و ئاشکراو پێکهێنانی کەبونەوەی جەراوجێری کرێکارانە، ناتوانێت لە مەودای ئاشکرادا نیەتێ دی. حیزبی کرێکاران ئەبێت ڕێگای واقیعی و بەکردەوە نیشانی کرێکاران بدات بە ڕێکخراوکردنی کاری جەماوەری کرێکاران. کەبونەوەی گشتی ئەو ڕێگە واقعیەیە.

کەمۆنیست: لە بەیارنامەکەدا تەنها چەند ئەرکێک بە هەسوەاوانی بزوتنەوەی کەبونەوەی گشتی دەستنیشانکراوە ئایا دەتوانیت وێنەیەکی بەرچاوترو هەلایەنترمان لە ڕوخساری ناسراوی ئەم بزوتنەوە بدەیتە دەستەوە؟ بە ئەوەی بتوانرێت هاوبەرانی باش و ماندوونەناس بە ئەم بزوتنەوەیە پەروەردە بکرێ، دەبێ فێربوون و تەبلیغی چ مەقوڵات و بابەتێک بخەینە دەستورەوە، جیا لە ئامانجە هاستوخێکانی خودی ئەم بزوتنەوەیە؟

مەنسور حیکمەت: لەم بارەوە دەبێت بوردی و بردەوام قسە بکرێت. من سود لەم کاتە وەردەگرم بۆ ڕونکردنەوەی چەند خاڵێک. هەسوەاوی بزوتنەوەی کەبونەوە گشتیەکان کەسەکە لە ئایدیایەکی مجەرەد "دابەاو" دەربارەی کەبونەوەی گشتی حەرەکەت ناکا، بەڵکو لە خەباتی بەردەوامی هەر ئەستای کرێکارانەوە دەجوڵێتەوە. باسی شوراو سەندیکا لەناو دەرونی چەپدا هەرچیەک بێت، ناڕەزایەتی کرێکاری هەر ئیستا لەئارادایەو ریکخراوی گونجاو، هاوبەری گونجاو ئاسەی بەرەوپێشچونی خەی داوا دەکات. ئەگەر خەمان بخەینە شوێنی ئەوانەی (باوەڕیان بە شورا) هەیە، خەمان بکرێکاری پێشرەو بزانین، کەدەبە وەڵام بداتەوە بەمەسەلەی ڕێکخراوکردنی ناڕەزایەتیەکی دیاریکراو لەچەند دەزگایەکی دیاریکراودا، ئەوکاتە باشتر دەرکی نرخی خەبات دەکەین بە پێکهێنانی کەبونەوە گشتیەکان و بەجێهێنانی ڕۆڵی ئەوان. هەسوەاوی کەبونەوەی گشتی کەسەکە کە لە ناڕەزایەتیەکانی هەر ئەستای کرێکاراندا بانگەواز دەکات بۆکۆبونەوەی گشتی وەک ئەرگانێکی خەباتی کاریگەر. هەوە ئەدا تا ئەو کارە لە

زۆرترین یەکدا دوبارە ببێتەوە، هەوڵ ئەدات ئەم کێشەوانە تایبەتمەندی کاری بەردەوام لە خۆبگرێت، بۆیەکەوە ببەستێتەوە بە ئابوری بەرهەمهێنەر. کێشەوکان دەقاودەق لەگەڵ ئەلگۆیەکی دانراو بۆلای هەڵسوراوەکی کێشەوەی گشتیەوە، ئەو بایەخی نیە بۆئەندازەی پەکهەتان و فراوانبوونی هێزی کێشەوکان. هەڵسوراوی کێشەوەی گشتی کەسێکە کە هەمیشە لە پگەی خۆی وەکو کرێکارێکی پیشرەو کڵک وەردەگرێ بۆ ناچارکردنی کرێکاران و ئابوڕانی عەمەلی تا پشت ببەستن بەم دەزگایەوە، خاڵە بەهێزەکانی بۆ کرێکاران دەناسێنێ. وە هەوڵ ئەدات هەتا زۆرترین کەس وگروپ لە کرێکارانی پیشەو بۆ جوڵانەوەیەکی هاوبەش بۆ دامەزراندنی ئەم کێشەوانە ئاکۆشێت، بۆ پەروەردەی هەڵسوڕاوانی بزوتنەوەی کێشەوە گشتیەکان، حیزب ئەبێت بەر لەهەر شتێک تەئکید لەسەر پەیوەندی ئەم بزوتنەوەیە بۆ خەباتی هەرێستای کرێکاریەوە بکات، بەچونی من ئابوڕان و هەڵسوڕاوانی بزوتنەوەی کێشەوە گشتیەکان زیاتر لە دەرونی ئابوڕانی عەمەلی بزوتنەوە ناڕزایەتیەکانی ئیستادا پەیدا دەبن.

یەکێک لەو بابەتانەی کە ئەبێت بەشێکی دانبەداو بێت لە بانگەشەی ئەمە، ئەو واقعیەتەیە کە تەنانەت لەناو دەی سەرکوتیشدا دەتوانرێت کاری ئاشکراو جەماوەری کرێکاری هەبخرێ. پەیوەندی شاراوەی کرێکارانی پیشەو، پەیوەندی حیزبی ونهێنی کرێکارانی کەمەنیست بۆ تەنها بۆ هەڵکستنی خەباتی ئیستا بەس نیە. راستە حیاتییە، بەڵام بەس نیە. ئەگەر بەواری ناڕزایەتی بکەمەڵە لە کرێکاران بسەنیتەوە، بزوتنەوەی کرێکاری هیچی نامێنێتەوە. کاسبکاران دەتوانن بە فتوای نادیاری فەتانە سەرچاوە رزقی چوارشەممەیەک دوکانەکانیان داخەن. کرێکاران لە خەباتدا پێوستیان بە کێشەوەی فیزیکی و بکارهێنانی هێزو توانای بکەمەڵە. تەنها بەو شێوەیە کرێکاران هەست بەهێزو توانایی دەکەن. تەنها بەو شێوەیە کرێکارانی پیشەو دەتوانن دەوری خۆیان لە ئابوری ئیزی کرێکاراندا بگێڕن. بەم پێیە دەبە ئەو ئەندێشانە وڵابنرێن کە پشت دەبەستن بە ناوەندی ون و نادیارو کرێکاران تاک تاکە پێیەوی لە دەکەن. ئەبێت بواری خەباتی بکەمەڵە و شان بەشانی کرێکاران بهێنرێتە کایەوە. ئەوی دەڵێت سەرکوت هەگەنادات، با بچێتە ماڵەوەو پشو بدات. ئەمە دەڵێین کێشەوەی گشتی مەودای ئینجامدانی تاقیکردنەوەیەکی ئەو خەباتیە. بانگەشەی ئەمە ئەبە بە پشت بەستن بە کێشەوەی گشتی هێز و توانای ئەوان زیاد بکات.

کۆمۆنیست: لە کۆتایدا دەتوانی کۆمەک قسەوباس بکەیت لەبارەی پەیوەندی حیزب یا هێزەسوڕاوانی حیزبی بەم دواییانەکخراوە جەماوەریانەو ئەو کێشانەی کە ئێگەری هەیە لەکاتی کارکردنیاندا ڕووبەڕووبوونەوە بێتەوە ؟

مەنسور حیکمەت: وەڵامی پرسیارەکەش تەنها دەتوانرێت بسپێردرێت بە داهاتو و بەڵگەوی هێزەسوڕانی بکردەوەی ئەمرۆ. گرنگ پرسیاری پراکتیکی هەیە کەهێشتا بەشێوەی جدی نەخراونەتەڕوو. بۆهەیەوە لێرەدا تەنها ئاماژە بەهەندێک لایەنی گشتی مەسەلەکە دەکەم. کە بەشێوەیەکی واقیعی لێگەیشتنە بۆ ڕووداوەکانی بزوتنەوەیەکی واقیعی کۆبونەوە گشتیەکان و دامەزراندنی پەیوەندی تەندروست وداهێنەرانە لەگەڵ ئەوانەی بەرگری دەکەن، لە هەموو شوێنکانی خەباتگێڕانەی جەماوەری. لەبارەی ئەوەی یەکەمیانەوە هیچ شتێکی تەواو نییە ئاماژە بێت. ئەبێت ئەمە ڕوانینی شوراکان بنەماکانی بزوتنەوەی شورایی بە بەردەوامی و بەشێوەی زیندو ڕوون بکەینەوە، بە گەڵانەوە بە تایبەتمەندییە پایەییەکانی شورا (خەباتگێڕانەکردنی زۆرترین هێزی جەماوەری کرێکاران، هێگەدان بە ئابڕانی عەمەلی ئاشناو شارەزای کرێکاریی، دیموکراسی ڕاستەوخۆ، ئامادەیی بە بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات و...تاد) ڕوون بکەینەوە.

سەبارەت بە خاڵی دووەەم، بزوتنەوەی کۆبونەوە گشتیەکان، پێشتر قسەم کردووە. ئەبێت لەقاوغی بانگەشەی ڕووت بینە دەرەوە و دەست بەکاری سازدان، پەرەپێدان و پێکەوە پەیوەستکردنیان بکرێت. تەنها ئەو خاڵەی بە زیاد دەکەم و جەختی لەدەکەمەوە. هەر وەکو وتم بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی بزوتنەوەیەکە بەئەوەی کاری جەماوەری و فراوانی کرێکاران، ممکین بکات، بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە ئەم بزوتنەوەیە بێتەواوی پشت بەستوە بەکارو کاردانەوەیەکی ئاشکراو جەماوەری. پێویستە لەسەر کرێکارانی کۆمۆنیست و هێزەسوڕاوانی ئەم بزوتنەوەیە پەیوەندی نزیکترو لەباری جەبەجێکردنەوە پەیوەندی نهێنی خەیان ڕێکبخەن بە ڕێنیشاندانی ئەم بزوتنەوەیە. لەپشت سەری بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی، تەنها پێکەوە بەستراوەکان، کانونەکان و ئێقەی کرێکاریەکان و خەباتگێڕانەی حیزبیەکانی کرێکارانی پشتیوانی بوستن. دەربارەی لایەنی جەربەجەرەکانی جێرکردنی کاری نهێنی بەهێزەسوڕانی ئاشکراو جەماوەریەوە پشتر قسەمان کردووە (بگەڕێنەوە بە وتارە جیاوازەکان سەبارەت بە ئاژیتاتۆرکان، سیاسەتی ڕێکخستنی حیزب وە...

هتد). تنها جخت لو دکمو کو ئم خبات نهنیو بو سرکوتنی بزوتنوی کبونو گشتیکان و کمکردنی نازایتیو کریکاریکان لویگی کبونو گشتیکانو چارنوس سازو.

سبارت بو خاتی کتایی، واتو پیوندی ئمو لگو بورگریکارانی هموو شوازکانی ئکخراوبوونی جماوری، وکو سندیکاکان و ئوانی تر، پویستو هاویانمان بگنینو سر باسکانی پیشوتری حزب دربارای ئاخنو لو سیکتاریزم. ئمو سر بو یزو کریکارانی کمنیست و رادیکالین و ئندامی رکخراو و هسواوی ئو یزین. پیوندی ناوخیی ئو تیفو لگو خی و پیوندی ئو لگو هموو میلکانی ناو چینی کریکار پیوندیکو کو پشت دبستو بو دورکی بورژوندیو بنتیکانی هموو چینکای خیان کو سرچاو سرکیکای یکگرتن و بهزکردنی یزی کریکارانو لخبات دژی بورژوازی. ئمو بچوونکانی خمان، سیاستکانی خمان و ئنترناتیفی خمان زر بگرمی بانگشو بدکین، و هوو ئدین ببنو بچوون و سیاستی بشی هرچی فراوانتری کریکاران و کو و کمتو پشروکانیانو، بتام لهمان کاتدا لهر جگایک جوانویک بتکایوو کو ئامازک بو خباتی کریکاران پک بنو، ئگر تنها لبشکیشدا یکگرتنی ئوان زیاد بکاو مافک لمافو پشلکراوکانی کریکاران وربگرو، خودی ئمو یکمین کسانک دبین کو برو پیری دچین و لو جوانویدا بشداری دکین. هیچ هوو و کششکی کریکاریی نییو کو ئمو گوو ندینو چارنووسی. ئمو ئنترناتیفی خمان بو بشداری بشی هرچی زیاتر لو کریکارانی پیشو و خباتکار دادمزرنین، ئمو باشترین سیاستی عملی خمان بردوام و لهموو هلومرجکدا وون دکینو، بتام لهمان کاتدا دبینو ئندامی هسواوی هر سنگربندییکی واقعی کریکاران. ئوی گرنگ ناسین و جیاکردنوی جوانو کریکاریو سنکانو بو یکگرتن و خبات (لهر شویکدا بت) لجوانو ناواقعیکان، خیالی و زیان بخشکانو بخباتی کریکاری. ناسین و جیاکردنوی ئم مسلیو لهر بوارکدا بت بو ئو کمنیست و کریکارو پشrowی کو لنزیکو پیوندی هبو لگو جوانو کریکاریکان و بورژوندی هموو چینکای چاوکردبو کارکی دژوار نییو. بو مرجی هسواوانی ئمو لهر باسکی دیاریکراودا بو هستیاری و دسزی پیویست ئم جوانویو بخونو و شی بکنو.

سیاسەتی ئەمە بریتییە لە پەرەپێدانی بزوتنەوەی کۆبونەوەی گشتی و گۆڕەپانی بۆ بزوتنەوەی شورایی. سیاسەتی ئەمە لاوازکردنی هەوڵی مێلەکانی تر نییە بۆ پێکهێنانی سەندیکاکان و ڕێکخراوە جەماوەرەکان. ئومێدمان ئەوەیە کە بەهەوڵی ئەمە بزوتنەوەی کۆبونەوە گشتی و بزوتنەوەی شورایی بۆشکی هەرچی زیاتر لە هێزەکانی چینی کرێکار بۆ ڕێکخراوبون ویەکگرتن بۆخەباتی کۆنالیزم بکات.

بڵاوکراوەی کۆمۆنیستی ژمارە٣٧،مارسی ١٩٨٨
کۆکراوەکان، جڵدی ٦ ، لاپەڕەی ١٦٧ تا ١٨٨
٢٠١٩/٨/٣٠

وەرگێڕانی: کاوەعومەر

١١نۆڤەمبەری،٢٠٢١

باس لە سیمیناری حزبی کۆمۆنیستی ئێراندا

سەبارەت بە کاری یاسایی و ئاشکرا

هەندێک لەو شتانەی کە دەمویست بیانڵێم ئەمیر(حەمید تەقوایی)وتی. پەموایە لە باسەکەی ڕەزادا قانونگەرایەکی دیاریکراو ئەبینرێت کاتێک نمونەکانی باس دەکات ئەو کاتە دەبینیت کە پەسەند کردنی کارێکی سادەنیە. پەم وایە زەرگرنگە کە کۆمۆنیستەکان بزانن کە کاری یاسایی چیە،و بەهەمان شێوە کاری ئاشکراش لەگەڵ هەمان ئەو جیاوازیەی کە ئەمیر ئاماژەی پیدا واتە جیاوازی لەگەڵ کاری ئاشکرادا چیە،واتە هەر ئەو کارەی بەنهێنی ئەنجام نادرێت بەڵکو بەبەرچاوی کۆمەڵگەوە ئەنجام ئەدرێت بەڵام هیچکەس ناتوانێت کاریکی لە دژ ئەنجام بدات،ەون بکەینەوە.

ناسر.جاوید) هەندە خاڵی باسکرد لەسەر بنەمای ئەوەی کە خەباتی ئابوری هەمیشە یاسایی. بەبەچونی من هەرگیز وانیە.هەر لەم مانگرتنەی مەعدەنچیەکانی(بەریتانیادا)هەموو چالاکی کانکارەکان نایاسایی بوو بەردەوام سزای مالیان بەسەردا دەسەپێنرا…لە کۆمەڵگەشدا ڕەوا نەبوو.ئەبێت ببینی کە ڕەوایەتی چ مانایەکی هەیە لەو کۆمەڵگەیەدا ئەگەر مەبەست لە ڕەوایەتیی ئەو دەربەینەیە کە دەوڵەت باسی لە دەکات زەر باشە کەواتە کاری مەعدەنچیەکان ڕەوا نەبوو.چونکە لەڕوانگەی دەوڵەتەوە:کرێکاران ئەیانویست بەزەر کاری سەرەکیانە ئەنجام بدەن،ئەیانویست مەملەکەت بەبارمتە بگرن.خەوزی

بەردینی خەکیان لەژێر زەویدا ئەهەشتەوە و کانەکانیان دائەماند و هتد و هتد...بەبێ ئاوڕگرتن لە کرێکاران مانیان گرتبوو بەشتی لەم شێوانە بڕدەوام سزایان ئەدان،چەندین ملیۆن پاوەن سزای هەسوڕانی نایاسایان بەسەرداسەپاند بون.خەباتەکی ئاشکرا بوو کە میکانیزمی خۆی هەبوو.وابیر دەکەمەوە ئەم جۆرە جیاکردنەوەیە لەڕادا پیویستە.

نمونەی کەسوکاری زیندانیسیاسییەکان کە بەبەوای ئەزا وەک نمونەیەکی زۆر باش دەتە پێش چاو،بەبەوای من نمونەیەکی زۆر خراپن.یەکەم لەم نمونانەدا ئەمە ئەماناوەت لەبارەی بڕگری لە بڕژەوەندی توژەکەوە قسەبکەین کە تەنها لە خەیدا مانای هەیە و بەیار نیە کە بەشتێک کەتای پێ بهێنرێت.بەڵام ئەمە کاتێک باس لە بزوتنەوەی کرێکاری دەکەین، لەدرێژەی خەباتیدا بەدەستەوەگرتنی دەسەلاتی کرێکارانمان بە گرنگە ،چونە سەرەوەی یەکگرتویانمان بە گرنگە.بەڵام خەزانی زیندانیە سیاسییەکان بەشوەن ئازادی کەسکانیانەوەن،کاتێک کەسکەی ئازاد بوو ئیتر نازانم بەیارە کێکخراوی یەکێتی خەزانی زیندانیە سیاسیەکان دروست بکرێت و دواتر کارێک بکات.ەزگاری بهێنێتە کایەوە؟ لە بینای سەسیالیزمدا دەورێکی هەیە؟ئەبێت لە بنیاتی دیکتاتۆری پڕلیتاریادا شوێنێک بەدەست بهێنێت؟لەوکاتە بەدواوە ئەبێت خەکی جیاواز لە یەکێتی کەسوکاری زیندانیە سیاسیەکاندا ببینە ئەندام؟

ئا! ئەمە بەشوین کەسوکاری خەیەوەیەتی و ئازادە ئۆگەر وابیر دەکاتەوە کەکلیلی زیندان بەدەست مونتەزیریەوەیە.بەڵام منی کەمەنیست ناتوانم ڕێگە بە تەوەهومەکی لەو شێوەیە بدەم کە کریکارانیش سەبارەت بە داخوازیەکانیان بڕین و لیستی واژەکردن بنوسین!کەسوکاری زیندانیە سیاسیەکان ناچارن کە ئەوە بنوسن:ئەستا کە ئێران لە دەخی شەڕدایە لەگەڵ دوژمنی دڕەکیدا،ئیستا کە ئیسلام بوەتە کابرا،هەرکارەکی نائیسلامی دەستگیری کەسوکاری ئەمە لەم بۆگەیەدا کارەکی باش نیە...ئۆگەرنا سەرپەرشتیاری نوسینگەی مونتەزری نامەکەیان لەوەرناگرێت.ئەوە ئامادەن بە داواکاری و خواستەکانی کرێکاران نامەیەکی لەو شێوەیە بنوسن بگەڕن و واژوی بە کەبکەنەوە؟

بە کەمەنیست مەسەلەیەکی ژیاری و گرنگە ئەوەی کە ئەو هەسوڕانە یاسایی-ئاشکرایەکەی چ پەیوەندیەکی هەیە بە وشیاریە بنەڕەتیەکە و ئەو ڕێکخراوە بنچینەییەی کە دەیانوێت بیبنە ناوچینی کرێکارەوە.وای دابنێین ئەمە لەکارگە واژە کەدەکەینەوە بە ئەوەی کە بە مونتەزری بڕین کە داوا لە وەزارەتی کار بکات کە یاسای کارەکەیان جێ بەجێ بکەن،ئۆگەر هەر لەو کەبونەویدا کرێکارێک

بەرز بەتەواو بەڵێت ئەو خەسارەتە چیە؟ تەنها ئەگایەک کە ئەمە دەتوانین ئەوانی پێ ناچار بکەین، یەکگرتوو بون و مانگرتن، تەنها ئیگۆیە کە بە هەڕەشەوان بەیەکن بەرەو کارگەکەی تەنیشتمان، ئەگاکەی تەنها ئەوەیە کە بەین خیزانەکانمان بهێنین لەبەردەم دەرگای کارخانەکەدا کەیان بکەینەوە، ئەمە چ وەلامێک بۆ کریکارێ ئەدەینەوە؟ ئەمەین هەڕەشە دەکەیت؟! دەمەین ئێستا ئەگاکەی تەنها هەر ئەمەیە و ئەبێت نامە بۆ مونتەزری بنوسین؟ ئیستا تەنها ئیگۆ هەر ئەوەیە کە نامە بۆ وەزارەتی کار بنوسین؟ یان ئەبێت بەمەین کە لە بنەمای کاری یاسایدا شتێکی بەسەر نایەت؟!

ئەمانەوێت بەمەین مرۆڤ ئەبێت بتوانێت لە هەبەوو بونەوەرێکی واقیعی لەدەرونی چینی کرێکاردا ئەوە دەستنیشان بکات کە چ کەسێک ئیەوێت بەرژەوەندیەکانی چینی کرێکار دەخاتەوە. باسی هاوسەنگی هێز خەی باسەکە- کە بەبەچونی من ئیبێت بەبینیت کە هاوسەنگی هێز چ حوکمیک دەکات- بەڵام لەردا تەنها بەپشتیوانی لە هەر جۆرە هێسورانیکی یاسایی نایەتە دەرەوە. لەو باوەڕدا نیم کەئەمە لەوانگەی کاری کەمەنیستیەوە کارێکی باش بێت. مادام ئەبێت کاری یاسای بکەیت کەوایە هەرکەس کاری یاسایی دەکات دەتوانێت کەبیکات!

زەر باشە تودەیەکانیش (شوعیەکان. وەرگێ) هەر ئەوکارە دەکەن، لەبەر ئەوەی بەوشەویە بیرکردنەوە. بەچی زیندانی سیاسی بە نمونە دەنیتەوە؟ نامە بۆ ئیمام خومەینی سەبارەت بە "بەندیخانەی ج" لەبەرچاو بگریت. ئەویش: کاری یاسای"یە، مەگەر یاسای نیە! ئیەوێت چاکسازی زەوی بکرێت، بەکورتی زەوی لەدەستی خاوەن موڵکەکان بهێننە دەرەوە، داواکاری جوتیارەکانیشە. ئایا ئەمە دەمەین واژی خەمان بەدەین لە ژێر واژە نامەیەکی لەو شیوەیە؟ نامە بۆ ئیمام خومەینی، لەسەر بنەمای ئەوەی ئەو حزبانەی کە لەدژی دەوڵەت دەست بە چەک نابەن، دەستگیر نەکەن! وەک بەشێک لەتەکشان لەپێناو ئازادی حزبەکاندا! نامە سەبارەت بەهەوەدان بە دروستکردنی ناوەندێک بۆ یارمەتیدانی ئاوارەکانی شە و دروستکردنی شوینی نیشتەجێ بون بیان بەهەی ئەو کاولکاریەی کەبەهەی شەوە هاتوتە کایەوە؟ نامە بۆ ئەوانەی کە شە بۆ ئیسلام هەرچەن بێت پاداشتێکی هەیە... نەخێر! ئەمە ئەو کارانە ناکەین.

ئەمەوێت بەم خە کەشەکە هەر بەم ئاکسیەن وهەربەم کارانەی کەسوکاری زیندانیانەکان بۆئامانجی ئازادی کەتای نایەت، لەگەڵ خەیدا شۆیەک لە چینی دەسەڵاتدار دەباتە ناو دەرونی چینی ژێردەستەوە وفەریان دەکات کە بەوشەویە بیبینن، خەشباوەیان

دەکەین بۆ مونتەزەری، ئەو تایبەت مەندیبەردەوامی و شۆنگریی ژمی ئیسلامیان لەبەرچاو دوردەخینەوە. هەموو ئەوانشی لەگەڵ دایە. ئەگەر بیار بێت بڵێین کە پەویستە کەمەنیستەکان کاری "یاسای" ئەنجام بدەن وبەوهەیەوە هەر ئارایشتەکی"کاری یاسایی" جگەی پشتیوانی کەمەنیستەکان، من ئەمم قبوڵ نیە.

پەم وایە کە "کاری یاسایی"ئەبێت بۆ هەسوانی درژ ماوەی کەمەنیستەکان پێویندیکی جگای بەرگری هەبێت. کەمەنیستەک ئەبێت بتوانێت ئەمە بۆ هەر کرێکارەکی ئانارشیست ئاشکرا بکات. ئەگەر نا ئەو کرێکارەی کەلە کەبونەوەکەدا هەبسەت و بپرسەت مەگەر تە تەناگەیت کە مونتەزەریش پیسایەکە وەک ئەوانی تر؟ئاسەت ئەکەیت! ئەتوانەت کرێکاران ێیز بکەیت وبیانبەیت بۆ مالی مونتەزەری؟! کاتێک ئەوە ێون نەبێت کە خەریکی لەبارەی چ شتێکەوە قسە دەکەین، ناکۆکیەکانی قسەوباسەکان بۆ شاراوەیی دەمێننەوە.

من خەم شتێکی وام لەو باسە بەدەست نەهێنائەبێت ئەو باسەی یەکەمی ەزام لاپەسەندە؛ کە ئەبێت کەمەنیستەکان بنەمای کاری ئاشکراو یاسایی- بەمەرجێک کەهەردوکیان لیەک جیابکەینەوە- بناسن وکار بکەن. هاوسەنگی هەزیش کاریگەری جدی هەیە لەسەر شەوازی خەباتی چینی کرێکار هەیە. بەڵام شتێکمان هەیە بەناوی ێیفەرمیزم وشتێکی تریشمان هەیەبەناوی گومان بەاوکردنەوەی ئەوانە لە کوێی ئەم ەوانینەدا جێی دەبێتەوە؟قورسایی کارەکە لەرەدایە و ئەگینا ئەگەر مرۆڤ ئەیتوانی لەسەردەمی پوکانەوە، ببێتە ێیفەرمیزم و لەسەردەمی شەشگەانەدا ببێتە شەشگە، هیچ کەسێک کەشێی نەبوو. مەسەلەی سیاسەتی شەشگەانە، خەباتی شەشگەانە لەسەردەمی پەکانەوەی شەشدایە. ئەمە بۆچ شێوەیەکە؟

نورەی دوهەم

من ناکەکیم لەگە ئەنگیزەکەی ەزادا نیە. ئەو ئەیەوێت جگایەکی خاڵی نیشان بدات بەەم ناتوانێت بەەکی نیشانی بدات کە ئەو جگا خاڵیە لەکودایە. بەبەوای من کەشێیەکی سەرەکی لەباسەکەی ەزادا ئەوەیە کە کەمەنیزمی وەرگرتوە کە کەشەی لەنەبونی ئەتەرناتیفی خەباتی یاساییدایە، دواتر دەوات کە کەشەی یاسایی خەباتەکەی لە جماوەرەوە فەر ببێت. بەردەوام ئەمە بە من-کاتێک دەمانەوێت قسە لەسەردەمی خەفەکردن دەکەین-فشاری دواکەوتوترین تەوژمە کەمەایەتیەکانە.

تۆ دڵنیت ئەکرێت بڕگری لە تەماڕکان بکەین.ئەم ئۆگەر منیش کڕکاربم بەیەک تەز سەرکەشی دەتوانم بڕگری لە کەبونەوەی گشتی بکەم ئاشکرایە کە ئاسنتر لە بڕگری کردن لە تەماری واژە، بڕگری کردن لە نەنوسینی تەمارە.کاری کردەنیت ئەوێت؟بەم بزنەک بهەنین و خەمان شیرەکەی بدەشین و شیرەکەی لەگەڵ نانی زەماتدا بخەین و بانگەشەی بۆ بکەین!ئەمەیت ناکرێت؟!سەرئەنجام غاندیش شۆڕیکە لە شۆڕکانی تەکەشانی دژی بڕیتانیا.بەچی ئەمە نابینیت کە کەسکی تر لەهەمان کەمەگەدا،دەیەوێت باشتر بانگەشەی تەکەشان بکات لەدژی بڕیتانیا؟

ئەمەوێت بڵێم تۆ پەش ئۆەی بزانیت خەتان بۆ سەرنجدان لە هاوسەنگی هەز و ئۆە"کەشە یاساییانەی"کە لەکەمەگەدا هەیە سەرو سامان بۆ چ جۆرە تەکەشانەک ئەدەیت،کە ناتوانیت لەپێوەند بۆ کێشەی کاری تودەییەکان* و هتدەوە قسە بکەیت.ئاشکرایە کە ئۆە کەشەی کاری کەسانەکی تر.بۆە شێوەیە نیە کە جاوەڕەن،وشیاری لەبەردەمماندایە و خۆبەخش لەبەردەم ئۆواندایە.زۆر باشە ئۆە خەی وادەر ئەکەوێت کە خۆبەخێیەکی خڕیکە بۆ ێگەی ئەکسڕیتەکان*،شەوازی یاسایی تەکەشانەکەی بڕۆپش دەبات.ئەمە چ دڕبڕنەکمان هەیە لە"شەوازی یاسای"پەشنیارکراوی حزبی کەمەنیست لەبڕانبڕ بە"شەوازە یاساییەکەی"حزبی تودەدا؟یەکەم ئەمە ون بکەینەوە،دواتر هەموو باسکان لەشوێنی خۆیاندا دادەنێن.

من ئەم بایەکەتی شورای ئیسلامی لەسەر بنەمای پەناسە هەڵە نیە.حزبی کەمەنیست ئەتوانێت بەڵێت مەڵێن بۆ هەڕەوزی شورا ئیسلامیەکان.هەڕەوزی لەسەر ئابوریە ولە سەر بۆفرگر.شورای ئیسلامی لەسەر جاسوسیە و لەسەر خۆفکردنی ئابوری.ئەمەش مەبینەو سبەی لەبیرنەکەی.ئەمەش کەهەڵبژاردنی شورای ئیسلامیە وکڕکاران هان ئەدەین بۆ بەشداریکردن تێیدا،سبەینێ کاتێک لیستی پێنج دانە کڕکاری چالاک و کەمەنیست لەلایەن شورا وە ئاشکراکرد و لەفایلەکەدا هەنایانەدڕەوە،ئۆیان "لەبر بونە شورای ئیسلامی" لە ئەندامێتی شورای واقیعی دەورەی داهاتودا بۆ بەش دەکەن.ئەم شەوازە لەدانەکی مەژووی لەچینی کڕکار ئەدات.

من ئەبێت بزانم ئۆە شورا ئێەوێت چکارێک بکاتە؟ یەکەک ئێەوێت وەسیلەی کەنترۆڵی کڕکاران دروست بکات بۆ بڕژوازی.بۆ! کڕکاران ناچارن دەنگ بدەن.سەرئەنجام کەناڵێکە لەوانێیە ڕۆژێک بۆفرگرێکیان بدەنە.ڕۆژێک بۆفرگریان ئەدەنە بەرام دەڕۆژیش ڕۆگری لەمانگرتنەکانیان دەکەن.منیش ئەندامی شورام!؟دواتر هاوڕ

کرێکارەکەمان وازدەهێنێت لە شورای ئیسلامی دەنێت.تا ئێو کاتێ ئێوە لە یاسادا هەیە وکارکردن تێیدا کاری یاسایی،هاوڕێ کرێکارەکەمان لێوەدا دەمێنێتەوە؟بەدنیایی نەخێر!

هەموو مەسەلەکە لەسەر ئەوەیە کە ئەمە بەرگری لەکام شێوازە یاسایی دەکەین؟ئێو شێوازێ کە ئەمە بتوانین بەرگری لێبکەین.بەوشێوەیە نیە کە کرێکار تەنها ئەرکی ئەوەیە کە بەرگری لە ڕەوایەتی کارەکەی خێ بکات.سبەینێ ئێگەر لە لیستی واژە کرانی دادخوازی نامێکدا بە ئایەتوڵامونتەزەری ناوی دەرچوو،لە ڕۆژی ڕاپڕسیندا چ وەڵامێکی کرێکاران ئەدەمەوە:من دەتوانم ببمە ڕابەری کردەیی ڕاپڕسینەکەشی؟

من دەمەوێت بزانم ئێو کرێکارە پیشەوەی کە وتی نەخێر ئێوە سیاسەتێکی ڕاست نیە،ڕەشتن تەماریان هەناو بەسەری خێیاندا شکایەوە،وتی بەبەچونی من ئێبوایە هەر لەسەرەدا مانەمان بگرتایە،ئێوانەش هەر گوێیان لە نەگرت و ڕەشتن واژیان کەکردەوە و پاش ئێوەی ئێو کارانیان ئەنجامدا و بەشێوەیەک کە دەستیان لە قاچیان درێژتر گەڕانەوە ،کە ڕابەریانە؟ئەمەوێت بڵێم بەو ئاسانیەش نیە کە شێوەی یاسایی باشە وئەبێت سودی لێوەربگرین!شێوازی یاسایی پێوەندی بە هاوسەنگی هێزەوە هەیە بەڵام هاوسەنگی هێز شتێک نیە کە(وەکو بەشی پشک)لە سەرەوەی بنوسن"هاوسەنگی هێز"ئەمە لەسەرەدا حەوت ونیو!هەرکەسێک لێکدانەوەیەکی دەرونی وبابەتی هەیە بێ.یەکێک بە هاوسەنگی هێزو بیرکردنەوەی لە پەتانسێلی ئەم بزوتنەوەیە دەڵێت:بەبەچونی من مانبگرین،یەکێکش بەبە باوەیەوە بەجەماوەری کرێکار دەڵێت واژە کەبکەنەوە.

لەم بابەتەدا ناکرێت بەم فەرمانەوە کە ڕەزا دەیڵێت بڕیت و مەسەلەکە یەکلایی بکەیتەوە؛چونکە هەر ئەمە ئەبەتە هەی ئێوەی کە ئەمە لەگەڵ ئێو کرێکارانەی واژە کەدەکەنەوە دورکەوینەوە… کرێکاران کە بە واژە کەکردنەوە لەبەردەم مالی مونتەزەری کەبونەوە،من ئێگەر کرێکار بم لەبەردەم کارخانەدا هەتا کەتایی دەڕەم مەیکەن،ئێوە کارەکی هەڵەیە.کرێکاران مەبەنە بەردەرگای مونتەزەری بە پاڵانەوە.لەوانیە ئەمە دەستی بزەیی بەسەرو گویتانەدا بهێنێت،ئەبێت سبەینێ زەرکیان بگیرێنەوە ،دەڵێن ودەیکەن؟سەرئەنجام سبەینێکیش لە کارخانە هەیە،دوسبەیش لە کارخانە هەیە.منیش کە هەشتا نەمردوم.دەڵێم وئەڵێم:خەبینیتان ئێبوایە مانتان بگرتایە؟

لەبەرانبەر شورای ئیسلامیشدائێم کەبونەوەی گشتی.دەتوانم بەرگری لە هەواپەتیشی بکەم.باشە ئەبەت فشار بهێنم هەتا بەرگری بکەم.هەر بەو ئاسانیەش نیە کە بکرێت بەرگری لە واژونامە بکەیت.بەڵام کرێکاری پێشرەوترو تێکۆشەرتر بەکەمێک زیاتر فشار هێنان بۆ خۆی دەتوانێت بەرگری بکات.بەڵێ کاکە ئێمە کە دەبینەوە.دەوڵەت دژی ئەویە کە کرێکاران لەژێر سێقفێکدا کەببینەوە؟ئەگەر دەوڵەت بەبن دژم،کە وەک ئەمیر دەڵێت هەنگۆ بە واژە کەکردنەوەش بەڵێت ئیستا کاتی نیە.ئیمام وتوێتی ئەوانەی کە واژنامە دەنوسن لە مونافیقیش سەگترن.چی بکەین ؟ئەوە بابەتی من نیە کە ئەو چ مامەڵەیەک لەگەڵ کاری قانونی جێگەی بەرگریدا دەیکات!

دوێنێ بەشێوەیەک سەری هەڵداوە کە گوایە دەکرێت بەیت وڵەگەڵ وەزارەتی کاردا قسە بکەیت،بەڵام ئەمڕۆ هەرکەسێک لەگەڵ لیستی واژەدا بەواتە بەردەرگای وەزارەتی کاردا دەستگیر دەکەن.من چ کارێک بکەم؟بەرهەمی ئەم چالاکیە ئەبێت شتێک بێت بەبێ لەبەرچاوگرتنی ئەوە کە سەرکەوتوە یان نا،چینی کرێکار شتێکی لە لایەنی یەکێتیەوە بەدەستهێناوە.ئەگەر شکستیشی هێنابوو ئەوە دوبارە بەهەمان شێتویە.

هەربۆیە من دەڵێم جیاواز لە ئێستەرناتیڤە واقیعیەکانی حزبی کەمۆنیست سەبارەت بە شەوازی یاسای هەڵسوڕان هەشتا ناکرێت ئەم باسکە بگەیەنیتە جێگایەک.پیاهەڵدانی ئەم جۆرە کارە و لەو لاشەوە دەژکردنەوەی ئەم باسە تەنانەت بە پاساوی نوسینی لیستی واژەکەکردن بە سەرانی ژنم دەبینین،ژنمێک کە هەموو کرێکاران بەشێوەیەکی بابەتی دەیبینن کە خۆنی چینی کرێکاری کردوەتە شوشەوە،پاساوەکان تەنها لەسەر بنەمای سنوردارکردنی کاری یاسایی و شیاوی بەرگری لەکردن بەس نیە. ئەبەت ئاشکرا ئەو کارە یاسایە بەچی لە هاستای بەرژەوەندیە درێژ ماوەکانی چنی کرێکارداهەیە.ئەبەت بەو لایەنەکەش نیشان بدەیت،ئاغا گیان بە نمونە تە کە دەڵێیت وەرن با سەیارەکان بشکێنین هەڵە دەکەیت،من کە دەڵێم ئەوکارە بکە هاستە،بەڵام هەر بەو بەرژەوەندیانەوە کە تە بەشوێنیانەوەیت.ئەگەرنا بە بەچونی من تەمارەکە،ئەودیوی کەتایی و سنوریەک تەدەپەڕێنت کە بتوانێت جێگای پێسند بێت.لەباسکەی هەزادا ئەسڵان ناکرێت پێناسەی سنور بکەیت.

ئەوە بڕیە لە باسکەی حاجی جەوادیش تێگەیشتم.حاجی سەید جەوادیش لە هەژی خەیدا نامەی دەنوسی بە هابەری عەمەلی تویژک..حاجی سەید جەوادی نامەیەکی تریشی نوسی بوو بە شا،نامەیەکی تریشی نوسی بوو

بە شا.لە سبەینێی ئاپۆیندا لەبار ئەوەی کە حاجی جەواد نامەی بە شا نوسی بوو،لە کۆنگرەدا بەدوایدا دێگەران بەهەرحال ئەم دەخە لە کەمپەگەدا دەتە پێشەوە.ئاستی تێکۆشان زۆرتر دەکەوات و ئەو حزبەی کە بەنامە نوسین بە ئیمام خەی سەرقاڵ کرد بوو سەبارەت بە بەندیخانەی جیم،ناودەبرا ئیتر شتیکی لە نامەنەتەوە.ئەمەوەت بڵێم ئاگەزیکان زۆر زیاترن لەوەی ڕەزا دەیخاتە ڕوو،لەناو ئەم بابەتدایە.

نۆڕەی سێهەم

سەبارەت بەوەی کە ئەزاو خەسرەو ئیانەوەت چ شتیک پیشنیار بکەن قسەناکەین.ئەمە سەبارەت بەو شتە قسە دەکەین کە پێشنیار دەکرەت کەسێک دەتوانێت بێت و بەخایانی خەی سەرقاڵی بەرگری لە بەشداری کەمۆنیستەکان بێت.بەڵام لەکردەوەدا باری دەروازە بە ئیفەرمیزم بخاتە سەرپشت.منیش بەو هەیوە ئاخنە لە فەرمەل بەندیکەی دێگرم.هەبژاردنی ئەوەی کە ئایا لە نێوان ئەم دوو باسەدا، لایەنی ئەو باسەی کە هەر چۆن بێت بەدوای کونکەدا دێگەێت لەکارەکەی ئەمەدا بەڵام سەد کەون لەباسەکەی خەیدا هەیە(باسەکەی پێشومان)،سەرئەنجام دەبێت یەکێکان هەبژێریت.من ئاخنەم لە باسەکەی ئەزا ئەوانیە کە بڕچی باوەڵی بەوەیە کە کەمۆنیستەکان ئەبێت لە شەوازی کاری یاسایی و ئاشکرای هەسوڕاندا بەشداری بکەن و ئاستیەکەی بزانن کە ئەم کارە مانای چیە.ئەگەر ئەو ئستەیەی بوتایە هەمومان چەپڵەمان بۆ لێ ئەدا.پاشان کەدەستی کرد بە ئونکردنەوەی،گەیشتیەن بەوەی کە ئەبێت بچینە پای نامە نوسینیش،لەپێشیشەوە بین،کاریکی زۆر باشیش،سەرئەنجام جەماوەر لەوێن و ئەمە چی دەکەین وفەان و …کە ئەوانە هەواش هەواش لە زەینیەتی مرۆف دور دەکەوێتەوە.

من ئاگەم ناکرێت بەم چەکە بچیتە جەنگی پەپڵیزم و گۆشگیریکردن ببینەوە، بە چەکێک کە لایەن وەڵامەکەی پێیە.بابە گیان ئەوە کە زۆر شەرشتان کردوە!کرێکار دەڵێت لە مەیدانی سیاسیدا لە هەسوڕانی عەمەلیدا لە پەنای حزبی تودەدا وەستاون.پەم دەڵێت ئەو کارانەی تە دەیکەیت هەڵێن هەر بەوشەوەی کە حزبی تودەش سە ساڵ پێشتر بەمنی وت.! کە دێگاتە بابەتی شەشگەیتان لەم ناوەدا چی ئەویدا؟بەرژەوەندیە کەمۆنیستیەکانتان لەم نەوەدا چی لێهات؟بنەما پایەیەکانتان چە بەسەرهات کە وشیاری چینی کریکارە، کە لەم نەوەدا ئەبێت بچێتە سەرەوە و یەکگرتوییان زیاتر ببێت؟بەبۆچونی ئەوە ئەگەر دەستیەکی تر لە بەرانبەر دژایەتی بەشکی تر لە

کرێکارانـــدا واژە کۆبکەنـەوە و بیـبـانە بـردەم مـــونـتـەزەری،چینی کرێکاریان یەکگرتو کردوە یان پـارتـەوازە؟بـەچی تـەنها کاتێک ئـەمە بـکریکـــاران دەبـــیـــن بـــەبـــازی ئـەمـەوە پـێویـســت ببن،نـامـەمـــان ناوێت،بوینە هـەکاری پـارتـەوازیـی و حزبـەوا کە کرێکاران دەبـن بـە ژوری مونـتـەزەری نابنە هـەکاری پـارتـەوازیـی؟چونکە جـەماوەر لـە پشتی خـیـانـەوە دەبـینن؟!هـەموو ئـەو پرسیارانە بـە هـەموان دەتـە پیشـەوە.

سـبـارەت بـە مـسـەلـەی کاری یاسایی بـە بـەچونی من ئـەمیر پـەنجـەی خستـە ســـەر خـــاڵـەکی گرنـگ.ئـەیت یەکـەمجـار کاری'ئاشکرا"لـە"یـاســایی" جیابکـەیتـەوە.ئـەوەی ئـەمـە باسی دەکـەین کاری"ئاشکرایـە"/یاسایـەک لـە ئـەراندا نـەماوە هـەتا ئـێستا بکرێت ئاوەزانی ببیت.ئـەو شتـەی کـەماوە زەر لاوەکی و پـەراوێزیـە.زەر پـەراویزیـە.واتـە هیچ کام لـە تـوخـزە کـەمـایـەتیـەکانیش نـەیانتوانیوە کە بـەپشت بـەستن بـە پـرۆژە یاسایـەک یـان مـادیـەکی یاسـایی خـبـات بکـەن.تـەنـانـەت بـەرژوازی کە لـە بـەرامبـەر یاســا بـەســـەمی ناســراوە و بیناکـانیشی خـیـان خاوەنین،کـاتـێک دەســتی بـەســـەردا دەگرن.نـاتوانن پشـت بـەیاسـا ببـەستـنئـەگـەر قسـە لـەبـارەی بـزوتـنـەوەی جیهـانیـەوە دەکـەیـت ئـەوە قسـەیـەکی ڕاستـە.تـەکـەشانی یاسایی پـێگـەیـەکی زەر گرنگی هـەیـە.لـەئـەران خـبـاتی 'یاسایی" لـەگـەڵ"خـبـاتی عـەلـەنیدا"هـەمیشـە دوو دانـە شتتی جیـاواز بـووە و ئـەگـەر بمـانـەوێت مانـای تـایبـەتی وشـەکە قسـە لـە "یاســا"بکـەین ئـەبـێتـە "دەوڵـەت"،کـاتـێک بـەو شیـوەیـە دەیـبـینین پرسیارەکە ئـەگـەڵـەت بـە ئـەمـە ئایا لـە "ڕێـگـەی دەوڵـەتی"وە کـەکی لـەوەڕدەگرین بـە خـبـاتـەکـەمان یان نا؟بواری ."دادگا"؟شورای ئیسلامی کـارگـەیـە. ئـەمـەیـە ڕێـکـاری قسـەکردنتانە..باس لـەسـەر "ڕێـگـای یاسای"نیە،باسـە سـەبارەت بـە"ڕێـگـەی دەوڵـەتـە".لـەبـەر ئـەوەی ئیـتـر لـەدەرەوەی دەوڵـەتدا یاسا هیچ شتـێکی بابـەتی نیە.لانی کـەم لـە کـەماری ئیسلامیـەدا بـەو شـێوەیـە.ئـەگـەر بـەیـاربـەت وەڵـام بـەو پرسـیارە بـدەینـەوە.من ئـەڕەم سـود لـە"بـواری دەوڵـەتی"کـەماری ئیسلامی وەرنـەگرین.بایـەت هـەر لـە ئـێستاوە!ئـەمـە بـەچونی سیاسی منـە.

ئایا ئـەم قسـەیـە بـەو مانایـەیـە کـەسودوەرگرتن لـە شـەوازی ئاشکرا و ڕەوای تـەکـەشـان،شـەوازێک کـە کرێکـاران دەتـوانن سـودی لـێـوەرگرن و تـەنانـەت دەوڵـەتیش نـەتوانـەت بـەری پـێبگرێت و تـەمـەتـباریان بکات بـە پیلانگـەڕ.بـە ئـانارشیست و سـەرنگونیان بداتـە پـاڵ،یان تـەمـەتـباریان بکـات بـەلاوازکـەری حکومـەت،سـود وەرنـەگرین؟مـن دەڕەم بـا سـود وەربگریـن.ئـەوانـە زەر لـەک جیـاوازن لـە گـەڵ ئـەراندا .ئـەمـەڵـە ئـەراندا هیچ مانگرتنـێکی یاسای بونی نیە ئایا ئـەمـە بـەرگریمان

لەوانە کردوە؟ بەرگریمان کردوە. هەموو مانگرتنەکان"نایاسای "ین بەڵام "ئاشکرا"ن و لەبەر چاوی هەمواندا ەوی ئەدا و ئەمەش ئەم ئەبەت پشتیوانی لەبکرێت.جیاوازی دەواتە سەر ئەو شونەی کە بەشەک لە چینی کرێکار کە بە سەردەمانەک تودەییەکانیان لەگەڵدا بوو،ئێیوەت دەست بە کارەک بکرێت پێچەوانەی بەرژەوەندی چینی کرێکار..کەمەنیست لەو دەخەدا چکارەک دەکات؟ بەبەوای من لەدەرەوەی ئەم جوانەوێیەو دەوەستێت.ترسان لە دورپەرێزی سنوریکی هەیە،لە چوارچەوێیەکی دیاریکراودا مانای هەیە.

شورا کرێکاریەکان بەیار ئەدات کە تەقە لەخەپیشاندانی بەڵشەفیکەکان بکەن.من ئەگەرئەندامی ئەو شورایەبم دەست لەکاردەکیشمەو.سیاسەتی مەنشەویکی بەسەر شوراکاندا زاڵەو ئەم خەپیشاندانە نایاسایی.لەیدەن و سەرکوتی بکەن.باشە مەگەر لەم جەرە شورایانە دەوریان نەبوو لە سەرکوتی{یەریقان؟} و کوشتاری بەڵشەفیکاندا؟دەوریان هەبوو بونە هەی پەراوەز کەوتنی شوراکان.هەرکەسەک ئەو ڕاژە دەست لەکار کیشانەوەی پیشکەش کردبەت سبەینە لەسەری ڕاپەیندا بوو.کەوایە ترس لە کەوتنە پەراوەزەش سنوریکی هەیە.تەوانینەکی چینایەتی-کرێکاری پەویستە کە ئەو دیاری بکات کە چی کارەک مرۆف پەراویز دەخات و چی کارەک نایخاتە پەراوەزەو.

خەی هەر ئەوەی کە جەماوەر ئەستا لەڕەن هیچ شتەک دیاری ناکات.باشە دونیی جەماوەر لەیزی ێیفراندەمی کەماری ئیسلامیدابون.ئەگەر بمانەوێت کەتای وسنور و عەنتیکەییەکانی باسکە بەدرێژی وەربگرین،ئەبەت ئەمەش بڵێین:"جەماوەر لە ێیفراندەم بون"،"لەشکریان بەجەنگ ئامادە دەکرد"،لە فەان و فیسار بون،لە هەرشی سەر کوردستانیشدا هەبون...ئەستا من چی کارەک بکەم؟ئەمە لەدەرەوە دەوەستین،ئاشکرایە!کاتەک هەموان دەیانوت،بەنی سەدر یش دەیوت کە ئای کوردەکان جیا خوازن،زەر باشە جەماوەرەکی فراوان خەشباوەە بون و باوەیان بەقسەکانی کرد،سەرئەنجام ئەبەت لەسەر چوار ێیانەکدا بوەستێت ولە پەراوەزەو بڵێیت'مافی میللەت لە دیاریکردنی چارەنوسی خویدا"_بەم کارەت لە خودی چەپی ئەو کاتەش دەکەوتێتە پەراوەزەو...ئەبەت بوەستی و هەرئەمە بەسە...دوای شەش مانگ ئاشکرا دەبەت.پاش شەش مانگ هیچ شتەک لەوانە لە مەژودا نامەنتەوە،بەڵام تە دەسەڵات وەردەگریت.

کەوایە ئەم باسە سنورەکی هەیە.سنورەکە کەم نیە،باسەکی چونایەتیە.ئەو کوەی ناکەک نیە لەگەڵ پرەنسیبە بنەماییەکانی

کۆمۆنیزم وبەرژەوەندیەکانی چینی کرێکارداڕ؟کۆمپانیای هەرەوەزی دەوڵەتی،ئەگەر دەوڵەت تەنها هەرەوەزی-دروستکردوە من ئازیم بچینە ناویەوە،لەبەر ئەوەی ئەوکاتە ئەبینین کە ناکرێت ئەو مرۆڤانە بکەیت،ناکرێت ئینسانەکان بگۆڕن بکەن،ئەو کەسە کاتێک لەو کاتەوەی کاڵە هەرەوەزی بووە.ئەیەوێت مافی کریکاران وەربگرێت وبیگەڕێنێتەوە بە خاوەنەکانی.شورای ئیسلامی بابەتەکەی شتێکی ترە.باسی تێکۆشانی سیاسیە.شورای ئیسلامی ڕێکخراوی زەردەی دەوڵەتیە.لە قسەکانی ئازا واتێگەشتم کە ئیتر هیچ پێویست بە"نەخشی چەپ ڕەوی منداڵان لە کۆمۆنیزم"یشدا ناکات-واتە ڕەخنەی لینین لەم جیگایە-لەو باوەڕدایە کە ئەبێت بەرێنە ناو ڕێکخراوە زەردەکانیشەوە!ئەبێت بەرێنە ناو هەموو شتێکەوە!لەکۆتاییدا هیچ ڕوێنادا!

ئەپرسیت بۆچی لەسەرەمی شادا نووسیتمە سەندیکا؟بەبۆچونی من دەبوایە نووسیتمایە!کۆمۆنیستەکان نادەبوو ببنە ئاڵبەری سەندیکاکانی زەمانی شا ئەگەر سەندیکاکان دەوڵەتی بوون،بەڵام سەندیکاکانی ئەو سەردەمە ناناسم.یان لە شیلی...مەتم بەڕێ،ئایا ئەمە ئەمە لەسەندیکا کرێکاریەکانی بوغاریا ببینە ئەندام کە ئەندامێتیەکەی لە سەیدارێتی واوتەرە؟هەر ئەستا یەکێتیەکان بشکێن لە سەندیکای دەوڵەتی.ئایا من وتە دەچین بە یەکێتی دیموکراتی مەعدەنچیەکانی یورکشایەر یان ناڕەین.ئەو هەموو کرێکارە دەنگ ئەدەن و ئەبن ئەندام.منیش لەگەڵ ئەواندا دەبم بە ئەو؟زەڕ باشە من لە پەراویزدام چارەسەر چیە؟

ئەمەوێت بڵێم کە باسی پەراویز کەوتن باسێک نیە کەتەنها لەسەر بنەمای ئامادەکردنی خەراو دەمودەستی ئەمەی جەماوەری کرێکار و دانانیان لەپشتی ئەم یان ئەو ڕیبازی دیاریکراوداە.لە تێکۆشانیکی کردەییدا مانای دەبێت و جاریک ئەبێت لە پێناو جەماوەری بوندا خەت بخەیتە پەراوێزەوە،وەک بەڵشەفیەکان لەبەرانبەر شۆڕشی نۆڤەمبەر.کرێکاری ڕوسی کاڵە پشتی ڕیبازی شکستخواردا نەبوو.کرێکاری ڕوسی بەڵای زەرەوە لەسەر ڕۆبازی بەرگری شۆڕشگێڕانەی مەنشەفیەکان بوو.بەڵشەفیەکان وتیان نەخێر شکستی تزاریزم.

ئامۆزی باسەکە لەردایە.ئەوشتەی کە ئازا دەیەوێت بەم بەڵگانە پێنجەی لەسەردابنێت،لەبەرانبەر هەرشی خاڵی بەرانبەردا بە توانایە.باسەکەی من ئەوەیە.پێشتر لەسەر ئەو خاڵانە قسەی زەرمان کردەە.واتە ئازیم بە بنەمای باسەکە خۆی،مەسەلەی کاری ئاشکرا-یاسایی کۆمۆنیستەکان،بەڵام کاتێک ئەوبەرگریانەی لێی دەکرێت

بەرگریەکە کە ناتوانێت سنوری خۆی لەگەڵ ئیفەرمیزم وئۆپۆرتونیزمدا بکەشێت(گوێی شێتان کەبێت!)،ئینسان دەتوانێت چ بگەیەک بهێنێتەوە لەبەرانبەریدا؟بۆ لەبەرچاوگرتنی ئەو خاڵە ئیجابیەی کەلەم مەسەلەیەدا دەخرێتە ڕوو،ناتوانین ئەم فەرمەلبەندیە پەسەند بکەین کە ڕینمایی بکرێکاران بدەن کە ئاگەر واژە کەدکەنەوە،بەدنیایینەوە ئەوەش بڵێن!پاشان ئەبێت دانیشین و لەسەر یەک بڕیەکی ئەم حوکمانە قسەبکەین.

خەسڕەو دەڵێت کاتێک هەڵە کە جەماوەری کرێکار دەڵێن،پاش هەموو باسەکانی ئەمەش دەڵێن.من دەڵێم زۆر باشە دەڵێن.ئەو دەیەوێت بڵێ،چی بکەم؟ کە وتوێتی کە کۆمۆنیستەکان لە هەرکات و هەر قۆناغێک و لەهەر سەردەمێکی ژیانیاندا ئەبێت جەماوەری بن؟جەماوەری کرێکاری ئەڵمانیا شوین فاشیزم کەوتن،کۆمۆنیستەکانیش ناچار بون کە بەماوەیک لە لەپڕاویزدا جەماوەری چیندا بمێننەوە.ئیستاش کاریگەریەکانی چارەسەر نەبووە،هیشتاش لە ئەڵمانیا حزبێکی کۆمۆنیست کە بەکەڵک بیت بونی نیە.

ئەمە سنورێکی هەیە و بەبەچونی من ئەو سنورەش کەمەبەستێک دیاری دەکات.من ئاگەر لەوبەوایەدابم کەئاگەر بمانەوێت ئەم باسە بەجگەیەکی مانتیقی بگات.ئەکەم ئەبێت شرۆڤەیەکی دروست بکرێت بە یاسا لە ئیران،کە قسە لە تەکەشانی یاسای دەکەیت یان ڕیکاری دەوڵەتی؟دووهەم یاسا خۆی چەندێک شتێکی جیگای پشت پێبەستنە؟پاشان لەوەش گرنگتر>تەکەشانی ئاشکرا و باسی هاوسەنگی هێز.من ئەڵێم کاتێک کرێکارێک لە ئیران دێت و ئەڵێت مافی خەزانێکی چوار نەفەری حساب بکەن،دەتوانێت کۆمۆنیستێکی زۆر ئاگر ئاسا بێت.بەکخراوی بەناو چەپی ئیرانی لەوانەیە بەمە بڵێت سازشکار.خەم بەتەواوەتی ئەم باسەم قبوڵە.بەڵام بەبەاوی من ئەمە باسێکی ترە.باسی بونە ڕابەری کردەیی چینی کرێکار.بەڵام جگایەک کە تەکەشانەکەی نێک بەتەوای ئەو دروشمانەی کە بێت نوسیوە،بەکو هەندێک لە بەشەکانیدا خرێکیت،نزیک دەکاتەوە.

ئەم باسە باسێکی دیاریکراوە بۆ بەگانەی کە هێناونەتەوە ناگەڵتەوە،من پەموایە ئاگەر ئەزا بیەوێت ئەو باسە بەتەکمەیی بخاتە ڕوو بڵای کۆمۆنیستی من و حەمید لیرەدا هێنامانەوە.هەموو ئەوە بووە کە سنوری ئەم بەگەیە لەگەڵ ڕیفەرمیزم وئۆپۆرتونیزمدا ئاشکرابێت و ئاگەر نا ئەم قسەباسە خۆی بۆ مانایە،گرێ لە کاری کەسێک ناکاتەوە.

نەرەی چوارەم

جیاوازیەک کە لەگەڵ باسکەی پێزادا هەستی پێ دەکەم لەسەر مامۆستای بەسەرەوەرانەو بە ئاگایانە بە خودی ئەو فەرمانڕەوایەتانەیە کە ئێوەیت، نەک ئەو نیازەی کە لەسەرەتای باسکەمدا وتم. ئەو نیازەی کە دێوەیت ڕونی بکاتەوە، خۆشی هەروا دەڵێت: "من ئەم لاوازیەم بینیوەو ئیتر دەڵێم. ئەگەر کەسێک وابیر دەکاتەوە کەمن لەئاکامدا ڕژان وپژان وەکو حزبی تودەم لێ دێت. بابەت وبابەتی چی کارێک نەکەم ئەگینا من دەڵێم". بابەگیان هەر ئەم بەرپرسیارێتیە لە ئەستۆی ئەوشدایە کاتێک لەگەڵ کاروانێکدا بەرەو لای ئەو مەسەلانە دەڕۆی کە پێت وایە خاڵی لاوازی حیزبە، ئەبەت ئاگات لەخۆت بێت کەلەخنەکەتدا هاوشێوەی حزبی تودە، هاوشێوەی ئەکسەریەت، هاوشیوەی کەسوکاری زیندانیە سیاسیەکانتان بەسەر نەیەت. ئەمە هونەری نیە کە ئینسانێک لاوازی دیاری بکات و لەگەڵ کاروانێکدا بڕوات. میژووی تەواوی کۆمۆنیزم هەر ئەوەیە... دەرئەنجام کاتیکیش لەگەڵ کاروان دەبێت بەرەیەکی یەکگرتوو پیکدەهینیت، پاشان لەگەڵ کاروانەکە لەهەمان بەرە دەیتە دەرەوە و ئاورێک لە توڕەکانی تر ناداتەوە کە چەن خەریکن ژیان بەسەر دەبەن و چەن خەریکی تەکەشانن.

لەگەڵ کاروانەکە دەڕوات دەبەتە سکتاریست و دواتر لەگەڵ کاروان دەڕوات و دەبەتە پاڵەمانتاریست و سەرئەنجام هەربەوشێوەی لەگەڵ کاروانداا لاوازیەکی بینیوەو ئیتر ناگەڕێتەوە. ئەوە بەرپرسیارێتی من نیە کە رژواو پژاویەکانی پشت سەری ئەوە لە حیزبی کۆمۆنیستدا کەبکەمەوە. ئیوە ئەبەت خۆتان فەرمانبەندیەکتان هەبەت کە بتوانیت خۆت بەرگری لەبکەیت. ئەو هەرشەی کە ئەمە دەکرێتە سەر ئەوە، هەمان ئەو هەرشەیە کە سبەینێش دەکرێتە سەرتان. "من ئیتر نازانم" و "من ئیتر تێناگەم" و "ئەگەر کەسێکی تر قسەی هەیە بابەت و بیکات" کە وەڵامی باسی کەسێک نادەتەوە کە خەریکە لە ناوەوە و دەرەوەی بزوتنەوەی کریکاریدا ناخنە لە ئەوە دەگرێت.

دواتریش جارە هەسوکەوتێکی بەبەوای من دەمارگیرانە بە نمونە "نادر وتویەتی کە کۆمۆنیستەکان ئەبەت ئەتەرناتیفی ئیسپاتیان هەبەت". زەرباشە من دەڵەم ئەم ئەتەرناتیفەم نیە کە ئەوە دەڵێم. من کە نەم وتوە کۆمۆنیستەکان ئەتەرناتیفی ئیسپاتیان هەیە و ئەوە بڵچی ئەو کارە ناکەن. ئەڵێیم باس، جیا لە ئەتەرناتیفی ئیسپاتی تە خۆت، بە مانایە. باسەکەی تە خۆت بە مانایە، لە پڕاوەزدا لە ئەتەرناتیفی ئیسپاتی

ئەگەر لەم باسەدا ئەنتەرناتیفی ئیسپاتیت نیە وبەکردەوە خەبەخۆ، تودەیی،حاجی سەید جەوادی هاوشۆی خۆک دائەنیت ئەو کاتە من لەگەڵ ئەوە جیاوازیم هەیە.من ئەیم باسکەی تە بەبە خستنەوی ئەنتەرناتیفی ئیسپاتی تە خەت، بە مانایە ،لەپەراویزدا لە ئەنتەرناتیفی ئیسپاتی.

ئەلیبت من ئەم ناتەواویە ئەبینم و دواتر مەرکی پەسەندکردن ئەدەبیەت خوارەوەی تەماری واژەکە،مەری پشتیوانی بە شورای ئیسلامی.بەملاو بەولا و دانە دانە...ئەلەم هەیە،ئەوە نەبوو بە باس،ئەوە نەبوو بەباسی کەمەنیستی.ئەگەر ئاگادار نەبیت.لەزا ئەلەت باسکەی من هاوسەنگی هیزو تەکەشانی ئاشکرایە،کارم بەوەنیە ناوی چیە،کارم بەوەنیە فەرمەلبەندیکەی چیە،تە بە فەرمەلبەندیکەی بەدزەرەوە،ئەگەر ئەشتەویت ناوی بنە کاری یاسایی...نەخێر! هەموو ئەوانە کاری کەسەکە کە خەریکە تیئەری بە هەسوانەک دادەنیت،هەموو ئەوانە بەناوی ئەوکەسە خەیوەیەتی.

ئەوە ئەوەن کە ئەبەت سنوری کاری یاسایی و ئاشکرا لەباسکەتاندا ئاشکرا بەت،نەک ئەو کەسەی کە ئەلیت لە باسکەی تەدا سنور ئاشکرا نیە،ئەلیەت زەر باشە تە بە ئاشکرای بکە،ئەوە کە ئیتر ئەوە کەنابەت!تە ئەبەت سنوری کاری ئاشکراو کاری یاسای لە باسکەتدا ئاشکرا بەت ئەگەرنا ئەو کەسانەی کە ئەلیت ئاگاداری منیان کردوە، ئەمیرو غوەام،زەر باشە ئەوانیش خەریکن ئەبن ئیتر بەو باسە دەبیتە ریفەرمیست.

پاشان بەشەویکی لەهاتوە کە گوایە! سوکایەتیەک ەویداوە لەبەر ئەوەی کە ئینسانەکە هەوەی داوە لەگەڵ ئەپەرتەنیزمدا سنور بەندی بکات.عەجایب!ئەوەی کە دەیەوەت دوبارە لەگەڵ ئەپەرتەنیزمدا سنوربەندی بکات!ئاشکرایە کە دەیەوەت لەگەڵ ئەپەرتەنیزمدا سنوربەدی بکات.هەر ئەو باسانەی تە کە دەتەوەت لەگەڵ ئەپەرتەنیزمدا سنوربەندی بکەیت کارەکەی بەئەر گەیاندوە.نا!لەبەنەمادا شتەکی وانیە.بەگومان هەوەی ئەمە ئەوەیە کە لەوجەگەیدا لەگەڵ ئەپەرتەنیزمدا سنوربەندی بکەین کەلەبەردەم جوانەوەی بەاستی کرەکاریمان دەگرەت.

ئەوەی کە پەپەلیستەکان بەناوی خەبات لە دژی ئەپەرتەنیزم و حیزبی تودەو هیترەوخەیان پەراویز خستوە باسی خەیەتی.ئەم، حزبی کەمەنیستە چونکە ئەیەوەت بەرەو لای کریکاران بەوات چاوپەشی لە هەوەدان بە سنوربەندی لەگەڵ ئەپەرتەنیزم و ئیکەنەمیزمدا

ناکات.چونکە ئەوانە مەیلیان واقیعیکانن و نمونەکانیشیمان لە ناوچینی کریکاردا هەیە بەوهەیەوە بەڵام،من ئەگەم ئەبێت سنور بەندی بکەین لەگەڵ ئەپەرتنیزمدا.ئەرکەکشی هەر لەئەستۆی تە دەزانم کە خەریکن ئەو باسە پیشکەش دەکەیت بە چینی کرێکار.من کە هیشتا بەیاریکم نەداوە تاشتێک بڵێم. تە ئەبێت لەباسەکەتدا سنوربەندی لەگەڵ ئەپەرتنیزمدا بکەیت.

هەر ئەو کارە ئەگەر من بەم بیکەم چکارێک دەکەیت؟ بەم یەک وتاری تر بنوسم کە ئاماژە بە هەندێک دەریچەی تر بکەم،لەگەڵیشیدا ئەوە ئاغا گیان نەکا لە کارەکانتا وەکو حزبی تودەت بەسەر بێت،نەوەکو چینی کرێکار ئاکۆشن بە بەردەم دەرگای بەرژوازی بە پاڵانەوە،نەوەکو زانایانی بەماریفەت بکەیت بە پاریزەرو سەروەستی چینی کرێکار…دواتر تە دەیت و دەڵێیت کە"پاش پەرواز کەوتن چی ڕوئەدات؟"من ئەڵێم ئەوە کۆشەی من نیە،تە بڵێو کۆشەی پەراویز کەوتن چارەسەر بکەن،پەیوەندی چیە بەمنەوە! تا ئەمە هاتین هەتا بڵێین وەکو تودەییەکانتان لە نایەت، دوبارە لەگەڵ هەمان بابەتی کۆنی کە" چینی کرێکار چی لە دێت" هاتونەتە سەراخی ئەمە!ئیتر ئەمە نابووە بە پلمیکی سیاسی!ئەمە خەریکین ئەوخاڵە لاوازانەی کەلە باسەکەی تەدا هەیە دەخەینە ڕوو کە بەهەر ئادەیەکیش ئامانجێک کە ئەتەوە ڕونی بکەیتەوە ئاست وپیرەز بێت،دوبارە ئەوەی کە ئەم خاڵە لاوازانە بشاریتەوە ئەوە ڕزگار ناکات.هەر چەند دانە وتاریش بنوسیت کە ئەو هەڵوەستانەی تەدا بێت لە بزوتنەوەی کرێکاریدا بەپێچەوانەی خەی دەشکێتەوە.شتێکی تری لە دروست دەبێت.

بەهەر حاڵ لە باسی هاوسەنگی هێزوشەوازی تێکشاندا وابیرناکەمەوە کە باسێک بێت کەمن شەخسی خەم لەگەڵیدا ناکێبم،لەوباوەڕەدانیم کە ئەمیریش لە دژی بێت،لەبنەمادا ئەزا خەی دەزانێت کە بەیار بوو من بە ژمارەی پێشوی کەمنیست ،سەبارەت بەهاوسەنگی هێزو شەوازی تێکشان لەسەر هەمان ئەو ئەبازەی کە هەمانە بنوسم.دواجار لەناکاو کاتێک کەسێک لەهەمان مەکتەب،بەهەمان ئەنگیزەوە دێت ودەڵێت ئەو باسەی کەتە دەیکەیت،کاتێک بەاو دەبێتەوە،سنوری ئەمە لەگەڵ ئێکسڕیەت و تودەییەکاندا زەر کەم ئەنگ ئێکاتەوە،هەر ئەو وەڵامە ئەداتەوە کە بە پەپلیستکانیشی ئەداتەوە،بەبەوای من ئیتر ئەوە پلمیکی دروست نیە بەهەرحاڵ ئەو شتەی کە ئەبێت لەڕدا ڕون بێت ئەوەیە:ئەم باسە بەم فەرمەلاسیانە وەڵامدەرەوە نیە.باسەکەی ئەمە ئەوەیە بەم فەرمەلاسیانە بێی گرنگ نیە کە کاری ئاشکرا لەگەڵ کاری یاسای لە ئەراندا جیاوازی هەیە،بێی گرنگ نیە کە ئایا شەوازی کاری

یاسای لە زنجیرەیەک پرەنسیبە کەمانیستیەکان بە پرەنسیبەکانی بەرژەوەندی چینایەتیەوە سەرچاوەیان گرتوە یا تەنها هەر ئەوەی کە یاسایەیە بۆ مەسلەیەیان ئەوەی کەئەمە شارەزا نین بۆی بوتە مەسەی لە...باسەک کە ئەم خانەی بە گرنگ نیە، باسەکی لاوازە و بەشکستی خۆی کۆتایی دێت. تە دەتوانێت چ جۆرە بەشداریەک لە چینی کرێکاردا بکەیتە باو؟هەر جۆرە بەشداریەک؟من هاوڕای نیم. بەشداری لەناو چینی کرێکاردا کارێکی قورس نیە، ئەنجومەنە ئیسلامیەکان خەریکی ئەوکارەن. بەڵام ئەمە خەریکین بەشوین جۆرێک بەشداریکردنەوین ئەوە بەپێی پێناسە چونکە زۆر عاشقی بەشداری کردنی خۆت لەپێناسەکردنی بواردوە. ئەم باسە تەواونیە. ئەمە وەڵامێکە کە ئەمە خەریکین بەو باسەی ئەدینەوە.

تەپڵە بونمان لە بابەتێکی پەپلیستی،کە"نایەوێت لەگڵە چیندا پێکەوە بنوسێت"،"نایەوێت هاوڕی کردەیی بێت"،"نایەوێت بەشداری بکات"،گرێ یەک لەباسەکەی خودی ئەوە ناکاتەوە.لاوازی باسەکەی ئەوە لە شوێنی خۆیدا ئەمنێتەوە.وای دابنێ ئەمە دەترسین و بە دەنگ دەبین و بەیار ئەدەین لەدژی جرێک لە ئەپەرتەنیزم وئیکەمەنیزم خەبات نەکەین،بەڵام ئیتر ئەمە نەبوو بووەڵام.کەلینی باسەکەتان داپۆشیت!

منیش و ئەمیریش ئاماژەمان بەلاوازیەکانی باسەکەدا.لاوازیەکەی لەوەدایە کە ئاگای لەوە نیە کە لەگڵە دەخالەتگەریدا چ شتێکی تر دەکاتە قوربانی. بەشداری-بەو مانایەی کە خەی دەیێت-ئازادی دەکات،پاشان بایکۆتیش دەکاتە کاریکاتێر کە یەکێک لەباسەکانی من بوو لەو کەبونەوێدا. بەچی یەکێک ئاگەر بایکۆتی شورای ئیسلامی بکات پاسیفە؟ بەچی!؟ بەچی ئەبێت ئەم تەمەتە بەمن هەبەستریت؟ مەگەر کەسێک کە بایکۆتی ئەنجومەنی شورای ئیسلامی کردوە لەبەرانبەر کاری ئاستوخێی جماوەریدا پاسیف بووە؟

ئایا تە ئەیێت کە ئەبێت ئەێتەرناتیڤی ئیسپاتی بهێنین؟ نەخێر؟ پێم وایە کەخەتان ئەبێت بیهێنن.هەر ئێستا،من ئەیێم پێشنیاری بزوتنەوەی کەبونەوەی گشتی وەک شۆڕشکی کاری ئاشکرا-یاسایی کرێکاری دەکەین.هەر ئەکخراوکی زەرد،بەهەر ئادیێک زەردەکەی تێخ یان کاڵ بێت،و بەبێ لەبەرچاو گرتنی ئەوەی کاتێک لەبەرماندایە زەردیەکەی بە لەشمانەوە بمێنیتەوە یان نا،هەرچەندکی تر لەم ئیکخراوانە بخەنە بەردەم چینی کرێکار،دوبارە باسەکەی من ئەوەیە کە ئەمە ئەمانەوێت یەکەم بزوتنەوەیەکی کەبونەوەی گشتی بخینەیێ.ئەیێت:"بەڵام لە کۆتاییدا ئەیانەوێت لەرەدا لە شورای

ئیسلامیدا دەنگدان ئەنجام ئەدرێت و سەرئەنجام ژمارەیک دژن و بەفرگرکان دگرنە دەست و لەیگەی ئەو بەفرگرانەوە جاسوس ئەدزنەوە؟"زەر باشە ئەمین وتکی ئەدین.تە خێت کاندید بکە!

بەڵام ئەگر حزبکی کەمانیست بێت وبڵێت:"ئیمە لەشورای ئیسلامیدا بەشداری دەکەین!"،زەر باشە،ئەمە پشتکردنە لە چینی کرکار.تە باسک کە هەڵسوڕاوکی کرکاری ئەمە ئەبێت بە شێوەیکی خەرسک تی بگات،ئەگەریت بە پرەنسیبکی سیاسی بە حزب.بۆچی؟ بەبۆچونی من حزبی کەمانیست لە ئەستاوە هەتا ئەو کاتەی کەماری ئیسلامی لە دەسەتادایە، نابێت بڵێین ئیمە لە هەڵبژاردنی شورای ئیسلامیدا بەشداری دەکەین.ئەمە بەومانایە نیە کە هەڵسوڕاوانی کەمانیست لە دژی کەسیاندا لە چارەنوسی پکهاتەی ئەو شورایانەدا بەشدار نابن؟زەر باشە ئەبێت بەشداربن.مەئگەر ئەکرێت نەبن؟پاشان ئەوەڕۆ لە کوێن؟مەگەر کاتک کە شورا پکدەهێنرێت ئەوان لەکارگە نین؟

بەبۆای من کەسک کەنەتوانێت ئەم وردەکاریانەلە ئاستی جیاوازدا لەباسکەی خەیدا بگونجێنێت ئەبێتە قوربانی باسکەی خەی و ئەبێت بەو شتەی کەخەی نایەوێت ببێت.لە وشەیکدا باسکەی من ئەوەیە:ئەم باسە بەم فەرمەلاسیەنانانەوە،ناتەواو ناکافیە و تێگەیشتنی بە کەموکوڕی زەرتری ئەوێت بدات بەدەستەوە.،تێگەشتنی هەڵە ئەدات بەدەستەوە،پەموانیە ئەگەر بەیم سنوری ئەم باسە لێگەڕێ ئەپەرتەنیزم وئیکەنەمیزم خەوشدار ئەبێت،هەشتوینەتە سەنگەری کەسانکەوە کە سەردەمانک بە بیانوی تەرەوە ناکک بوون-کە بەدەنیایەوە هەموشی هەر بیانو نەبوو،بزوتنەوەی خەتی۳ وبزوتنەوەی چریکی بەڵاستی توانی لێگەڕێ ئەپەرتەنیزم و ئیفەرمیزمی حزبی تودەدا سنور بەندی بکات،هەموشی بە بەرهەم نەبوو_سەرئەنجام ئەو کەسەی کە هەڵخنە لە کەڵەش لاشایی دگرێت،ئینسانکی شەڵەشگەڕە کە ئەڵێت ئەو هەوانگیە ئیفەرمیستی وئەپەرتەنیستیە{کە هەزە بەرهەمهێنکان...}.بزوتنەوەی چریکی وخەتی ۳ بەڵادیەک توانی شەڵەشگەرتی چەپی ئێران قوڵتر بکاتەوە کە تائێستا بتوانێت سەرنج بداتە سەر شەڵەشگەڵەتی چینی کرکار.ئەگەر نا پەش ئەوانە کە هەموان لە سەنگەری حزبی تودەو بەرەی میللی مامەڵەی سیاسیان دکرد.بە بۆچونی بن ئەمەش هەڵکەشانی بڵایەنی بوو بەسەر دستکەوتکانی چەپکدا کە هەرچەن بێت تائەندازیەک هەبوو.

هەرچەن بێت ئەمەوێت بەم سنوربەندیە لێگەڕێ ئەپەرتەنیزم و ئیفەرمیزم لە ئێستەی کەسکدایە کە خەریکە بزوتنەوەی کەمانیستی دورەپەرێز بەرەولایەک دەبات و بەشێوەیکی جدی ئەو مەترسیە دنێتە

کایەوە کە مرۆڤ لە سیاسەتی ڕۆژانەیدا لەگەڵ ئۆپۆرتۆنیزم و ئیکۆنۆمیزمدا دەبێتە هاوئامانج. بارەکەشی لەگەڵ ئەودایە، نەک کەسێک کە بەوتەی ئەو لە بنەمادا نایەوێت نزیکی چینی کرێکار بێتەوە. هەر ئەوکەسەی کە ئەیوت ئەبێت بەیت وبەشداری بکەیت-لەمن زیاتر لەم باسەدا کە وەک دیارە نامەوێت بەم-ئەبێت-هەر ئەو کەسە ئەبێت جیاوازی هەبوێستی لەگەڵ حزبی تودەو شۆڕشگێڕ ئۆپۆرتۆنیستەکان ڕون بکاتەوە، نەک کەسێکی تر بە ئەو. باسەکەی من ئەوەیە. ناکرێت هەوڵستی بەهەڵداچون بێت کە ئینسان بێت لەو باسەی ڕۆژادا هەندە خاڵی ڕاستی تێدایە و خاڵێکی هەیە کە کاریگەری خراپ لەسەر خاڵە ڕاستەکانیش دادەنێت. ئەمە هەوڵستێکی هەیە نیە لەم بابەتەدا، بەبۆای من باشترین هەوڵستە.

نەرەی پێنجەم

بەبۆچونی من هەڕەشەی پێراوێز کەوتن نابێت بەبێتە شمشێری داموکلسی بە بزوتنەوەی چەپ وکۆمۆنیستی،لەبەر ئەوەی کە ئەو پڕۆنسیبانەی کە بە بۆهای زیادەڕەوی بەدەستی هێناوە لەبیربکات. ئەبێت پێراوێز کەوتن لەناوبەرێت بەڵام بە پاراستنی هەڵسوڕانی کۆمۆنیستی. ئەمە ئەمانەوێت هەڵسوڕانی کۆمۆنیستی لەپێراوێزەوە بیێتە دەرەوە، نامەوێت تەنها هەندێک ئینسانی دیاریکراو لەپێراویز بنێ دەرەوە. هەر لەبەر ئەوە پەموایە خاڵی بنەڕەتی لەم بابەتەدا،وونکردنەوەی تایبەت مەندی مادی و ئایدۆلۆگی بەخشی هەڵسوڕانی کۆمۆنیستی خۆیەتی. ئەگەر نا بەئامانجێت وەرگرتنی شۆڕشگێڕی هەڵسوڕانی چینەکانی تر لەناو چینی کرێکاردا وەک بە کەموکوڕی وتەواکاری ئەو پڕۆنسیبانەی-کە کاتێک بمانەوێت لەبارەی ڕەبازەکانەوە قسەبکەین-ناوەکانیان ببێتە"پاک کراوە"، پاک کراو لەناو گیومەدا. ئەگەر کەسێک ئەمڕۆ مارکسیزم کۆمۆنیزمی کرێکاری پاک کراو بدزێتەوە، بەبۆچونی من خۆی لەخۆدا بەشداریشی تێدایە، بەمانای کارەکی بنەڕەتی. ئەو جیاوازیانەی کەلەڕەدا هاتە ئاراوە،لەسەر بەموبالاتی لەسەر خودی پڕۆنسیبەکان و ئامانجە بناغەییە کۆمۆنیستیەکان لە بزوتنەوەی چینی کرێکاردا.

دەقی ئەسڵی ئەم بابەتە شڕۆڤەیە. ئەم دەقە هەندێک گۆڕانکاری تێداکراوە کە دەنیس ئازاد لەناو فایلێ دەنگیەکدا دەزیویەتیەوە.

دەقی نوسراوە لەلایەن منەوە جارێکی تر لەگەڵ فایلێ دەنگیەکاندا بەراودکراوەتەوە و نوراوەتەوە و چاکراوە. لەهەندێک جێگادا شوازی سادەی گفتوگۆکانم گۆڕیوە بەبۆشیوازی نوسین هەندێک ستە کە ڕون نەبوون بە دیقەت لە قسوباسەکانی مۆنسور حیکمەت،کە بەمن زۆر

ناسراو بوون،وردبینی بکرد واستکردوە

ئەم قسەوباسە لەلایەن ئەزامووقدەمووە لە سیمینارێکی حزبی کۆمۆنیستی ئێراندا ١٣٦٥ هەتاوی-١٩٨٦میلادی پێشکەشکراوە.

لە مارسی ٢٠٢١ لە لایەن ئیرەج فەرزادەوە پیداچونەوەی بۆکراوە و

٢٠٢١\١١\١٩

هەشتا زیندووم.. شوان عەباس بەدری

هەشتا زیندووم
هەشتا ئاوەنەکەم حەسرەتی دونە و
خەمی ئەمرە و
ئەگەی نەزانراوی سبەیم پیشان ئەدات
هەناسەم
پێ لە چێ دوکێی جگەرە و
هەنگاوەکانم بەرەو هەدەر و
دەستم بەرەو لووتکە و
هەستەکانم
پە پێن لە سنووری مەرگی پەرەسێلکە بەلانەکان
دەم مەنفای خاکە و
بە کاوەکی
پەهلەویەوە
تێ تێم لە تارمایێکانی
باران و هەور و خاک
هەشتا زیندووم
هەشتا نیشتمانم خەش ئەوە و
لە دەوزمەی تاراوگە ئائەکەم
هەشتا هەر وەک چەلەکەیەک
بە قومە ئاو
و

لە تەنان و گەلای داریکی سەرسەوز
تەژی ئەبم لە ژیان
پەخەفەکەم
تەنها جێگەی خەم و خەمکانمی
تیا ئەبەتەوە و
دەمە ساڵە گەرمی جەستەی ژن و
نیگای گزنگ و
خورپەی دەم لە یەکەم نیگاوە لە یاد کردووە
هەشتا زیندووم
هەشتا هەناسە ئەدەم
هەشتا دەنگی رووبارێکی دوور
بەردەبازێکی پیر و ماندوو
ئاسکێکی بریندار و
کەبەی گورگێکی برسی
دەرسی مانەوەم پێ ئەڵێنەوەو
منیش وەک جە پەیەکی هەزار ساڵە
بە دوای قوربانگەی
تەمەن وەڵە و سەرگەردانم
هەشتا زیندووم
هەشتا هەموو بەیانێک بە دەست هەورێکی سپیەوە
پەیامێک بە خودا ئەنێرم و ئەڵێم :
چەند خەشبەختم خودایە
هەشتا ماڵمان بەرماڵ و تەزبیحەکەی دایکمی لە ئامێز گرتووە و
گوڵم بە دەنگی قورئانەکەی
وەک کانیاوێک سارژە لە ناوی تە و دوعای خێری ئەو
هەشتا زیندووم
هەشتا تک تک بیری باوکم لە ئەبارە و
لە ناو ئەشکەوتی (گاجووتان*)
بە شوێن پەی بیرەوەریەکانیا وەڵم !
هەشتا زیندووم
هەشتا بە دیار خەمی تووتکە سەگێکی تەنیا و
ئازاری جووجەڵەیەکی باشکاو و
پشیلەیەکی برسی و
ئەسپێکی ماندووی پیر
فرمێسک ئەڕژم و
وون ئەبم لە ناو گەوی نامیهرەبانی مرۆڤکان و
دڵە گەورەکەی ئاژەڵ و مەرووکان !

-_____

⋆گاجووتان ئەشکەوتەکە لە قەزای ماوەت و باوکم لە شەستەکانی سەدەی ڕابردوو لەو ناوچەیە پەشمەرگە بووە .

بریناە بەری کاڤلانێ.. ئەمین بۆتانی

هەی ئافەرین بێ تە خەنجەر،،!!!
ئافەرین بێ تە خەنجەر،،!!
بەس بێژە من
تو ڕێژ چەند بریناە ژبەر دکەی؟!
ما کێلانێن خوینێ بێچی زوی ب زوی
ڤان زێمارا ژبیر دکەن؟!
ئەز نزانم
تە ئەڤ هەمی ئێش و ژانە
چەوا ل خێ کێم کرن؟!
بەختێ خودێ
بدەستێ ڤالا من نەزڤینە،
دڤێت تشتەکی لخێ بزانم؛
نەخێ ئەڤ هەمی هێتیم و سێویە
دێ ب لێما من خێن..
لبیرا تەیە وێ ڕێژ
دەما کیخایێ نەخری
نهالێن لەز
دکرنە ناڤ چێکێن بارڤێ دا،
گورێن تێهنی
بچاڤ نقاندنەکێ
دگەهشتنە سەر پاتکا مە و
لسەر هلما گولگولی مەخەل دبوون..
تە خەم پێ نەبیت
ئەز دێ سترانێن خێ
بێ تەرمەکێ دی هەلگرم،،

بەس بۆژە من
تە دۆت ڤالاهیێ بێ کێ تژی بکەی؟!
نێ دەڤ و لێڤێن تە
ژەنگا ئولفەتێ
ژحەفکێن خەونا دێەنن،،
دەمارێن دوینەدەیان
بهەکینێ بەترمە دکەن.
هێێی گزیرا ماقویل
لتە پیرێز بیت؛
لتە پیرێز بیت
ئەڤ هەمی دلمان و دەبار
ئەڤ هەمی خرۆن و کەبار،،
م دۆت بزانم
ۆ کەسا بەتا حەلال بێ کێ دکەی؟!
ل قسویری یا من نەنێە ئەز خولام
مالی ئاڤا
مالی ئاڤا؛
مالی ئاڤا تو ۆێا دگەهی
لدویف دەما حەسرەتێ؛
موهرا خێ
ل کاغەزا خاترخاستنێ بدەی،
مالی ئاڤا تو ۆێا دگەهی
لدویف دەما کالبوونێ
جحێلینیێ
بەردەیە گۆولێ درەنگیێ،،
نەههرێ ێ ێ
تازە یا ژخوەیە!!
رێژا تەنگەزاران
لپشت هەفت چیایان ئاڤا بو،،
نەههرێ تازە دلناهێلم
برینەکا ساڤا
ژۆێ قەدەرا سێر ڤەدەم،،
ما خێ نە ئەو
ژگرێتنا پەزێن نەچاریێ بێترە!!!
دێ بلا ئەو ژی
دناڤ ۆێ سوحبەتا کەڤناردا بگەڤزیت..
دێ بێێسە

بۆسە تەشیا ڤێ مامکا کەسنەزان،
بۆسە
ژهریا خەمگینی یا مە؛ بۆسە!!!
شەرمەکا ستویر
ژپیستێ گای
بێ رووێ فەلەکێ ڤەهینە،
نەقلەکا دی یا سەردابرنێ
بێ مە ڤەگۆە؛
هشیار بی
وەختێ بەحسی چرمسینا گولەکێ دکەی
هویر و مویرێن چ گولدانا تێکڤەنەدە!!
رەحمێ ب ئاگری دابە
وەختێ دگەهیە سێتنا هناڤا،،
هشیار بی
کو دگەهیە لەهی و لێسەرا
کەس هزرەکا خراب ژبارانێ نەکەت،،!!!
رەحمێ ب ئاڤێ دابە
وەختێ دگەهیە بهوژتنا حەیایێ..
ڤێ گاڤێ
ئەز وەکی قوربانیەکێ جاش دبێژمە تە؛
هشیار بی هەتکا من نەبەی،
کەسێ ب ناموسا مە یا لەوتی نەحەسینی..
پا دێ ڤێجا بلا پاشی
ئەڤ عەرز و عەیالێ هەشپێوەر
هەر کەتیکانێ بکەن و
هەتا هەتا بەرکێن وان
بڤێ حەنەکا تامسارڤە زەعێر ب بن،!

... ...

ئەمین بێتانی
23/11/2021